UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

ODKLON V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Knihovna UK PF

3125070551

Školitel: Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Autor disertační práce: JUDr. Filip Ščerba

Práce předložena k obhajobě: leden 2006

Poděkování:

Chtěl bych tímto vřele poděkovat svému školiteli, doc. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za vstřícné a odborné vedení v průběhu mého postgraduálního studia a za cenné a inspirativní rady při vytváření této disertační práce.

Obsah

1. Úvod 3

2. Pojem odklonu v trestním řízení, jeho podstatné znaky a účel 7

2.1. Základní vymezení pojmu odklonu, typy odklonu 7

2.2. Odklon jako prvek restorativní justice 13

2.3. Vztah odklonu v trestním řízení a principu presumpce neviny 18

2.4. Vymezení podstatných znaků odklonu a jeho účelu 21

2.5. Odklon v českém trestním právu 23

2.6. Odklon v české odborné literatuře 27

3. Právní úprava odklonů podle trestního řádu 30

3.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání 31

3.1.1. Okruh trestných činů umožňujících podmíněné zastavení trestního stíhání 31

3.1.2. Doznání obviněného 33

3.1.3. Souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání 36

3.1.4. Nahrazení škody 38

3.1.5. Kritéria pro posuzování podmíněného zastavení trestního stíhání jako dostačujícího způsobu vyřízení věci 42

3.1.6. Zkušební doba 44

3.1.7. Řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání 49

3.2. Narovnání 51

3.2.1. Prohlášení obviněného o spáchání stíhaného skutku 52

3.2.2. Náhrada škody 53

3.2.3. Složení částky pro obecně prospěšné účely 55

3.2.4. Souhlas se schválením narovnání 58

3.2.5. Kritéria pro posuzování narovnání jako dostačujícího způsobu vyřízení věci 62

3.2.6. Řízení o schválení narovnání 63

3.3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání 66

3.4. Rozsah dokazování v řízení směřujícího k uplatnění odklonu 72

4. Odklony uplatňované v řízení ve věcech mladistvých 76

4.1. Společné podmínky pro aplikaci odklonů v řízení ve věcech mladistvých 76

4.1.1. Důvodnost podezření ze spáchání provinění 77

4.1.2. Připravenost mladistvého nést odpovědnost za svůj čin a vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků 78

4.1.3. Požadavek, aby se mladistvý zavázal k chování omezujícímu možnosti spáchání dalších provinění 80

4.2. Odstoupení od trestního stíhání 84

4.2.1. Obligatorní podmínky odstoupení od trestního stíhání 86

4.2.2. Fakultativní podmínky odstoupení od trestního stíhání 89

4.2.3. Postavení poškozeného v řízení o odstoupení od trestního stíhání 92
4.2.4. Řízení o odstoupení od trestního stíhání 94
4.3. Postavení zákonného zástupce při uplatňování odklonů v řízení ve věcech mladistvých 98
4.4. Závěrem k právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení ve věcech mladistvých 103
5. Rakouská právní úprava odklonů v trestním řízení 106
5.1. Odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky 108
5.2. Odstoupení od trestního stíhání po provedení obecně prospěšných prací 110
5.3. Odstoupení od trestního stíhání po zkušební době 111
5.4. Odstoupení od trestního stíhání po mimosoudním narovnání 113
5.5. Společná ustanovení k odstoupení od trestního stíhání 114
5.6. Rakouská úprava uplatňovaných v řízení proti mladistvým 119
5.7. Celkové srovnání s českou právní úpravou odklonů 121
6. Německá právní úprava odklonů v trestním řízení se zaměřením na úpravu institutu narovnání 124
6.1. Německá právní úprava odklonů v trestním řízení 124
6.2. Německá právní úprava institutu narovnání 126
6.3. Zhodnocení německé právní úpravy institutu narovnání a srovnání s českou úpravou narovnání 129
7. Mediační činnost Probační a mediační služby 134
7.1. Činnost Probační a mediační služby prováděná v souvislosti s uplatňováním odklonů v trestním řízení 134
7.2. Mediace 135
7.2.1. Podstata a význam mediace 135
7.2.2. Právní úprava mediace 137
7.2.3. Metody mediační činnosti 139
8. Uplatňování odklonů v praxi státních zastupitelství a soudů 142
8.1. Aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání na celostátní úrovni 143
8.2. Aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v jednotlivých krajích 149
9. Závěry - náměty de lege ferendy 156

Seznam použité literatury 160

1. Úvod

Problematika odklonů v trestním řízení patří v rámci českého trestního práva již řadu let mezi významná a aktuální témata. Důkazem je především ta skutečnost, že od roku 1993 byly do českého trestního práva procesního zakotveny celkem čtyři druhy odklonů v trestním řízení, přičemž jeden z nich - institut narovnání - prošel již po šesti letech své existence nikoli nevýznamnou novelizací.

Důležitost odklonů v trestním řízení vyplývá především ze skutečnosti, že tento institut souvisí hned s několika významnými aspekty moderního trestního práva. Odklony v trestním řízení totiž představují zvláštní typ přístupu vůči obviněným resp. pachatelům, dále výrazně ovlivňují pozici a práva poškozeného v rámci trestního řízení, ale dotýkají se i fungování trestní justice jako takové, protože jsou jedním z významných prostředků pro rychlejší vyřizování určitého typu trestních věcí.

V rámci českého trestního práva patří odklon v trestním řízení stále mezi poměrně nové prvky; první druh typického odklonu, tj. odklonu v užším smyslu (viz kapitola 2) - podmíněné zastavení trestního stíhání - byl do trestního řádu zakotven novelou č. 293/1993 Sb., a naopak zatím poslední institut spadající do okruhu odklonů v trestním řízení - podmíněné odložení podání návrhu na potrestání - byl do českého trestního řádu zaveden novelou č. 283/2004 Sb. V důsledku toho si odklony v trestním řízení stále musí postupně získávat důvěru orgánů činných v trestním řízení a je třeba právní úpravu těchto institutů nadále legislativně vylaďovat.

Na legislativní úpravu odklonů v trestním řízení pak pochopitelně navazovalo postupné vznikání judikatury vztahující se k odklonům a problémům souvisejícím s odklonem

v trestním řízení se také relativně často věnovala a stále věnuje odborná literatura (blíže viz kapitola 2).

Institut odklonu v trestním řízení může být analyzován z různých hledisek, ať již jde o hledisko historické, sociologické, penologické, kriminologické apod. Hlavním cílem této práce je ovšem rozbor této problematiky provedený v rovině trestně-právní.

Základní problém přitom představuje již samotné vymezení pojmu odklonu v trestním řízení, jeho podstaty a účelu. Tento institut totiž může být dále členěn, přičemž jednotlivé varianty odklonu jsou charakterizovány vlastními specifickými rysy.

Nutno poznamenat, že ani zahraniční odborná literatura se zcela neshoduje ve vymezení pojmu odklonu (diversion). V jejím rámci se pojem „odklon" používá někdy v obecném smyslu jako „odklon od uvěznění" (diversion from custody)[1], jindy pouze ve smyslu užším jako odklon od trestního řízení, a to buď ve formě úplného odchýlení mimo rámec trestního řízení, anebo odchylka od standardní formy trestního řízení.[2] V důsledku toho pak i zahraniční literatura odlišně vymezuje charakteristické znaky odklonu a jeho účel.[3]

Z těchto důvodů je nezbytné i v rámci této práce otevřít problematiku týkající se odklonu v trestním řízení právě vymezením tohoto samotného pojmu, jeho účelu a výhod, a na základě toho k němu přiřadit příslušné instituty českého trestního práva.

---

[1] Harding, Ch., Koffman, L.: *Sentencing and the Penal System. Text and Materials*. Second edition. Sweet & Maxwell, London 1995, s. 41

[2] Newman, D. J., Anderson, P. R.: *Introduction to Criminal Justice*. Fourth edition. Random House, New York 1989, s. 631.

[3] Viz např. Ludwig, W.: *Diversion: Strafe im neuen Gewand*. De Gruyter, Berlin 1989, s. 9; Adler, F., Mueller, G. O. W., Laufer, W. S.: *Criminology*. McGraw-Hill, New York 1991, s. 356-357.

Jak již bylo řečeno, odklony v trestním řízení představují v rámci českého trestního práva poměrně nový prvek, a proto jádrem této práce musí být rozbor právní úpravy odklonů obsažené v českých právních předpisech. Vedle samotného zákonného znění je tento rozbor založen zejména na statích obsažených v relativně bohaté míře v odborné literatuře, ale také na judikatuře, která v minulých letech vznikla ve vztahu k institutům podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání.

Vzhledem ke skutečnosti, že od 1. 1. 2004 trestní odpovědnost mladistvých, jejich sankcionování i řízení ve věcech mladistvých upravuje zvláštní zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, představuje právní úprava odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým zahrnutá v tomto zákoně specifickou součást právní úpravy odklonů v trestním řízení, a této oblasti je proto věnována samostatná kapitola disertační práce (srov. kapitolu 4).

Velmi důležitým podkladem pro hodnocení české právní úpravy odklonů i neopominutelnou inspirací pro její další vývoj je zahraniční právní úprava odklonů v trestním řízení. Pro takovou komparaci jsou vhodné zejména úpravy obsažené v právních předpisech států, které jsou svým charakterem příbuzné českému trestnímu právu. Mezi takové úpravy nesporně patří i rakouské a německé trestní právo, v jehož rámci je odklon v trestním řízení pojímán principielně stejně jako v českých trestněprocesních předpisech, avšak zároveň lze v těchto právních úpravách najít prvky, jež si zaslouží podrobnější zkoumání a srovnání.

Problematika odklonů v trestním řízení, jakožto prvek moderního trestního práva a konceptu restorativní justice, je nedílně spojena také s činností probačních úředníků, kteří se mohou a mají aktivně podílet na vyřizování trestních věcí prostřednictvím odklonu v trestním řízení, a to zejména prováděním tzv. mediace. Právní úpravě mediační činnosti

probačních úředníků a metodám této činnosti je proto třeba rovněž třeba věnovat zvláštní pozornost.

V rámci této práce nakonec jistě není možné opomenout ani pohled na aplikaci odklonů v praxi orgánů činných v trestním řízení. Obecnější představu o uplatňování odklonů v praxi lze přitom získat zejména na základě analýzy statistických údajů, z níž lze dále sledovat zejména vývoj podílu odklonů při vyřizování trestních věcí.

Společným a konečným cílem rozboru všech těchto dílčích problémů spojených s institutem odklonu v trestním řízení je kritický pohled na právní úpravu odklonů i na přístup orgánů činných v trestním řízení k jejich uplatňování. Nedostatky právní úpravy, její nevýhody vyplývající ze srovnání s úpravami zahraničními i postupy orgánů trestní justice, to vše jsou rozhodující faktory, na jejichž základě by se de lege ferenda měla úprava odklonů v trestním řízení v rámci českého trestního práva vyvíjet.

2. Pojem odklonu v trestním řízení, jeho podstatné znaky a účel

2.1. Základní vymezení pojmu odklonu, typy odklonu

Trestní justice, a to nejen v rámci českého trestního práva, se dlouhodobě potýká s řešením obtížného problému, který je představován požadavkem na hledání adekvátní trestněprávní reakce na spáchání trestného činu, jež by v co nejefektivnější podobě dosahovala základního cíle trestního práva, tj. předcházení další trestné činnosti konkrétního pachatele. Efektivita sankcionování pachatelů trestných činů byla podrobována časté kritice – je možné nalézt i názory, podle kterých trestní řízení ve své klasické podobě ani sankce na něj navazující nejenže neplní zmiňovaný základní cíl, tj. redukci kriminality, ale v určitém směru spíše kriminalitu produkují a posilují.[4]

Jako jeden z prostředků směřujících k řešení tohoto problému se postupně začal vyvíjet institut označovaný jako odklon v trestním řízení (diversion), založený na zakotvení principu oportunity do trestního řízení, který má charakter výjimky z povinnosti stíhat veškeré trestné činy (zásada legality) a který spočívá ve vyřizování vhodných případů již v průběhu trestního řízení.

Vychází se především z toho, že trestní stíhání může mít pro stíhaného závažné a nepříznivé důsledky, a to dokonce i pro osobu, která je v konečném důsledku zproštěna viny. Proto psychologické důsledky pro obviněného, jakož i sociální a ekonomické důsledky řízení, mohou být vyváženy pouze v případě, kdy evidentní potřeba stíhat převažuje nad možností vyřídit věc jinými způsoby. Rovněž neexistuje žádný

[4] Ludwig, W.: *Diversion: Strafe im neuen Gewand*. De Gruyter, Berlin 1989, s. 1.

nevyvratitelný důkaz, že obžaloba, rozsudek a odsouzení představují nejefektivnější prostředky pro předcházení další trestné činnosti. Tyto argumenty směřují k potřebě zavedení selektivních metod při trestním stíhání, které pak v případě spáchání méně závažných a prominutelných trestných činů nemusí probíhat buď vůbec, anebo v celé své šíři.[5]

Odklon je tak pojímán jako způsob, jak se ve vhodných případech vyvarovat stigmatizaci vyplývající z průběhu trestního řízení a odsuzujícího rozsudku.[6] To mj. znamená, že odklon nepředstavuje prvek dekriminalizace - čin zůstává trestným - nýbrž pouze vzdání se formálního rozsudku a odchylku k jinému způsobu vyřízení věci, který však postačuje k dosažení preventivního účelu trestního práva.[7] V současnosti se tedy takto označují metody a opatření, které mají za důsledek odklon údajných pachatelů od formálního řízení v podobě obžaloby, soudu a odsouzení.[8]

V české odborné literatuře bývá odklon v trestním řízení nejstručněji charakterizován jako odchylka od typického, pravidelného průběhu trestního řízení, alternativa ke standardním postupům.[9] Pojem odklonu je však třeba vymezovat i pomocí dalších znaků, protože výše uvedená charakteristika by byla příliš hrubá a široká a zahrnovala by v podstatě všechny typy zvláštního řízení, tj. například i řízení před samosoudcem, řízení proti uprchlému či řízení po zrušení

---

[5] Harding, Ch., Koffman, L.: *Sentencing and the Penal System. Text and Materials.* Second edition. Sweet & Maxwell, London 1995, s. 42.

[6] White, R., Haines, F.: *Crime and Criminology.* An Introduction. Oxford University Press, Melbourne, 1996, s. 79-80.

[7] Platzgummer, W.: *Grundzüge des österreichischen Strafverfahrens.* 8. Auflage. Springer, Wien 1997, s. 15.

[8] Harding, Ch., Koffman, L.: *Sentencing and the Penal System. Text and Materials.* Second edition. Sweet & Maxwell, London 1995, s. 41-42.

[9] Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 248; Jelínek, J. et al.: *Trestní právo procesní.* 3. vydání. Eurolex Bohemia, Praha 2003, s. 538, Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P.: *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 2. vydání. C. H. Beck, Praha 1999, s. 752.

rozhodnutí nálezem Ústavního soudu, pokud bychom se drželi platné české úpravy trestního práva procesního.

Dále můžeme pod pojmem odklon rozumět určitý způsob mimosoudního vyřízení trestní věci, jehož účelem není potrestání pachatele v tradičním slova smyslu, tj. jde o právní formu řešení konfliktu, jež vyústil v trestný čin.[10] O „mimosoudní" řešení jde v tom smyslu, že odklon je uplatňován před tím, než soud rozhodne rozsudkem o vině a případném trestu; neznamená to tedy, že by soud nemohl při rozhodování o odklonu nějak ingerovat, ostatně i česká právní úprava svěřuje rozhodování o odklonu nejen státnímu zástupci, ale na rozdíl od systémů zakotvených v jiných zemích právě i soudu.[11]

V tomto směru je jednou ze základních součástí odklonu rozhodnutí příslušného orgánu o upuštění od trestního stíhání, resp. o zastavení trestního stíhání.[12] Tímto způsobem bychom z pojmu odklon vyřadili výše zmíněné typy zvláštních druhů řízení, avšak této charakteristice by odpovídala i některá rozhodnutí, jež orgány činné v trestním řízení mohou učinit v průběhu trestního řízení, v českém právu např. fakultativní zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 172 odst. 2 tr. řádu.

Jak již bylo zmíněno, mimosoudní vyřízení věci prostřednictvím odklonu nelze ztotožňovat s dekriminalizací určitého typu jednání, protože skutek, ohledně něhož je odklon uplatňován, zůstává trestným činem. Oproti tomu je možné účinky odklonu ztotožňovat do určité míry s účinky *depenalizace*. Odklon je totiž jedním z prostředků diferenciace trestní odpovědnosti a zároveň i výrazem diferenciace a racionalizace trestního stíhání. Tato diferenciace má svůj odraz v ekonomii trestní hrozby, když řeší otázky, zda vůbec

---

[10] Nett, A.: „K odklonu v trestním řízení." *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. 4, s. 171.

[11] Nezkusil, J.: „Odklon v trestním řízení." *Karlovarská právní revue* 2005, č. 2, s. 34-35.

[12] Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 248.

procesní, ale také hmotněprávní, která je realizovaná prostřednictvím procesní normy, tedy diferenciace trestního trestní represi použít, a jak intenzivní má tato případná represe být. Adekvátní diferenciace dává prostor pro uplatnění adekvátní individualizace, a to se týká i individualizace v případě odklonu.[13] Řečeno jinak, odklon není záležitostí ryze procesu v podstatě navazuje na hmotněprávní diferenciaci trestní odpovědnosti.[14]

Odklon v trestním řízení je tak možné zařadit do skupiny institutů směřujících k alternativnímu vyřízení trestních věcí, tj. jde o jeden z prostředků alternativního řešení trestních věcí (vedle ryze hmotněprávních alternativ jako je např. upuštění od potrestání).

Vymezení odklonu prostřednictvím dvou výše zmíněných znaků, tj. odchylky od standardního průběhu trestního řízení a mimosoudního vyřízení věci spojeného s upuštěním od trestního stíhání, odpovídá institutu, který bývá označován jako tzv. **prostý odklon**. Ten je typický právě tím, že dochází k upuštění od trestního stíhání bez veškerých dalších podmínek a trestní věc je tímto způsobem vyřízena bez dalších následků pro pachatele.[15] Osoba, proti níž by jinak bylo vedeno trestní řízení, je odkloněna zcela mimo trestní řízení vytvořením postupů nezahrnujících uvěznění, stíhání či přesunutí pachatele do jiných nápravných procesů.[16]

Prostřednictvím takového prostého odklonu lze vyřizovat trestní věci nejmenší závažnosti, neboli bagatelní případy. Další vedení trestního stíhání je v těchto případech neúčelné a osobu, pro níž je trestní řízení vedeno, není třeba určitým kvalifikovaným způsobem dále postihovat a prostřednictvím

---

[13] Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 248.

[14] Nett, A.: „K odklonu v trestním řízení." *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. 4, s. 171.

[15] Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 251.

[16] Newman, D. J., Anderson, P. R.: *Introduction to Criminal Justice.* Fourth edition. Random House, New York 1989, s. 631.

veřejného procesu stigmatizovat. V našem právním řádu odpovídá tomuto prostému odklonu již zmiňovaný institut fakultativního zastavení trestního stíhání upravený ustanovením § 172 odst. 2 tr. řádu [zejména § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu] a na ně navazující ustanovení § 159a odst. 3, § 188 odst. 2 a § 223 odst. 2 tr. řádu. V určité míře má rysy prostého odklonu rovněž odstoupení od trestního stíhání upravené ustanovením § 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, u něhož zastavení trestního stíhání může, avšak nemusí být spojeno s určitými sankčními prvky (srov. kapitolu 4).

Moderní podoba odklonu je však charakteristická i dalším rysem, a tím je určité výchovné působení na osobu, vůči níž je odklon uplatňován. Tato forma odklonu je založena na postupech zacházení s pachateli *bez vyvolání celého řízení*. Je realizována odklonem na úrovni státního zástupce či soudu a v konečném důsledku je spojena hledáním alternativ k odnětí svobody.[17] Souvisí to s tím, že odklony se začaly rozvíjet zejména v souvislosti s prosazováním tzv. restorativní, neboli obnovující justice (viz dále). Cíle restorativní justice proto do značné míry ovlivňují i cíle **odklonu spojeného s výchovným působením.**

Suchý jako jeden ze znaků procesu odklonu uvádí aktivitu zaměřenou na výchovu pachatele trestného činu, kterou uskutečňují subjekty vykonávající sociální kontrolu mimo systém trestního soudnictví.[18] Právě tento výchovný aspekt odklonu je projevem cílů restorativní justice. Není ovšem nutné, aby byl představován subjekty působícími mimo systém trestní justice, protože v současnosti může být dosahován např. díky činnosti probační služby, která je nedílnou součástí moderního trestního aparátu, popřípadě jinými

[17] Newman, D. J., Anderson, P. R.: *Introduction to Criminal Justice*. Fourth edition. Random House, New York 1989, s. 631.
[18] Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 248.

prostředky. Protože tento typ odklonu je doprovázen působením určitého subjektu na pachatele, bývá někdy označován též jako *odklon se skrytou intervencí.*[19]

Odklon provázený určitým navazujícím výchovným působením na pachatele trestného činu se od výše zmiňovaného prostého odklonu odlišuje zejména tím, že nejde o definitivní vyřízení věci, nýbrž o rozhodnutí podmíněné a spojené se stanovením zkušební doby. Po hmotněprávní stránce trestněprávní odpovědnost pachatele nezaniká (zaniká až ve chvíli, když se pachatel ve stanovené zkušební době osvědčí) a po procesní stránce věc i nadále spadá do působnosti orgánů činných v trestním řízení, protože při nesplnění stanovených povinností v rámci zkušební doby se v trestním stíhání nadále pokračuje.[20]

V českém trestním právu odpovídá tomuto typu odklonu institut podmíněného zastavení trestního stíhání a jeho varianta pro zkrácené přípravné řízení, tedy podmíněné odložení podání návrhu na potrestání. U těchto odklonů dochází k zastavení trestního stíhání resp. nezahajování trestního stíhání, ale tento konečný důsledek odklonu je podmíněn tím, že obviněný resp. podezřelý vyhoví podmínkám zkušební doby. Takovou podmíněnou, mezitimní formu odklonu využívají pochopitelně i zahraniční trestněprávní úpravy a jako příklad může posloužit institut odstoupení od trestního stíhání po zkušební době, který je součástí rakouského trestního práva procesního (blíže viz kapitola 5).

Namísto výchovného působení může být odklon charakterizován také jiným druhem intervence, která navazuje na rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání. Proto také teorie uvádí třetí typ odklonu, který bývá označován jako **odklon se společenskou**

---

[19] Nezkusil, J.: „Odklon v trestním řízení." *Karlovarská právní revue* 2005, č. 2, s. 34.

[20] Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 252.

intervencí. V těchto případech, tedy po rozhodnutí o tom, že určitý skutek nebude trestně stíhán, následuje určitý druh společenské intervence, která může spočívat např. v projednání věci mimosoudním orgánem či komisí anebo v léčení.[21] Intervence zde tedy nemá charakter výchovného působení, jako je tomu o předešlého typu odklonu.

V českém trestním právu se tomuto typu odklonu blíží institut fakultativního zastavení trestního stíhání upravený ustanovením § 172 odst. 2 písm. b) tr. řádu, ovšem toto rozhodnutí může být učiněno až *poté*, co bylo o skutku obviněného rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem či úřadem a zároveň takové rozhodnutí lze považovat za dostačující. Intervence zde tedy nenavazuje na rozhodnutí o zastavení trestního stíhání, nýbrž mu předchází, a proto má i tento typ fakultativního zastavení trestního stíhání charakter spíše prostého odklonu (viz výše).

Více se odklonu se společenskou intervencí přibližuje v rámci českého trestního práva institut odstoupení od trestního stíhání mladistvých, který je spojen s výchovným opatřením v podobě napomenutí s výstrahou (blíže viz kapitola 4). Při napomenutí s výstrahou totiž soud pro mládež či státní zástupce může přenechat postižení mladistvého zákonnému zástupci, škole nebo výchovnému zařízení (§ 20 odst. 2 zák. o soudnictví ve věcech mládeže), což je možné chápat právě jako určitý druh společenské intervence spojený s ukončením trestního stíhání formou odklonu.

2.2. Odklon jako prvek restorativní justice

Jak již bylo zmíněno, prosazování odklonů v trestním řízení je jedním z důležitých projevů tzv. restorativní justice, kterou lze označit za jeden z dominantních trendů moderního

[21] tamtéž, s. 253; Ludwig, W.: *Diversion: Strafe im neuen Gewand.* De Gruyter, Berlin 1989, s. 9.

trestního práva. Následující rozbor bude proto zaměřen zejména na druhý z uváděných druhů odklonu, tedy na odklon provázený určitým navazujícím výchovným působením, a dále na další znaky odklonu, které vycházejí z principů restorativní justice. Z tohoto důvodu je třeba na tomto místě alespoň stručně nastínit podstatu, základní principy a cíle restorativní justice.

Koncept restorativní (obnovující) justice samozřejmě nemůže být chápán jako úplný protiklad tradiční, retributivní justice, avšak odlišně přistupuje již k podstatě samotného trestného činu. Restorativní justice vychází z toho, že trestný čin nepředstavuje pouze porušení veřejného zájmu a útok na stát, ale že jde především o konflikt mezi pachatelem trestného činu a konkrétní obětí. Argumentuje se tím, že stát „ukradl" tento spor z rukou obětí a pachatelů a že si tím uzurpoval právo oběti na hledání odškodnění za způsobenou újmu. Restorativní justice proto spatřuje primární účel systému trestní justice právě v kompenzaci poskytované individuálním obětem.[22]

Od toho se pak odvíjí i odlišný přístup k řešení následků spáchání trestného činu, protože hlavním cílem restorativní justice je odstranění konfliktu založeného spácháním trestného činu. Jinak řečeno, restorativní justice usiluje o obnovení hodnot a sociálních vztahů narušených nebo ohrožených spácháním trestného činu. Dosažení tohoto cíle nezbytně předpokládá aktivní roli obviněného i poškozeného směřující k řešení tohoto konfliktu a předpokládá se rovněž participace

[22] Zednar, L.: „Victims." In: *The Oxford Handbook of Criminology.* Second edition. Ed. Mike Maguire, Robert Morgan, Rod Reiner. Oxford University Press, Oxford 1997, s. 603.

dalších subjektů, zejména sociálního prostředí, v němž se obviněný a poškozený pohybují.

Při takto vymezené podstatě restorativní justice lze uvést, mezi jinými, tyto základní principy tohoto přístupu:

- základem trestní odpovědnosti je spáchání trestného činu,
- trestný čin je projevem určitého konfliktu, nebo naopak tento konflikt zakládá, přičemž tento konflikt může být vnímán v několika rovinách: jako konflikt mezi konkrétními osobami (pachatel, oběť, osoby z jejich sociálního okolí atd.), dále jako konflikt mezi zájmy pachatele či dalších osob a zájmem veřejným, a rovněž jako konflikt mezi normami (představami, hodnotami) pachatele a normami společenskými,
- při řešení trestních věcí by měly být zohledňovány jednak oprávněné zájmy jednotlivých osob dotčených určitým způsobem trestným činem a jednak zájem veřejný zahrnující přiměřenou reakci na spáchaný trestný čin,
- tato reakce přitom může, avšak nemusí mít podobu trestu; výchovný vliv může a mělo by mít již samotné projednávání trestného činu a trestní represe by měla být využívána jako prostředek ultima ratio,
- využití mediace, odklonů v trestním řízení a alternativních sankcí není samoúčelnou a levnou milostí pro pachatele, ale tyto instrumenty by měly obsahovat i sankční prvky různé intenzity, zohledňující jednotlivé okolnosti daného trestného činu, jeho pachatele atd.[23]

V rámci charakteristiky odklonu spojeného s výchovným působením je třeba v prvé řadě zaměřit bližší pozornost právě

---

[23] Blíže k podstatě a principům restorativní justice srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi.* C. H. Beck, Praha 2000, s. 9-15; Válková, H., Sotolář, A.: „Restorativní justice - trestní politika pro 21. století." *Trestní právo* 2000, č. 1, s. 4-11.

na znak charakterizující tento typ odklonu, tedy na prvek výchovného působení na trestně stíhanou osobu. Jak již bylo výše uvedeno, původní pojetí odklonu prováženého výchovným působením předpokládá, že toto působení bude *navazovat* na rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání, tedy že toto rozhodnutí bude spojeno se stanovením zkušební doby.

Lze se však domnívat, že výchovné působení na osobu, proti niž se trestní řízení vede, může i *předcházet* rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání. Jinak řečeno, toto rozhodnutí může být podmíněno řadou požadavků, jejichž splnění má mít na danou osobu výchovný účinek, a zároveň tato osoba splněním takových požadavků demonstruje, že rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání je dostatečným způsobem vyřízení věci.

Při identifikaci výchovného působení *předcházejícímu* rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání je třeba se opět vrátit k některým rysům ovládajícím restorativní justici. Mezi takovými rysy vyčnívá urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným.

K naplnění trestněprávního vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu uplatňovaného prostřednictvím vztahu procesněprávního dochází zejména v rovině hmotněprávní a osoby poškozeného se dotýká spíše nepřímým způsobem. Diferenciace trestní odpovědnosti na procesní úrovni nabízí lepší možnosti, jak se může obviněný-pachatel vypořádat s následky svého činu i vůči individuálnímu poškozenému.

Urovnání konfliktního stavu s poškozenou osobou přitom může mít na obviněného vysoký výchovný a resocializační účinek. Obviněný je totiž přímo konfrontován s obětí trestné činnosti a postoj, který v takové konfrontaci zaujme, může často významným způsobem vyjadřovat, že se obviněný dokáže vypořádat s příčinami své trestné činnosti a že riziko jejího opakování je malé. Urovnání konfliktního stavu má poté velký význam logicky i pro osobu poškozeného a odklon spojený s touto podmínkou tak koresponduje s moderními trendy usilujícími o

větší zohledňování zájmů poškozených v rámci trestního řízení.[24]

Základním způsobem urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným je vyrovnání se na materiální úrovni, tedy náhrada škody způsobené trestným činem. Použití odklonu je proto u nás i v zahraničí velmi často podmiňováno právě tím, že se obviněný vypořádá s poškozeným v otázce náhrady škody (blíže viz kapitoly 3 a 5). Uplatnění odklonu podmíněného nahrazením škody poškozenému pak samozřejmě vychází vstříc i požadavkům poškozeného na rychlé a snadné dosažení reparace, která je v rámci odklonu jednodušší, než v rámci adhezního či občanskoprávního řízení.

Pokud má být materiální vyrovnání základním aspektem procesu urovnání konfliktního stavu způsobeného spácháním trestného činu, není však možné toto považovat za jediný či nejdůležitější aspekt takového procesu. Z hlediska výchovného působení na obviněného je totiž zřejmě ještě důležitější poskytnutí morální satisfakce poškozenému a jeho aktivnější zapojení do způsobu řešení trestní věci.[25]

Dosažení tohoto cíle může být, v rámci podmínek vyžadovaných pro uplatnění některého z odklonů, v právní rovině vyjádřeno stanovením požadavku, aby s aplikací odklonu souhlasil i poškozený. Souhlas poškozeného totiž může být jasnou deklarací toho, že poškozený je uspokojen nejen v materiálním ohledu, tj. v otázce náhrady škody, ale rovněž právě v rovině morální, tedy že ze svého podhledu nepodmiňuje dosažení spravedlnosti uložením hmotněprávní sankce.

---

[24] Blíže viz např. Shapland, J.: „Victims, the Criminal Justice Systém and Compensation." In: *Victimology.* Ed. Paul Rock. Darthmouth, Aldershot 1994, s. 265-283.

[25] K participaci poškozeného v rámci trestního řízení srov.: van Dijk, J. J. M.: „Victim Rights: A Right to better Services or a Right to Active Participation." In: *Criminal Law in Action.* An overview of current issues in Western societies. Ed. Jan van Dijk et al. Kluwer law and taxation publishers, Deventer 1988, s. 351-375.

V tomto ohledu může být významné, pokud aplikaci odklonu předchází mediační proces. Právě v jeho rámci může být často nejsnáze dosaženo toho, že obviněný náležitě projeví lítost nad spácháním trestného činu a že poškozený obviněnému spáchání činu odpustí a nebude trvat na jeho potrestání. Mediace tak může být vhodnou, ne však nezbytně nutnou, součástí procesu předcházejícímu uplatnění odklonu, a to v rámci jeho výchovného působení (blíže viz kapitola 7).

Výchovné působení na obviněného, které předchází rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání, může být projeveno také prostřednictvím jiných podmínek, než je urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným, ať už v rovině materiální, či v rovině morální. V úvahu přichází určitý způsob sledování chování obviněného ve fázi předcházející aplikaci odklonu, zaplacení peněžité částky, vykonání obecně prospěšných prací, vystavení obviněného určitým omezením či povinnostem apod.

Ve všech těchto případech, včetně zmiňovaných způsobů urovnání konfliktního stavu způsobeného spácháním trestného činu v rovině materiální či morální, je pochopitelně nutné pečlivě posuzovat, zda takto projevená aktivita obviněného je skutečným dokladem pozitivního výchovného působení, anebo pouze účelovou snahou obviněného dosáhnout co nejmírnějšího vyřízení jeho trestní věci. To je již však záležitostí dokazování, které musí být zaměřeno mj. právě k vyřešení této otázky, a je tedy součástí rozhodovací pravomoci a odpovědnosti orgánů činných v trestním řízení.

2.3. Vztah odklonu v trestním řízení a principu presumpce neviny

Vzhledem k tomu, že rozhodnutí o odklonu je činěno již v průběhu trestního řízení, tedy před vyhlášením rozsudku soudem, je třeba se vypořádat s důležitou otázkou, a to vztahem odklonu a principu presumpce neviny. Kolize mezi

aplikací odklonu a presumpcí neviny přitom může nastat jednak *před* rozhodnutím resp. při vydávání rozhodnutí o schválení odklonu, anebo *po* takovém rozhodnutí.

Problém vztahu zásady presumpce neviny a odklonu ve fázi samotného schvalování odklonu souvisí s tím, že obviněný bývá v rámci aplikace odklonu často nějakým způsobem postihován, jak vyplývá z výše uvedených znaků charakterizujících odklon v trestním řízení.

Uložení takového postihu či omezení provázející odklon v trestním řízení přitom nemá povahu zajišťujícího prostředku, jako např. vazba či další instituty určené k zajištění osoby obviněného, ale mají spíše povahu trestněprávní sankce. Je tedy třeba předejít kolizi s principem presumpce neviny, a to nejsnáze tím, že obviněný vyjádří s aplikací odklonu souhlas a dobrovolně se podvolí omezením či povinnostem vyplývajícím z rozhodnutí o odklonu.

Souhlas obviněného s aplikací odklonu pak souvisí rovněž s dalším principem ústavní úrovně, neboť podle čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod může o vině a trestu za trestné činy rozhodovat pouze soud; aplikace odklonů je přitom často svěřena i státním zástupcům (resp. odpovídajícímu orgánu). Přestože při aplikaci odklonu nedochází k vyslovení viny a uložení trestu, sankční prvky spojené s odklonem mají pro obviněného velmi podobný efekt. Opomíjet nelze pochopitelně ani právo obviněného na řádný průběh procesu zahrnující právo na řízení před nezávislým a nestranným soudem (čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně základních práv a lidských svobod uveřejněné pod č. 209/1992 Sb.) a domáhat se zproštění viny. Svým souhlasem s aplikací odklonu se obviněný může tohoto práva vzdát.

Skutečnost, že odklon se společenskou intervencí a zejména odklon spojený s výchovným působením, je spojen s určitými sankčními prvky, dále vyplývá, že použití těchto odklonů by mělo být podmíněno dostatečným prokázáním viny. Naproti tomu

tzv. prostý odklon, při kterém dochází k upuštění od trestního stíhání bez splnění dalších podmínek (viz výše), není třeba bezpodmínečně vázat na předběžné zjištění viny.[26] Proto vyjádření souhlasu obviněného s aplikací odklonu by také mělo být spojeno s jeho doznáním ke spáchání trestného činu, pro nějž je stíhán, které by mělo výrazně přispět k objasnění skutkového stavu potřebného pro rozhodnutí o odklonu.
Literatura uvádí, že některé odklony jsou záměrně konstruovány s cílem vyhnout se či obejít dokazování – to je však vždy spojeno s otázkou, zda výhody takových forem převažují nad jejich nevýhodami;[27] příkladem může být např. tzv. plea bargaining (dohadování viny), které je jedním ze stabilních prvků trestního řízení v rámci anglosaského práva a které také bývá zařazováno mezi odklony.[28] Je tedy třeba pamatovat na okolnost, že vyžadování doznání obviněného jako podmínky pro aplikaci odklonu může na obviněného vyvíjet nepřímý nátlak, protože obviněný by často mohl doznání učinit účelově a nepravdivě ve snaze dosáhnout mírného vyřízení jeho trestní věci. Proto by doznání obviněného mělo být ověřeno a podpořeno dalšími důkazy.[29]

Lze tedy dovodit, že uplatnění odklonu provázeného určitými sankčním prvky *musí* být podmíněno souhlasem osoby, která má být v rámci odklonu nějakým způsobem postihována, tedy souhlasem obviněného, přičemž tento souhlas samozřejmé nesmí být žádným způsobem vynucován a měl by být spojen s doznáním obviněného, které však bude náležitě ověřeno.

---

[26] Nezkusil, J.: „Odklon v trestním řízení." *Karlovarská právní revue* 2005, č. 2, s. 50.

[27] Newman, D. J., Anderson, P. R.: *Introduction to Criminal Justice*. Fourth edition. Random House, New York 1989, s. 632.

[28] Blíže viz např. Adler, F., Mueller, G. O. W., Laufer, W. S.: *Criminology*. McGraw-Hill, New York 1991, s. 352-354; Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P.: *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 1999, s. 755.

[29] Srov. Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice alternativních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1996, č. 12, s. 5-6.

Tyto požadavky akceptuje i české trestní právo. Trestní řád resp. zákon o soudnictví ve věcech mládeže buď výslovně vyžaduje souhlas obviněného resp. podezřelého s aplikací odklonu, anebo má obviněný možnost trvat na tom, aby věc byla dále projednána, přestože již došlo ke schválení odklonu. Aplikace jednotlivých druhů odklonu je dále podmíněna doznáním obviněného ke spáchání stíhaného trestného činu, nebo jeho prohlášením o spáchání skutku, pro nějž je obviněný stíhán, anebo dostatečným objasněním skutkového stavu (srov. kapitoly 3 a 4).

I *po* aplikaci odklonu zůstává zásada presumpce neviny nedotčena a musí být v plné míře respektována. Pokud tedy došlo ke schválení podmíněné formy odklonu, tj. odklonu spojeného se stanovením zkušební doby, a pokud obviněný podmínkám zkušební doby nevyhověl, v dalším pokračujícím trestním stíhání musí orgány činné v trestním řízení i další subjekty respektovat presumpci neviny.[30] Předchozí schválení odklonu tedy nesmí nikterak předjímat rozhodnutí o vině. Schválení odklonu nepodmíněného osvědčením se ve zkušební době či rozhodnutí o osvědčení se ve zkušební době podmíněného odklonu, tedy definitivní vyřízení trestní věci odklonem, pak nemůže mít povahu odsuzujícího rozsudku, a princip presumpce neviny proto opět platí v plné míře.

2.4. Vymezení podstatných znaků odklonu a jeho účelu

Z výše uvedené analýzy lze tedy vyvodit určité závěry o vymezení pojmu odklonu. V **širším smyslu** můžeme pojem odklonu chápat jako takovou odchylku od standardního průběhu trestního řízení, která je spojena s rozhodnutím o upuštění od trestního stíhání (zastavením trestního stíhání), pokud toto upuštění od trestního stíhání *není* obligatorní, tj. není vynuceno splněním

[30] Srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C.H.Beck, Praha 2000, s. 38.

zákonem stanovených předpokladů, např. že daný skutek není trestným činem, trestnost činu zanikla apod. Po rozhodnutí o odklonu v širším smyslu může následovat rovněž určitá forma společenské intervence, např. projednání věci mimosoudním orgánem.

Odklon v užším smyslu je pak nezbytně spojen s principy restorativní justice, a tedy i s určitou formou výchovného působení na osobu, vůči níž je vedeno trestní řízení a vůči níž je odklon uplatňován. Toto výchovné působení buď následuje po rozhodnutí o odklonu, typicky v podobě stanovení zkušební doby a podmínek, kterým musí obviněný během ní vyhovět, anebo výchovné působení předchází rozhodnutí o odklonu a stává se tak nutnou podmínkou pro jeho aplikaci. Tento typ odklonu bývá právě v souvislosti s výchovným působením na obviněného spojen s určitými omezeními pro obviněného, a v takovém případě je nezbytný souhlas obviněného s aplikací odklonu. Žádoucí je rovněž zapojení poškozeného do procesu schvalování odklonu, tj. uspokojení jeho materiálních i morálních nároků vůči obviněnému.

Vycházíme-li z takto vymezeného pojmu odklonu, můžeme se dále blíže zaměřit na jeho smysl a účel. Mezi základními prvky účelu odklonu a jeho výhodami je možné jmenovat tyto:

- obviněný-pachatel zůstává na svobodě, což zabraňuje jeho desocializaci, obviněný není vytržen ze svého sociálního prostředí, obviněný i společnost dostává šanci aktivně spolupracovat na jeho resocializaci a na odstraňování příčin kriminality, čímž se zvyšuje šance na dosažení většího nápravného a preventivního účinku; jde tedy o prvky, které jsou společné s účelem a výhodami hmotněprávních alternativ k trestu odnětí svobody a souvisí s částečným hmotněprávním charakterem odklonu, jak již bylo výše uvedeno;

- řešení trestních věcí prostřednictvím odklonů může výrazně zkrátit trestní řízení a snížit přetíženost trestní justice, s čímž souvisí i menší nákladnost daného trestního řízení;
- prostřednictvím odklonu poškozený aktivněji participuje na výkonu trestní spravedlnosti a může snáze dosáhnout satisfakce na úrovni materiální i morální;
- využití odklonu je vhodnou možností pro řešení některých bagatelních případů a přispívá tak k diferenciaci trestní odpovědnosti.[31]

2.5. Odklon v českém trestním právu

Pokud budeme vycházet z výše uvedeného pojetí odklonu, tj. odklonu v širším smyslu a odklonu v užším smyslu, můžeme dále vymezit instituty českého trestního práva procesního, které splňují znaky těchto kategorií odklonu.

Pod odklon v širším smyslu je možné zahrnovat již zmiňovaný institut fakultativního zastavení trestního stíhání upravený primárně ustanovením § 172 odst. 2 tr. řádu, na něž pak odkazují ustanovení další. Zejména zastavení trestního stíhání z důvodu uvedeného v § 172 odst. 2 písm. c) nese typické rysy tzv. prostého odklonu, kdy k zastavení trestního stíhání dochází proto, že vzhledem k zájmu dotčenému trestným činem, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán a také vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo již dosaženo. Toto rozhodnutí není tedy ani spojeno s následným výchovným působením na obviněného ve zkušební době, ani není

---

[31] Srov. např. Adler, F., Mueller, G. O. W., Laufer, W. S.: *Criminology*. McGraw-Hill, New York 1991, s. 356-357; Nezkusil, J.: „Odklon v trestním řízení." *Karlovarská právní revue* 2005, č. 2, s. 37-39; Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999, s. 9.

podmíněno splněním určitých předpokladů majících za cíl výchovné působení.

Oproti tomu není možné pod odklon v širším smyslu podřazovat například institut postoupení věci jinému orgánu (§ 171 tr. řádu a další), protože i když v důsledku tohoto rozhodnutí dochází v podstatě k upuštění od dalšího trestního stíhání, důvodem je zde skutečnost, že daný skutek není vůbec trestným činem. Při splnění zákonných podmínek je tedy *povinností* orgánů činných v trestním řízení postoupit věc příslušnému orgánu, a proto není možné hovořit v tomto případě o odklonu v trestním řízení.

Do odklonu v užším smyslu patří nepochybně instituty podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307 a 308 tr. řádu), podmíněného odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g a 179h tr. řádu), narovnání (§ 309 a násl. tr. řádu) a rovněž odstoupení od trestního stíhání (§ 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). První dva jmenované instituty jsou charakteristické tím, že rozhodnutí o zastavení trestního stíhání resp. nezahajování trestního stíhání je spojeno se stanovením zkušební doby, během níž je možné na obviněného resp. podezřelého výchovně působit. Oba tyto instituty rovněž vychází vstříc požadavkům poškozeného na rychlé dosažení náhrady škody způsobené trestným činem.

Narovnání sice není spojené se stanovením zkušební doby a je tedy definitivním způsobem vyřízení věci, nicméně stanovení podmínky spočívající v nahrazení škody poškozenému, dosažení souhlasu poškozeného se schválením narovnání a v zaplacení částky na obecně prospěšné účely jsou typickými formami výchovného působení předcházejícímu rozhodnutí o zastavení trestního stíhání. Navíc podmíněním schválení narovnání souhlasem poškozeného je silně posílena participace poškozeného na vyřízení věci a tím i jeho postavení ve vztahu k dosažení určité morální satisfakce.

Odstoupení od trestního stíhání je v jistém smyslu hraničním institutem mezi tzv. prostým odklonem a odklonem spojeným s výchovným působením, tj. mezi odklonem v širším a užším smyslu. Problém tkví v tom, že prvky výchovného působení jsou u tohoto institutu stanoveny pouze jako *fakultativní* podmínky pro jeho uplatnění, ať už se jedná o nahrazení škody poškozenému, podrobení se výchovným omezením a povinnostem atd. (srov. kapitolu 4).

Nicméně splnění těchto fakultativních podmínek výchovného charakteru je zároveň indikátorem splnění obligatorních podmínek pro rozhodnutí o zastavení trestního stíhání formou odstoupení od trestního stíhání a sama právní úprava (tedy ustanovení § 70 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) uvádí, že k odstoupení od trestního stíhání by mělo dojít *zejména* právě v případech, kdy jsou splněny fakultativní podmínky výchovného rázu. Tento význam prvků výchovného působení opravňuje zařazení institutu odstoupení od trestního stíhání do kategorie odklonu v užším smyslu.

Někteří autoři řadí pod pojem odklonu v trestním řízení rovněž institut trestního příkazu.[32] Vychází přitom z nejzákladnějšího vymezení odklonu jakožto odchylky od standardního průběhu řízení. To je však vpravdě jediný shodný znak trestního příkazu a odklonu, tj. že využitím tohoto institutu se trestní řízení odchyluje od typického průběhu, tzn. že nedospěje až k vynesení rozsudku, resp. nedochází ani k projednání věci v hlavním líčení.

Nicméně existuje zásadní rozpor mezi povahou trestního příkazu a znaky charakterizujícími odklon v trestním řízení. Jak již bylo několikrát zmíněno, je imanentním znakem odklonu

---

[32] Např. Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P.: *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 2. vydání. C. H. Beck, Praha 1999, s. 752; Kuchta, J., Zezulová, J.: „K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu." *Časopis pro právní vědu a praxi* 1997, č. 4, s. 553; Draštík, A.: „Odklon českém trestním procesu (de lege lata). *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. 4, s. 187-193, aj.

rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání. Oproti tomu trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku (§ 314e odst. 5 tr. řádu), tedy má účinky v podstatě opačné. Tomu odpovídá i skutečnost, že sankčním elementem trestního příkazu jsou *tresty* ukládané tímto rozhodnutím. Účel trestu vyjádřený v ustanovení § 23 tr. zák. přitom jistě není totožný s účelem prvků výchovného působení charakterizujícími odklon. V tomto směru vypovídá o rozdílech mezi podstatou trestního příkazu a odklonu mj. i ta skutečnost, že než nabyla účinnosti novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. (tj. do 31. 12. 2001), bylo možné trestním příkazem uložit dokonce *nepodmíněný* trest odnětí svobody do jednoho roku.

Vydání trestního příkazu rovněž není podmíněno splněním žádných předpokladů vyžadujících určitou iniciativu obviněného; základním předpokladem pro vydání trestního příkazu je spolehlivé prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy (§ 314e odst. 1 tr. řádu). Účelem trestního příkazu je tedy jednoznačně *pouze* zrychlení trestního řízení při vyřizování skutkově jednodušších trestních věcí.

Rovněž participace poškozeného na vydání trestního příkazu není žádná, přesněji řečeno, poškozený má při vydání trestního příkazu naopak horší postavení než ve standardním řízení, protože mu trestní řád nepřiznává právo podat odpor proti trestnímu příkazu (§ 314g odst. 1 a contrario).

Lze tedy v tomto směru shrnout, že institut trestního příkazu je zvláštním typem rozhodnutí, avšak nedá se zařadit do kategorie odklonu v trestním řízení, zejména proto, že nesplňuje základní atribut odklonu, tedy rozhodnutí o upuštění od trestního stíhání, resp. má povahu odlišnou, tj. povahu odsuzujícího rozsudku.

2.6. Odklon v české odborné literatuře

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, v důsledku postupného zavádění odklonů do právní úpravy českého trestního řízení se problematika odklonů stala jedním z častých témat zpracovávaných v rámci v české odborné literatury.

Před touto fází, tj. zejména před rokem 1993, kdy byl do trestního řádu zaveden první typ odklonu, podmíněné zastavení trestního stíhání, se však odborná literatura věnovala odklonům v trestním řízení spíše ojediněle. V rámci tohoto období je třeba na prvním místě jmenovat práce J. Nezkusila a O. Suchého: již v roce 1987 tito autoři ve sborníku *Aktuální problémy kriminologie VI* (VÚK při Generální prokuratuře ČSSR, Praha) publikovali příspěvek „Mezinárodní kongres trestního práva v Káhiře," který reagoval na výsledky kongresu pořádaného Mezinárodní společností pro trestní právo - AIDP (říjen 1984), v jehož rámci byla diskutována také problematika odklonu a zprostředkování.

Významnou a neopominutelnou statí zabývající se odklonem v trestním řízení je článek O. Suchého „Odklon v trestním řízení" (*Právník* 1991, č. 3), v němž autor zejména vymezuje základní znaky odklonu, jeho funkci a charakterizuje jednotlivé typy odklonu. Podobně je pak zaměřen článek A. Netta „K odklonu v trestním řízení" (*Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. 4).

Jak již bylo uvedeno, problematika odklonu se postupně stávala předmětem relativně podrobného zpracování v rámci české odborné literatury zejména od roku 1993, kdy byl do českého trestního práva zaveden institut podmíněného zastavení trestního stíhání, a dále pak po roce 1995 v důsledku zavedení institutu narovnání. Vedle článkové literatury, mezi níž lze jmenovat např. článek J. Fenyka, A. Sotoláře a Z. Sováka „Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti" (*Trestní právo* 1997, 1998), se objevily i první

monografie, vydané Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, věnované právě těmto typům odklonu (*Výzkum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání*, IKSP, Praha 1996 a *Výzkum institutu narovnání*, IKSP, Praha 1999.)

V určitém směru stěžejní práci týkající se mj. problematiky odklonu v trestním řízení představuje publikace autorů A. Sotoláře, F. Púryho a P. Šámala *Alternativní řešení trestních věcí v praxi* (C. H. Beck, Praha 2000), a to jednak proto, že odklony v trestním řízení jsou zde rozpracovány v rámci celého komplexu alternativních způsobu vyřizování trestních věcí, a jednak díky ucelenému a podrobnému rozboru této problematiky.

Další série článků se v odborných periodikách objevila v roce 2004 v návaznosti na přijetí zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který zavedl do českého trestního práva nový druh odklonu (odstoupení od trestního stíhání) a zakotvil některé zvláštní podmínky pro aplikaci odklonů v řízení proti mladistvým.

Problematikou odklonů se pochopitelně zabývají rovněž učebnice trestního práva procesního, přičemž zmínit je třeba zejména publikaci J. Musila, V. Kratochvíla a P. Šámala *Kurs trestního práva, Trestní právo procesní* (2. vydání. C. H. Beck, Praha 1999), která věnuje odklonům samostatnou kapitolu.

Lze tedy shrnout, že česká odborná literatura se poměrně intenzivně věnovala v průběhu 90. let 20. století institutům podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Na druhou stranu, v současnosti neexistuje žádná monografie, která by se věnovala výhradně problematice odklonů v trestním řízení, a navíc zmiňovaná a relativně nejpodrobnější publikace *Alternativní řešení trestní věci v praxi* byla vydána v roce 2000, tudíž v ní logicky nejsou zpracovány ani změny v rámci právní úpravy institutu narovnání, k nimž došlo v důsledku novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., ani

dva nejnovější druhy odklonů, tj. odstoupení od trestního stíhání a podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.

3. Právní úprava odklonů podle trestního řádu

Pro zavádění odklonů v trestním řízení do českého trestního práva mělo zásadní význam Doporučení Rady Evropy č. 2/87/18 přijaté 17. 9. 1987 Výborem ministrů Rady Evropy, které se týkalo zjednodušení trestního procesu. V tomto dokumentu bylo doporučeno celkem pět forem rychlejšího vyřizování trestního věcí: podmíněné zastavení trestního stíhání či odložení věci, zkrácené písemné řízení, narovnání (mediace), zjednodušené řízení v méně závažných věcech, uznání viny a dohadovací řízení. Doporučení dále obsahovalo výzvu k zavádění dalších metod sledujících stejný cíl, tj. aby státy rozšířily kategorie věcí, v nichž je zahájení trestního řízení vázáno na určitou podmínku, a aby umožnily soudcům zastavit trestní stíhání nebo je ukončit v určitých případech, které orgány činné v trestním řízení uplatňují v rámci principu oportunity.[33]

Mj. na základě tohoto dokumentu pak bylo novelizacemi trestních předpisů zavedeno několik institutů, jež je možné podřadit do skupiny odklonů v trestním řízení. V současnosti zná české trestní právo čtyři takové typy odklonu: podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 a 308 tr. řádu), narovnání (§ 309 a násl. tr. řádu), podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g a 179h tr. řádu) a odstoupení od trestního stíhání (§ 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže). Vzhledem ke specifickému charakteru odklonů uplatňovaných v řízení ve věcech mladistvých bude v této kapitole věnována pozornost pouze právní úpravě odklonů v trestním řízení, která je obsažena v trestním řádu.

---

[33] Blíže viz *Doporučení Rady Evropy 2/87/18 s odůvodněním*. IKSP, Praha 1993.

3. 1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Institut podmíněného zastavení trestního stíhání byl do trestního řádu zakotven novelou provedenou zákonem č. 293/1993 Sb., konkrétně do třetího oddílu dvacáté hlavy trestního řádu (§ 307 a 308 tr. řádu). Tím zároveň došlo k zavedení prvního druhu odklonu v užším smyslu do českého trestního práva procesního.

§ 307 odst. 1 tr. řádu stanoví celkem pět podmínek, které musí být splněny, aby mohlo být trestní stíhání podmíněně zastaveno:

1. jde o řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let;
2. obviněný se k trestnému činu doznal;
3. obviněný s podmíněným zastavením trestního stíhání souhlasí;
4. obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným uzavřel dohodu o její náhradě, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě;
5. vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostačující.

3.1.1. Okruh trestných činů umožňujících podmíněné zastavení trestního stíhání

Okruh trestných činů, jejichž trestní stíhání lze podmíněně zastavit, je vymezen prostřednictvím trestní sazby stanovené trestním zákonem, která nesmí převyšovat pět let, tedy podle typové závažnosti daného trestného činu. Tento okruh je poměrně široký a zahrnuje většinu skutkových podstat obsažených v trestním zákoně. Zároveň jde o stejný okruh trestných činů, u nichž přichází v úvahu schválení narovnání

(viz dále), anebo za něž je možné uložit trest obecně prospěšných prací (§ 45 odst. 1 tr. zák.).

Z hlediska možnosti podmíněně zastavit trestní stíhání jsou rozhodné sazby uvedené přímo v příslušném ustanovení trestního zákona, přičemž toto platí i ve vztahu k mladistvým obviněným, u nichž tedy v tomto směru nemá význam snižování sazeb odnětí svobody na polovinu podle § 31 odst. 1 zák. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Stejně tak nemá ve vztahu k institutu podmíněného zastavení trestního stíhání význam zvyšování horní hranice trestní sazby u zvlášť nebezpečného recidivisty (§ 42 odst. 1 tr. zák.) nebo u pachatele, který čin spáchal ve prospěch zločinného spolčení (§ 44 odst. 1 tr. zák.).

V případech, kdy je obviněný stíhán pro více trestných činů spáchaných v *jednočinném* souběhu, nesmí u žádného z těchto trestných činů horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody převyšovat pět let. Pokud tuto podmínku splňují pouze některé trestné činy a jiné (spáchané s nimi v jednočinném souběhu) nikoliv, není možné trestní stíhání obviněného podmíněně zastavit. Podmíněné zastavení trestního stíhání totiž po stanovené době může nabýt účinku definitivního zastavení trestního stíhání a před tímto okamžikem lze ve stíhání pokračovat jen za splnění podmínek § 308 odst. 1 tr. řádu, tj. pokud soud resp. státní zástupce rozhodne o tom, že obviněný se ve zkušební době neosvědčil (viz dále); jinak řečeno, i *podmíněné* zastavení trestního stíhání se týká vždy určitého, přesně specifikovaného *skutku*.[34] Aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání na skutek, který vykazuje znaky mj. trestných činů, za něž trestní zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody převyšující pět let, by vytvořilo

[34] srov. např. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 37, 44.

překážku rei iudicatae i ve vztahu k těmto trestným činům [§ 11 odst. 1 písm. f) tr. řádu].[35]

3.1.2. Doznání obviněného

Jak již bylo blíže rozebráno v kapitole 2, podmínkou pro aplikaci odklonů obecně by mělo být mj. také doznání osoby, vůči niž se trestní řízení vede. Rozhodnutí o odklonu v trestním řízení totiž může být učiněno již v rané fázi trestního stíhání, a doznání obviněného je proto v této souvislosti významnou součástí při objasňování skutkového stavu dostačujícího pro toto rozhodnutí.

Toto doznání musí zahrnovat všechny zákonné znaky stíhaného trestného činu, tedy i zavinění v zákonem předpokládané formě úmyslu či nedbalosti, přičemž na tomto nemůže nic změnit ani souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání (srov. č. 45/95 Sb. rozh. tr.). Obviněný pochopitelně nesmí být k doznání žádným způsobem donucován (§ 92 odst. 1 tr. řádu), přičemž jako nepřímé donucování k doznání by bylo možné podle okolností případu hodnotit i takový postup, kdy by orgány činné v trestním řízení opakovaně informovaly obviněného o možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání a přesvědčovaly jej o vhodnosti jeho využití.[36] O pravdivosti doznání obviněného nesmí být důvodné pochybnosti, tzn. nesmí být v rozporu s provedenými důkazy; i v tomto zvláštním druhu řízení totiž samozřejmě platí vyhledávací zásada (§ 2 odst. 5 tr. řádu), a ani v tomto případě tedy doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu a zjistit skutkový stav tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, a v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí, tj. v tomto případě pro rozhodnutí o

---

[35] srov. Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999, s. 27-28.

[36] Vantuch, P.: *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2002, s. 381.

podmíněném zastavení trestního stíhání[37] (k rozsahu dokazování viz dále).

S tím souvisí i další problém související s doznáním obviněného, totiž fakt, že obviněný se může k trestnému činu doznat, i když je přesvědčen o své nevině, protože pro něj probíhající trestní řízení spojené s rizikem odsouzení představuje větší újmu než doznání spojené s podmíněným zastavením trestního stíhání a náhradou škody;[38] typicky u dopravních nehod může být pro obviněné silnou motivací ke snaze dosáhnout podmíněného zastavení trestního stíhání nemožnost uložení zákazu činnosti (tj. zákaz řídit motorová vozidla). Jeden takový případ byl zaznamenán v poslední době např. v praxi okresního státního zastupitelství v Prostějově, kde obviněný po podání obžaloby před soudem odvolal svoje doznání s tím, že jej učinil pouze ve snaze dosáhnout podmíněného zastavení trestního stíhání - tento případ skončil vynesením zprošťujícího rozsudku.[39] Nebezpečí nepravdivého doznání může být eliminováno zejména řádně provedeným dokazováním (viz dále), od takového postupu by měl obviněného odradit i jeho obhájce a rovněž případně úředník Probační a mediační služby, pokud se v rámci mediace podílí na přípravě rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

Dalším problémem souvisejícím s doznáním obviněného jako nutnou podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání je možnost obavy obviněného z toho, že pokud nebude jeho stíhání podmíněně zastaveno, jeho doznání bude v dalším řízení

---

[37] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 5; shodně Teryngel, J. „K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání." *Bulletin advokacie* 1995, č. 9, s. 25.

[38] Fastner, J. „Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání." *Bulletin advokacie* 1995, č. 1, s. 40.

[39] Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, s. 33-34.

usvědčujícím důkazem. Jde zde tedy o náznak kolize se zákazem jakéhokoli donucování k doznání (§ 92 odst. 1 tr. řádu). Tento problém je možné řešit na legislativní úrovni, tedy de lege ferenda bylo vhodné nahradit podmínku spočívající v doznání obviněného jeho prohlášením o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, ve spojení se zákazem použití tohoto prohlášení jako důkazu v případném dalším řízení, tedy použít úpravu platnou v rámci institutu narovnání (viz dále). Obviněný by tak byl chráněn v případě, kdyby při pozdějším pokračování v jeho trestním stíhání (§ 308 odst. 1 tr. řádu) uvedl, že se doznal jen pod příslibem možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání; za takových okolností by totiž vznikly pochybnosti o tom, že doznání bylo učiněno zcela dobrovolně a spontánně.[40]

Po obsahové stránce se musí doznání obviněného vztahovat na celý skutek a musí zahrnovat všechny skutkové okolnosti naplňující zákonné znaky stíhaného trestného činu, tedy vedle znaků objektivní stránky skutkové podstaty i na zavinění (případně pohnutku) a protiprávnost; z doznání, které by mělo umožňovat podmíněné zastavení trestního stíhání, tedy např. nesmí vyplývat, že obviněný jednal za existence některé z okolností vylučujících protiprávnost.[41]

Doznání musí být zachyceno v protokolu o výpovědi uskutečněné v rámci procesně relevantního postupu orgánů činných v trestním řízení podle § 90 a násl. tr. řádu (srov. č. 6/96 Sb. rozh. tr.), a to až v době, kdy osoba, proti níž se vede trestní řízení, je v procesním postavení obviněného. Nepostačí tedy „doznání" učiněné v písemné žádosti obviněného o podmíněné zastavení trestního stíhání (srov. č. 49/96 Sb. rozh. tr.), v protokolu o podání vysvětlení pořízeném podle §

---

[40] Fastner, J. „Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání." *Bulletin advokacie* 1995, č. 1, s. 41.

[41] srov. Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 5.

12 odst. 9 zák. č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů, nebo v úředním záznamu o obsahu vysvětlení podle § 158 odst. 5 tr. řádu. Stejně tak nemůže pro podmíněné zastavení trestního stíhání postačovat doznání obviněného učiněné před úředníkem Probační a mediační služby v rámci prováděné mediace či jiné činnosti.[42]

Z hlediska doznání jako splnění podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání je právně relevantní doznání existující *v době rozhodování* příslušného orgánu o podmíněném zastavení trestního stíhání. Je tedy možné, že v průběhu trestního řízení obviněný měnil své výpovědi ve vztahu ke stíhanému skutku a tyto výpovědi se lišily jeho postojem ke stíhanému trestnému činu či činům. V každém případě je však pochopitelně nutné, aby doznání obviněného v době rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání bylo v souladu s ostatními důkazy, prokazujícími vinu obviněného.[43]

3.1.3. Souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání

Vedle doznání ke spáchání trestného činu trestní řád vyžaduje pro podmíněné zastavení trestního stíhání další projev vůle obviněného, a tím je jeho souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání. Svým souhlasem se obviněný vzdává svého práva na řízení před nezávislým a nestranným soudem (čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně základních práv a lidských svobod). Jinak řečeno, obviněný se kdykoli může odmítnutím nebo zpětvzetím souhlasu s podmíněným zastavením trestního stíhání domoci standardního průběhu trestního řízení s cílem dosáhnout zproštění viny.

Svůj souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání musí

---

[42] Vantuch, P.: *Obhajoba obviněného*. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2002, s. 380; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 50.

[43] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 51.

obviněný projevit způsobem nevzbuzujícím pochybnosti. V zásadě je možné jej poskytnout v jakékoli podobě, kterou trestní řád obecně připouští pro učinění podání, tj. písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštních předpisů, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem (§ 59 odst. 1 věta druhá tr. řádu). V žádném případě však souhlas nevyplývá ze samotné skutečnosti, že se obviněný k trestnému činu doznal; doznání a souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání jsou samostatnými podmínkami a obviněný tyto projevy může učinit sice v rámci stejného procesního úkonu, typicky při procesně učiněné výpovědi, avšak splnění jedné z těchto podmínek nemůže nahradit splnění druhé.[44]

Jak již bylo naznačeno, obviněný může svůj souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání vzít zpět. Trestní řád to sice nestanoví výslovně, ovšem jiný závěr by obviněnému znemožňoval po udělení souhlasu s podmíněným zastavením trestního stíhání dosáhnout řádného a standardního soudního řízení (viz výše). Zpětvzetí souhlasu s podmíněným zastavením trestního stíhání by mělo za účinek, že by odpadlo splnění nutné podmínky pro tento způsob vyřízení věci, a proto by bylo nutné pokračovat v trestním stíhání.

Nejzazším okamžikem, do kterého může obviněný svůj souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání účinně odvolat, je moment, kdy se případně orgán druhého stupně odebere k závěrečné poradě - analogicky lze v tomto směru aplikovat ustanovení § 163 odst. 2 věta druhá tr. řádu vztahující se ke zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním.[45] V době mezi vynesením usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání a nabytím právní moci tohoto usnesení by však zpětvzetí souhlasu muselo být uplatněno v rámci stížnosti

---

[44] srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 56-57.

[45] tamtéž, s. 57.

proti tomuto rozhodnutí, aby na základě toho bylo usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání zrušeno orgánem druhého stupně.

Stejně jako u doznání obviněného, tak i u jeho souhlasu s podmíněným zastavením trestního stíhání nezbytně platí, že tento souhlas nelze nijak vynucovat. Souhlas musí být dán dobrovolně a neměl by být ani výsledkem obav obviněného o výsledek jeho trestního stíhání.

3.1.4. Nahrazení škody

Nahrazení škody, resp. kroky vedoucí k nahrazení škody, jsou jednou z typických podmínek odklonů v trestním řízení. Nutnost jejího splnění má dva základní účely. Obviněný tímto krokem demonstruje svůj postoj k činu, pro který je stíhán, tedy že se snaží odstranit následky, jež způsobil, a na materiální úrovni se vyrovnat s poškozenou stranou. Bez vyjádření této snahy by jen stěží bylo možné uvažovat o aplikaci privilegia spočívajícího v odklonu v trestní řízení.

Druhý z účelů této podmínky se pochopitelně týká osoby poškozeného. Povinnost obviněného nahradit škodu resp. učinit požadované kroky k uskutečnění tohoto cíle výrazně ulehčuje pozici poškozeného, neboť v trestním řízení dále nemusí vyvíjet žádnou nebo jen malou aktivitu směřující k uspokojení jeho nároku na náhradu škody, je ušetřen mnohdy zdlouhavého adhezního řízení popř. uplatnění nároku občanskoprávní cestou. Ostatně pokud by nahrazení škody nebylo nutnou podmínkou podmíněného zastavení trestního stíhání, bylo by postavení poškozeného naopak zhoršeno, neboť by neměl možnost dosáhnout náhrady škody způsobené trestným činem v rámci adhezního řízení a zbývala by mu pouze obtížnější občanskoprávní cesta.

Mimo to v rámci nahrazování škody je poškozený aktivněji zapojen do procesu vyrovnání se s obviněným. Nemusí svůj nárok uspokojit prostřednictvím soudu, nýbrž se mu naskýtá možnost

přímo se konfrontovat s obviněným v otázce náhrady škody, což může přispět i k vyšší míře jeho morální satisfakce.

Právě v tomto ohledu má právní úprava podmíněného zastavení trestního stíhání poněkud specifický charakter, neboť tento odklon není nutně podmíněn souhlasem poškozeného a obviněný tedy může dosáhnout podmíněného zastavení svého stíhání i bez jakékoli spolupráce s obviněným, pokud mj. nahradí škodu či učiní potřebná opatření k její náhradě. Pokud by poškozený by v takovém případě nesouhlasil s podmíněným zastavením trestního stíhání, mohl by se bránit jen stížností proti rozhodnutí o jeho schválení (viz dále). Na druhé straně na rozdíl od narovnání postačuje ke schválení podmíněného zastavení trestního stíhání i pouhá dohoda o náhradě škody, což je jistě často pro obviněného finančně přijatelnější způsob úhrady způsobené škody, a v těchto případech již je nezbytná participace poškozeného v procesu přípravy rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

Ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) tr. řádu tedy stanoví tři alternativní způsoby vypořádání obviněného s poškozením. Vedle přímého nahrazení škody postačí rovněž uzavření dohody s poškozeným o její náhradě a obviněný také může učinit jiná potřebná opatření směřující k náhradě škody. Jinými potřebnými opatřeními se rozumí například ohlášení dopravní nehody jako pojistné události pojišťovně (srov. č. 19/95 Sb. rozh. tr.), ovšem v takové případě je třeba, aby obviněný pojišťovně sdělil všechny skutečnosti, které jí umožní identifikovat osobu poškozeného a příslušnou částku jí uhradit, či aby obviněný poskytl jinou potřebnou součinnost.[46]

Jiným opatření směřujícím k náhradě škody může být rovněž uložení prostředků na náhradu škody ve prospěch poškozeného do úschovy soudu (srov. č. 20/95 Sb. rozh. tr.), anebo kroky

[46] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 5

obviněného směřující k tomu, aby za něj škodu v souladu s platnou právní úpravou uhradil jiný subjekt, např. jeho zaměstnavatel.[47] Naopak za jiné opatření směřující k náhradě škody se nepovažuje pouhý slib obviněného daný orgánům činným v trestním řízení, že nahradí škodu způsobenou trestnou činností (srov. č. 27/97 Sb. rozh. tr.).

Oproti narovnání má tedy obviněný výhodu v tom, že postačí pouhé uzavření dohody s poškozeným o náhradě škody. Tato výhoda vyplývá především z toho, že na rozdíl od narovnání nemusí být rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodnutím konečným, protože toto rozhodnutí je spojeno se stanovením zkušební doby, v jejímž průběhu lze plnění dohody o náhradě škody kontrolovat a v případě jejího neplnění pak pokračovat v trestním stíhání. V případě uzavření dohody o náhradě škody mezi obviněným a poškozeným musí ostatně příslušný orgán schvalující podmíněné zastavení trestního stíhání obligatorně uložit obviněnému povinnost v průběhu zkušební doby nahradit způsobenou škodu (§ 307 odst. 3 tr. řádu).

V souvislosti s uzavřením dohody o náhradě škody zákon nevylučuje ani takovou dohodu, v níž se obviněný s poškozeným dohodli, že poškozený nebude vůbec požadovat náhradu škody, přestože mu byla trestným činem určitá materiální škoda způsobena. Poškozeného totiž samozřejmě nelze žádným způsobem donucovat k tomu, aby náhradu škody požadoval.[48]

Z pohledu obviněného jsou podmínky týkající se reparace následků způsobených trestným činem oproti narovnání užší v tom smyslu, že u podmíněného zastavení trestního stíhání nepřichází v úvahu „jiné odčinění újmy vzniklé trestným činem", jak je tomu u narovnání [srov. § 309 odst. 1 písm b)

---

[47] Blíže srov. Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 5.

[48] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C.H.Beck, Praha 2000, s. 52.

tr. řádu - viz dále]. Tato okolnost je spojena s důležitou otázkou spočívající v tom, zda je možné podmíněně zastavit i trestní stíhání pro trestný čin, jímž nebyla způsobena žádná majetková škoda.

Určitý argument *proti* aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání v těchto případech by vyplýval právě ze srovnání podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a pro narovnání. Jestliže totiž ustanovení § 309 odst. 1 písm. b) explicitně umožňuje schválit narovnání i v případě, kdy obviněný „jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem", a contrario by bylo možné dovozovat, že absence takové možnosti v úpravě podmíněného zastavení trestního stíhání znamená, že podmíněné zastavení trestního stíhání není určeno pro případy, kdy trestným činem nevznikla majetková škoda, a že tedy tento druh odklonu nelze aplikovat.

Taková úvaha by však vedla k nežádoucímu důsledku, totiž že obviněný, který svým činem nezpůsobil žádnou škodu, by byl, v souvislosti s možností vyřídit věc podmíněným zastavením trestního stíhání, znevýhodněn vůči těm obviněným, kteří alespoň nějakou škodu způsobili. Přikláním se proto k názoru publikovanému v odborné literatuře i judikatuře (srov. č. 47/96 Sb. rozh. tr.), že podmíněně zastavit lze i trestní stíhání, které je vedené pro skutek, jímž nebyla způsobena žádná materiální škoda. V těchto případech je ovšem velmi důležité zvažovat, zda vzhledem k dalším okolnostem lze takové rozhodnutí považovat za dostačující, protože za situace, kdy nepřichází uspokojení soukromého zájmu poškozeného, musí být z okolností zřejmé, že zde neexistuje ani veřejný zájem na odsouzení pachatele a jeho sankcionování.[49]

Zároveň se však domnívám, že by bylo de lege ferenda žádoucí zakotvit do ustanovení § 307 odst. 1 tr. řádu stejnou možnost, kterou uvádí v souvislosti s institutem narovnání

---

[49] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 5.

ustanovení § 309 odst. 1 tr. řádu, tj. aby obviněný jinak odčinil újmu vzniklou trestným činem. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání jsou sice dva odlišné instituty charakterizované různými cíli, takže podmínky pro jejich aplikaci by pochopitelně neměly být totožné, avšak odlišení obou těchto odklonů i v tomto směru není nezbytné. Zakotvením podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání v podobě povinnosti obviněného odčinit újmu vzniklou trestným činem v případech, kdy tento čin neměl za následek způsobení materiální škody, by byl obviněný nucen vyvinout alespoň určitou aktivitu k napravení např. morální újmy, kterou by svým činem poškozenému způsobil. Tím by také příslušný orgán činný v trestním řízení měl k dispozici další podklad pro závěr, že podmíněné zastavení trestního stíhání je dostatečným způsobem vyřízení dané trestní věci, a zároveň by taková úprava vycházela vstříc zájmům poškozeného.

3.1.5. Kritéria pro posuzování podmíněného zastavením trestního stíhání jako dostačujícího způsobu vyřízení věci

Rozpětí trestných činů, u nichž přichází v úvahu schválení podmíněného zastavení trestního stíhání, je poměrně široké. Trestní řád proto obsahuje korektiv spočívající v tom, že vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostačující.

Je zřejmé, že splnění této podmínky je třeba pečlivě zvažovat v každém konkrétním případě individuálně. Osoba obviněného, jeho dosavadní život a okolnosti případu jsou pojmy, které v jsou v podstatě jiným vyjádřením pro kritéria rozhodující pro určení konkrétního stupně nebezpečnosti činu pro společnost (srov. § 3 odst. 4 tr. zák.). Podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání zohledňují tedy jak

typovou nebezpečnost činu pro společnost (v podobě rozpětí trestných činů vymezeného horní hranicí sazby trestu odnětí svobody), tak i nebezpečnost konkrétní (korektiv spočívající v nutnosti přihlížet k osobě obviněného, jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu). O podmíněném zastavení trestního stíhání tak v současnosti může být rozhodnuto pouze v tom případě, kdy dle úsudku státního zástupce či soudu stupeň nebezpečnosti činu obviněného pro společnost odpovídá mírnému postupu v podobě aplikace tohoto odklonu, avšak zároveň vykazuje vyšší než nepatrnou nebezpečnost, tedy *jde* o trestný čin.

Všechna kritéria spoluurčující, zda rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je dostatečným způsobem vyřízení věci, je třeba hodnotit komplexně. Proto při úvaze, zda určitá okolnost nevylučuje podmíněné zastavení trestního stíhání, se nelze omezit jen na izolované hodnocení této okolnosti, ale je třeba se zabývat jí v souvislosti se všemi ostatními skutečnostmi charakterizujícími skutek a osobu obviněného.[50]

Judikatura se k dostatečnosti způsobu vyřízení věci prostřednictvím podmíněného zastavení trestního stíhání vyjadřuje např. v rozhodnutí č. 31/94 Sb. rozh. tr., podle kterého jsou riskantní jízda opilého řidiče (1,77 g/kg alkoholu v krvi) osobního automobilu a způsobení závažných následků dopravní nehody v podobě těžké újmy na zdraví u jednoho spolujezdce a ublížení na zdraví u dalších dvou spolujezdců takovými okolnostmi případu, pro které nelze považovat podmíněné zastavení trestního stíhání za dostačující rozhodnutí ve věci. Na druhé straně pak rozhodnutí č. 19/95 Sb. rozh. tr. nevylučuje podmíněné zastavení trestního stíhání ani v případě, že se obviněný měl dopustit trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 2 tr. zák. porušením

---

[50] Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P.: *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 2. vydání. C. H. Beck, Praha 1999, s. 465.

důležité povinnosti uložené mu podle zákona, a aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání nebrání ani skutečnost, že v daném případě přichází v úvahu uložení trestu zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel.

3.1.6. Zkušební doba

V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání se stanoví zkušební doba v rozmezí od 6 měsíců do 2 let (§ 307 odst. 2 tr. řádu). Pokud obviněný nenahradil poškozenému škodu přímo, nebo neučinil jiná potřebná opatření k její náhradě a uzavřel pouze s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody, má obviněný povinnost tuto škodu v průběhu zkušební doby nahradit - uložení této povinnosti je v tomto případě obligatorní součástí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání (§ 307 odst. 3).

Zkušební dobu lze navíc obviněnému zostřit uložením přiměřených omezení a povinností směřujících k tomu, aby vedl řádný život (§ 307 odst. 4); demonstrativní výčet těchto omezení a povinností je obsažen v ustanovení § 26 odst. 4 tr. zák. Je však třeba poznamenat, že např. v praxi státních zástupců dochází jen výjimečně k využití možnosti uložit jiná přiměřená omezení či povinnosti, než povinnost nahradit způsobenou škodu, k níž se obviněný zavázal v dohodě s poškozeným.[51]

Přiměřené omezení nebo povinnost však nesmí mít stejný obsah, jako některý z druhů trestů uvedených v trestním zákoně. Obviněnému tak například nelze uložit zákaz řídit motorová vozidla v průběhu zkušební doby, protože takový postup by právě vedl k nepřípustnému nahrazování trestu zákazu činnosti (srov. č. 6/99 Sb. rozh. tr.).

---

[51] Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, s. 30.

Na tomto místě by bylo vhodné uvažovat o tom, jestli by zákonná úprava neměla připustit zostřit zkušební dobu podmíněného zastavení trestního stíhání i zákazem řídit motorová vozidla. Jde totiž o to, že u osob obviněných z nedbalostních deliktů spáchaných v dopravě státní zástupci a soudci často nejsou ochotni podmíněně zastavit trestní stíhání právě z toho důvodu, že sledování obviněného v průběhu zkušební doby se jim zdá nedostatečné a v případě prokázání viny hodlají navrhovat resp. uložit právě trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řídit motorová vozidla. Tento přístup je na jedné straně pochopitelný, na druhé straně však brání širší aplikaci tohoto odklonu a tím i ke zkrácení některých trestních řízení.

Výše zmíněný judikát č. 6/99 uvádí, že uložení zákazu řídit motorová vozidla jako přiměřeného omezení v rámci zkušební doby podmíněného zastavení trestného stíhání by vedlo k nepřípustnému nahrazování trestu (tedy trestu zákazu činnosti), který je zcela odlišným právním institutem trestního práva hmotného s jinými podmínkami pro jeho ukládání vázanými na odsouzení pachatele trestného činu a s jinak vymezeným účelem.

Za současného právního stavu jsou tento závěr i argumentace jistě správné, tedy k tomu, aby bylo možné zakázat řízení motorových vozidel i při podmíněném zastavení trestního stíhání, by byla nutná změna právní úpravy. Tato úvaha je však spíše teoretického rázu, neboť pak by nastala nežádoucí situace, kdy by vedle sebe fungovaly dva různé instituty se stejným obsahem, jeden v rámci trestního práva hmotného (trest zákazu činnosti), druhý v rámci trestního práva procesního jako součást úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání.

Východiskem z této situace a zároveň jistým kompromisem by bylo rozšíření výčtu přiměřených omezení a povinností v § 26 odst. 4 tr. zák. o povinnost spočívající pravidelně navštěvovat výcvikové kurzy řízení motorových vozidel. Tato

povinnost by nepochybně měla podstatně odlišný obsah než trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řídit motorová vozidla, takže by nenastala výše uvedená kolize s tímto trestem. Této možnosti jistě mohou státní zástupci a soudy využívat již při stávající právní úpravě, neboť výčet v ustanovení § 26 odst. 4 tr. zák. je pouze demonstrativní. Přesto by zákonná úprava byla v zájmu přehlednosti a jasného odlišení takové přiměřené povinnosti a trestu zákazu činnosti zřejmě žádoucí.

Ve zkušební době musí obviněný vést řádný život, nahradit způsobenou škodu a vyhovět případným uloženým omezením či povinnostem. Trestní řád neobsahuje žádné speciální ustanovení upravující kontrolu obviněného v průběhu zkušební doby, a proto je potřeba se analogicky opřít o ustanovení § 329 tr. řádu týkající se výkonu podmíněného odsouzení. Státní zástupce či soud tak může buď provádět kontrolu obviněného sám, a to minimálně v šestiměsíčních intervalech (§ 329 odst. 2 tr. řádu), anebo může kontrolou pověřit úředníka Probační a mediační služby a stanovit intervaly, ve kterých mu bude probační úředník podávat zprávy o způsobu života obviněného (§ 329 odst. 1 tr. řádu).

Kontrola v průběhu zkušební doby prováděná probačním úředníkem je jistě z hlediska státního zástupce i soudu většinou výhodnější variantou, protože kontrola v průběhu zkušební doby patří mezi základní činnosti Probační a mediační služby [srov. § 4 odst. 2 písm. d) zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě], a probační úředník tedy může této činnosti věnovat více času i úsilí, což je samozřejmě velmi důležitým předpokladem efektivity podmíněného zastavení trestního stíhání. Problém však v tomto směru leží v personálních možnostech Probační a mediační služby.

Ústředním pojmem týkajícím se zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání je termín „vést řádný život". Řádný život předpokládá v prvé řadě tu skutečnost, že se

obviněný nedopustí ve zkušební době žádného trestného činu. Neměl by spáchat ani přestupek či jiný správní delikt fyzické osoby, rozhodně ne přestupek či správní delikt odpovídající trestnému činu, za který byl obviněný trestně stíhán. Splňování těchto podmínek je ale schopen kontrolovat i sám soud - probační úředník by se sice kontrole tohoto druhu mohl vénovat důkladněji, avšak Probační a mediační služba by měla mít možnosti provádět kontrolu v širším rozsahu a kontrola prováděná z její strany by měla v rámci možností podchycovat i určité druhy chování obviněného, které samy o sobě nejsou protiprávní, nicméně mohou být kriminogenním faktorem. Jinými slovy, během zkušební doby by mělo být alespoň zčásti pamatováno i na prevenci trestné činnosti, a nejen až na postižení deliktního chování obviněného.

Jestli obviněný v průběhu zkušební doby neplní výše uvedené povinnosti, může orgán, který stíhání podmíněně zastavil, rozhodnout o tom, že se v trestním stíhání pokračuje, a to i kdykoli během zkušební doby (§ 308 odst. 1 tr. řádu). V této souvislosti se objevuje stejný problém jako u podmíněného odsouzení, totiž případ, kdy obviněný, jehož trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno, je v průběhu zkušební doby stíhán pro další trestný čin. A stejně jako u podmíněného odsouzení i zde platí pravidlo, že v takovém případě může soud nebo státní zástupce rozhodnout o tom, že se obviněný neosvědčil, až poté, co je za tento další trestný čin pravomocně odsouzen, protože jiný postup by byl jistě v rozporu s principem presumpce neviny. Pokud ještě před tímto okamžikem, tj. pravomocným odsouzením pro tento další trestný čin, uplynula lhůta jednoho roku od konce zkušební doby, není to překážkou pro rozhodnutí o neosvědčení obviněného, protože § 308 odst. 2 předpokládá fikci osvědčení jen pro případy, kdy na marném uplynutí lhůty neměl obviněný vinu. Tato podmínka však v těchto případech není splněna a fikce osvědčení tedy nemůže nastat, pokud ovšem

orgány činné v trestním řízení postupovaly v tomto dalším trestním stíhání bez zbytečných průtahů (srov. přiměřeně jud. 26/02 Sb. rozh. tr.).

Pokud však obviněný vyhoví podmínkám zkušební doby, rozhodne orgán, který řízení podmíněně zastavil, o tom, že se obviněný osvědčil (§ 308 odst. 1), a pokud tak neučiní a obviněný na tom nemá vinu, nastupuje zákonná fikce, že se obviněný osvědčil po jednom roce od uplynutí zkušební doby (§ 308 odst. 2). Právní mocí rozhodnutí o osvědčení, nebo uplynutím jednoho roku nastávají účinky zastavení trestního stíhání (§ 308 odst. 3), tzn. vzniká překážka rei iudicatae.

Je třeba poznamenat, že názory na to, kdy nastávají účinky zastavení trestního stíhání v rámci uplatnění institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, nebyly zcela jednotné. Problém vznikal zejména ve vztahu k otázce, jestli je možné nařídit obnovu řízení již v průběhu zkušební doby probíhající po schválení podmíněného zastavení trestního stíhání.[52]

Uvedený spor vyřešilo přijetí novely trestního řádu 265/2001 Sb., která mj. pozměnila znění ustanovení § 278 odst. 2 a 3 tr. řádu. Podle platného znění těchto ustanovení lze z vyjmenovaných důvodů povolit obnovu řízení, které skončilo usnesením soudu nebo státního zástupce ještě předtím, než nastaly skutečnosti uvedené v § 308 odst. 3 tr. řádu, tedy ještě předtím, než bylo pravomocně rozhodnuto o tom, že se obviněný, jehož trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno, osvědčil, nebo byly splněny podmínky pro vznik fikce osvědčení se uvedené v § 308 odst. 2 tr. řádu. Současná právní úprava

---

[52] Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: *Trestní řád. Komentář.* 3. vydání. C. H. Beck, Praha 2001, s. 1502; Sovák, Z.: „Zvláštní způsoby řízení v aktuálním trestním řádu." *Trestní právo* 1999, č. 1, s. 12-13; odlišně Hasch, K.: „Některé otázky související s podmíněným zastavením trestního stíhání a schválením narovnání jako překážky věci rozhodnuté podle § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř." *Trestní právo* 1996, č. 3, s. 17-18.

tedy připouští obnovu řízení již v průběhu zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání.

3.1.7. Řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání může schválit již v přípravném řízení státní zástupce (§ 307 odst. 1 tr. řádu), což je samozřejmě pozitivní prvek ve snaze o dosažení rychlejšího vyřizování jednodušších případů. Soud pak může trestní stíhání podmíněně zastavit po přezkoumání obžaloby samosoudcem (§ 314c odst. 1) - srov. jud. č. 11/1995 Sb. rozh. trest., dále v rámci hlavního líčení (§ 223a odst. 1) nebo mimo hlavní líčení (§ 231 odst. 1).

Ustanovení § 188 odst. 1 písm. f) tr. řádu umožňuje podmíněně zastavit trestní stíhání i v rámci předběžného projednání obžaloby, avšak to bude jen zcela výjimečné, neboť okruh trestných činů, u nichž podmíněné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu, je určen horní hranicí trestu odnětí svobody nepřesahující pět let odnětí svobody, což je zároveň okruh trestných činů, o nichž přísluší jednat a rozhodovat samosoudci. Předběžné projednání obžaloby je přitom možné pouze v senátních věcech, a proto může být trestní stíhání podmíněně zastaveno při předběžném projednání obžaloby zásadně jen ve dvou případech:

1. obžaloba byla podána pro trestný čin, o němž přísluší rozhodovat okresnímu soudu v senátu, a v rámci předběžného projednání obžaloby soud dospěje k odlišné právní kvalifikaci. Tedy bude skutek posuzovat jako trestný čin, za který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let odnětí svobody, a zároveň není třeba vzhledem k odlišnému právnímu posouzení věc ještě blíže objasnit a vrátit ji státnímu zástupci k došetření podle § 190 odst. 1 tr. řádu;

2. v rámci předběžného projednání obžaloby může být trestní stíhání podmíněně zastaveno také v těch případech, kdy

jde o trestný čin, za nějž trestní zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody nepřevyšující pět let, ale zároveň jde o takový trestný čin, o kterém je příslušný konat řízení a rozhodovat v prvním stupni podle § 17 tr. řádu krajský soud, který vždy jedná a rozhoduje v senátě, a tedy se může i u těchto trestných činů konat předběžné projednání obžaloby; jde např. o trestný čin zneužívání informací v obchodním styku (§ 128 odst. 1 a 2 tr. zák.), trestný čin nekalé soutěže (§ 149 tr. zák.) a další.

Odvolací soud však sám trestní stíhání podmíněně zastavit nemůže, brání tomu znění § 307 odst. 5 ve spojení s § 141 odst. 2 tr. řádu.[53]

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání má formu usnesení, ať už o něm rozhoduje státní zástupce, či soud. Ani státní zástupce ani soud však nevydávají usnesení, pokud nevyhoví žádosti (podané typicky obviněným) o podmíněné zastavení trestního stíhání. V takovém případě se tedy bez vydávání usnesení pokračuje v trestním stíhání s tím, že s důvody nevyhovění této žádosti by se soud resp. státní zástupce měl vypořádat v odůvodnění jiného meritorního rozhodnutí, které ve věci učiní.[54]

Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může podat v každém případě stížnost obviněný a poškozený a v případě, že toto rozhodnutí učinil soud, má právo stížnosti i státní zástupce (§ 307 odst. 5 tr. řádu). Pokud jde o poškozeného, rozumí se jím v této souvislosti každý poškozený ve smyslu § 43 odst. 1 tr. řádu (srov. č. 37/1997-II Sb. rozh. tr.), tedy nejen ten, který má vůči obviněnému nárok na náhradu škody. Proti rozhodnutí o osvědčení obviněného, nebo o pokračování v trestním stíhání je okruh osob oprávněných podat

---

[53] Teryngel, J. „K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání." *Bulletin advokacie* 1995, č. 9, s. 30.

[54] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 54.

stížnost stejný (§ 308 odst. 4 tr. řádu). Stížnosti má vždy odkladný účinek.

3. 2. Narovnání

Narovnání lze stručně charakterizovat jako dohodu mezi obviněným a poškozeným, která vyžaduje schválení státního zástupce či soudu, s procesními důsledky zastavení trestního stíhání.[55] Institut narovnání je primárně určen pro případy, kdy má spáchaný trestný čin povahu konfliktu mezi jeho pachatelem a poškozeným, přičemž narovnání má přispět k urovnání tohoto sporu.[56] Z této charakteristiky vyplývá, že narovnání je klasický mediační institut, neboť mediace jako mimosoudní zprostředkování urovnání sporu mezi obviněným a poškozeným bude často základním, byť ne nezbytně nutným, předpokladem pro rozhodnutí o narovnání.

Do českého trestního práva byl institut narovnání zaveden novelou č. 152/1995 Sb. Právní úprava institutu narovnání pak prošla určitým vývojem, nejprve v důsledku přijetí zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, a poté novelou č. 265/2001 Sb. (viz dále).

Ustanovení § 309 tr. řádu obsahuje celkem šest podmínek, které musí být splněny k tomu, aby soud nebo v přípravném řízení státní zástupce mohl narovnání schválit:

1. obviněný musí před soudem prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán a o jeho prohlášení nejsou důvodné pochybnosti;

2. obviněný uhradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak

---

[55] Sovák, Z. "Zvláštní způsoby řízení v aktuálním trestním řádu." *Trestní právo* 1999, č. 1, s. 13.

[56] Srov. Císařová, D. – Čížková, J.: „Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského." *Trestní právo* 1998, č. 6, s. 11.

odčiní újmu vzniklou trestným činem;

3. složí na účet soudu či státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a takové plnění není zřejmě nepřiměřené závažnosti trestného činu;

4. se schválením narovnání souhlasí obviněný i poškozený;

5. soud či státní zástupce považuje takový způsob vyřízení věci za dostačující;

6. obviněný je stíhán pro trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let.

3.2.1. Prohlášení obviněného o spáchání stíhaného skutku

Skutečnost, že obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, není možné ztotožňovat s doznáním. Jak již bylo uvedeno, doznání u podmíněného zastavení trestního stíhání se musí vztahovat ke všem skutkovým okolnostem vztahujícím se k zákonným znakům příslušného trestného činu, včetně zavinění, protiprávnosti atd. Oproti tomu u narovnání postačí prohlášení obviněného o vině daným *skutkem*, tedy nemusí se vztahovat i k náležitostem určujícím přesnou právní kvalifikaci tohoto skutku.[57]

O prohlášení obviněného nesmí mít orgán schvalující narovnání důvodné pochybnosti. To znamená, že prohlášení musí být jednoznačné a musí být učiněno ze svobodné vůle.[58] Právní jistotu obviněného zajišťuje ustanovení § 314 odst. 6 tr. řádu, které zakazuje použít toto prohlášení obviněného jako důkaz v dalším řízení. Obviněný se tedy nemusí obávat toho, že se jeho snaha vyřešit svůj případ cestou narovnání obrátí

[57] Srov. Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 2, s. 7.

[58] Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999, s. 28.

proti němu, když z jakéhokoli důvodu nebude narovnání po tomto prohlášení obviněného schváleno.

3.2.2. Náhrada škody

Trestní řád upravuje tři způsoby, kterými se obviněný může vypořádat se škodou, kterou svým činem způsobil; první dva způsoby jsou totožné jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, třetí je odlišný a odpovídá charakteru narovnání jako typického mediačního institutu.

První a základní možností je přímé nahrazení škody způsobené trestným činem. Škoda musí být uhrazena v plném rozsahu, a to buď v penězích, anebo se souhlasem poškozeného uvedením v předešlý stav.[59] K otázce, zda je možné, aby se obviněný dohodl s poškozeným na náhradě vyšší částky, než která odpovídá způsobené škodě, literatura uvádí: „Jestliže se obviněný s poškozeným dohodli na vyšší, ne však zcela nepřiměřené náhradě škody, oproti škodě vyčíslené, nemělo by jít o překážku pro schválení narovnání. Soud si však musí výslechem obviněného a poškozeného ověřit, zda k takové dohodě došlo dobrovolně (výslech obviněného a poškozeného před schválením narovnání je ostatně povinností soudu - § 310 tr. řádu)."[60] Nesmí však jít o nepřiměřeně vyšší plnění, jako důsledek určitého nátlaku poškozeného na pachatele, což není, jak ukazují některé viktimologické výzkumy, jev ojedinělý.[61]

Druhou možností je učinění potřebných úkonů k úhradě škody. Za takový úkon se považuje např. nahlášení vzniku škody pojišťovně a poskytnutí potřebné součinnosti pro urychlené vyřízení pojistné události nebo dohoda o srážkách ze mzdy mezi obviněným a jeho zaměstnavatelem ve prospěch poškozeného.[62]

---

[59] Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999, s. 64.

[60] tamtéž, s. 65.

[61] Matula, V. *Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního*. Praha, Univerzita Karlova 1998, s. 41.

[62] Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. Praha, IKSP 1999, s. 64

Literatura uvádí,[63] že není ani vyloučeno učinění potřebných kroků k úhradě škody formou uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným. Je ovšem zapotřebí, aby tato dohoda byla *zajištěna* některým z občanskoprávních zajišťovacích institutů. V žádném případě by pro schválení narovnání nepostačovalo uzavření dohody o náhradě škody bez takového zajištění, jak to postačí u podmíněného zastavení trestního stíhání (viz výše), už z toho důvodu, že rozhodnutí o schválení narovnání není pro poškozeného exekučním titulem.[64]

Konečně třetí možností je jiné odčinění újmy vzniklé trestným činem. To přichází v úvahu především u takových trestných činů, jejichž spácháním nevzniká materiální škoda, tedy např. u trestných činů pomluvy, křivého obvinění, porušování domovní svobody aj. I pro tyto trestné činy je charakteristický konflikt mezi obviněným a poškozeným, a proto narovnání jako výsledek urovnání tohoto konfliktu (a případná předcházející mediace směřovaná k tomuto cíli) může být často tím nejvhodnějším způsobem vyřízení věci.

V tomto okruhu případů, tedy když trestným činem je způsobena nemajetková škoda, může být pro poškozeného satisfakcí dostatečná omluva, finanční částka, popř. jiná forma osobního zadostiučinění, anebo rovněž vrácení bezdůvodného obohacení.[65] Tím je také posíleno postavení poškozeného, protože v rámci standardního trestního řízení by měl pouze postavení poškozeného, který nemá nárok na náhradu škody, a tedy v rámci tohoto trestního řízení by se tedy nemohl domoci žádného, výše zmíněného způsobu satisfakce.

K možnostem schválení narovnání v případech, kdy nebyla

---

[63] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 168.

[64] Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. *Trestní řád. Komentář*. 4. vydání. Praha, C. H. Beck 2002, s. 1833.

[65] Srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 170.

trestným činem způsobena žádná újma a neexistuje žádný poškozený viz dále.

3.2.3. Složení částky pro obecně prospěšné účely

Nutným předpokladem pro rozhodnutí o schválení narovnání je složení peněžní částky na účet soudu nebo na účet státního zastupitelství určené konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům [§ 309 odst. 1 písm. c) tr. řádu]. Tato podmínka není považována za trest, ale je výrazem reparace dotčeného veřejného zájmu.[66]

Ustanovení § 312 odst. 1 tr. řádu vymezuje, co se rozumí peněžní částkou určenou k obecně prospěšným účelům: tato částka musí být určena pro obce a jiné právnické osoby se sídlem na území České republiky na financování vědy a vzdělání, kultury, školství, na požární ochranu, na podporu a ochranu mládeže, na ochranu zvířat, na účely sociální, zdravotnické a ekologické, humanitární, charitativní, náboženské pro registrované církve a náboženské společnosti, tělovýchovné a sportovní. Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, pak doplnil ještě ustanovení § 312 odst. 2 tr. řádu, který ukládá obviněnému povinnost určit nejméně 50% z peněžní částky na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

Kromě tohoto omezení má obviněný možnost volně se rozhodnout, jak vysoká bude peněžní částka. Fakt, že pouze obviněný rozhoduje o výši peněžní částky, má mít jistý výchovný účinek a je tím rovněž zvýrazněn rozdíl od funkce peněžitého trestu nebo pokuty. Na druhé straně je zde však problém, jak má obviněný vystihnout dostatečnou výši peněžní částky, aby dosáhl sledovaného účelu, tj. schválení narovnání. V tomto směru by měl být obviněnému nápomocen obhájce a

---

[66] Kuchta, J., Zezulová, J. "K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu." *Časopis pro právní vědu a praxi* 1997, č. 4, s. 560.

probační úředník, ale určité naznačení stanoviska soudce resp. státního zástupce ohledně této otázky by nemuselo být chápáno jako porušení jeho nestrannosti.[67]

Jiná je však situace ohledně adresáta této částky, tam již obviněný úplnou volnost nemá. Do 31. 12. 2001 byl soud vázán návrhem obviněného ohledně příjemce této částky, avšak novela trestní zákona a trestní řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. pozměnila toto ustanovení v tom směru, že soud (a i když to není v níže uvedeném ustanovení výslovně řečeno, platí to jistě i pro státního zástupce, pokud schvaluje narovnání v přípravném řízení) je vázán *obsahem dohody o narovnání* mezi obviněným a poškozeným (§ 311 odst. 2 tr. řádu). Participace poškozeného při určování adresáta peněžité částky se tak stala dalším jistým projevem satisfakce, která se mu dostává v řízení o narovnání. Před rozhodnutím o schválení narovnání musí soud (resp. státní zástupce) pouze ověřit, jestli byla částka určená k obecně prospěšným účelům skutečně v celé výši složena na účet soudu resp. státního zastupitelství (srov. č. 46/99 Sb. rozh. tr.).

Soud či státní zástupce tedy nemůže ovlivnit adresáta ani výši peněžní částky určené pro obecně prospěšné účely; nesmí ji určit, měnit a neměl by ji ani smlouvat s obviněným.[68] Tyto orgány činné v trestním řízení jsou však povinny zvažovat, zda tato částka není nepřiměřená závažnosti trestného činu. V tomto směru musí proto zohlednit všechny okolnosti, které spoluurčují konkrétní stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.), a přihlédnout je třeba také ke všem polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (§ 33 a 34 tr. zák.).[69]

Určitým nedostatkem právní úpravy narovnání je skutečnost, že trestní řád v ustanovení § 309 odst. 1 písm. c) nevztahuje

---

[67] Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999, s. 69.

[68] Tamtéž, s. 30.

[69] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. C. H. Beck, Praha 2000, s. 96.

výši peněžité částky na obecně prospěšné účely vedle závažnosti trestného činu také k majetkovým poměrům obviněného. Znění tohoto ustanovení samo o sobě by tedy evidentně zvýhodňovalo majetnější obviněné. Nicméně majetkové poměry obviněného jsou podle § 309 odst. 1 tr. řádu jedním z kritérií pro posuzování dostatečnosti vyřízení věci spočívajícího ve schválení narovnání. K přehlednosti právní úpravy by však jistě přispělo, kdyby zohlednění majetkových poměrů obviněného předepisovalo přímo ustanovení § 309 odst. 1 písm. c) explicitně ve vztahu k výši částky určené na obecně prospěšné účely, neboť především ve vztahu k ní má smysl tuto skutečnost brát v úvahu.

V každém případě pokud obviněný nabídne takovou částku, kterou soud resp. státní zástupce považuje za zřejmě nepřiměřenou závažnosti trestného činu, soud nebo v přípravném řízení státní zástupce jednoduše narovnání neschválí. Nepřiměřená výše částky určené na obecně prospěšné účely může být pochopitelně důvodem pro podání stížnosti pro usnesení o schválení narovnání.

Problém by však mohl nastat, pokud by soud či státní zástupce z vážného důvodu nesouhlasili s adresátem této částky, např. pokud by obviněný měl na výkonu dané obecně prospěšné činnosti výrazný osobní zájem (např. by byl vlastníkem či spoluvlastníkem sportovního klubu, jemuž by částka měla být určena). V takovém případě by totiž došlo ke střetu mezi výše uvedenou vázaností soudu resp. státního zástupce adresátem určeným v dohodě mezi obviněným a poškozeným a mezi reparačním a výchovným účelem zaplacení peněžité částky. Je zřejmé, že poškozený by neměl být jediným regulačním prvkem ohledně určování adresáta částky pro obecně prospěšné účely, který by měl zabraňovat výše zmíněným vypočítavým jednáním obviněného.

Řešení je možné nalézt v podmínce dostatečnosti způsobu vyřízení věci spočívajícího ve schválení narovnání (§ 309

odst. 1 tr. řádu - viz dále). Soud či státní zástupce mají hodnotit dostatečnost vyřízení věci narovnáním mj. z hlediska osobních a majetkových poměrů obviněného. Soud či v přípravném řízení státní zástupce by tedy ve výše uvedeném případě narovnání neschválili právě na základě nesplnění tohoto kritéria.

Z hlediska dalšího vývoje právní úpravy narovnání by bylo možné uvažovat o tom, že by celá částka skládaná obviněným byla určena na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Státním zastupitelstvím a soudům by odpadla povinnost zkoumat vhodnost adresáta této částky v zájmu předcházení výše popsaného vypočítavého jednání obviněného a zároveň by peněžitá částka určená pro tyto účely byla vždy v přímé souvislosti se snahou o zmírňování následků trestné činnosti, čímž by spíše posiloval výchovný efekt této podmínky vyžadované pro schválení narovnání.

3.2.4. Souhlas se schválením narovnání

S vyřešením případu prostřednictvím narovnání musí projevit souhlas jak obviněný, tak i poškozený. Tento požadavek je veden snahou docílit satisfakce poškozeného nejen po stránce finanční, ale i po stránce morální; narovnání má totiž i napravit narušení sociálních vztahů, které je důsledkem trestného činu.

Skutečnost, že s narovnáním musí souhlasit vedle obviněného i poškozený (na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání) činí z narovnání institut s výrazným mediačním charakterem. Obviněný musí v zájmu dosažení tohoto mírného vyřízení své věci zajistit i určité odpuštění ze strany poškozeného, urovnání konfliktního stavu způsobeného spácháním trestného činu - a totéž je i podstatou mediace, jak je vymezena v českém právu, konkrétně v ustanovení § 2 odst. 2 zák. č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. To samozřejmě neznamená, že by mediace v užším smyslu, tj.

zprostředkování tohoto urovnání prováděné zejména probačním úředníkem, musela být nezbytnou součástí řízení směřujícího k narovnání.

O souhlasu obviněného platí to, co bylo řečeno v souvislosti s jeho prohlášením o spáchání trestného činu, totiž že musí být dán svobodně. Je-li v určitém trestním řízení poškozených více, musí souhlas s narovnáním vyslovit všichni. Důležitou okolností u mladistvých obviněných je to, že s narovnáním nesmí vyslovit nesouhlas jejich zákonní zástupci (blíže viz kapitola 4).

Novela trestního zákona a trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. zakotvila do trestního řádu ustanovení § 310a, které zužuje okruh poškozených v souvislosti s narovnáním, protože dle tohoto ustanovení práva poškozeného týkající se souhlasu s narovnáním a dohody o příjemci peněžité částky k obecně prospěšným účelům nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody. Toto ustanovení tedy reflektuje charakter narovnání jakožto institutu spojeného s urovnáním konfliktního stavu, protože výše uvedená práva poškozeného, jejichž prostřednictvím je deklarováno dosažení tohoto cíle, jsou na rozdíl od práva na náhradu škody spojena čistě s osobou, jež byla trestným činem poškozena, a je tedy logické, že nemohou přejít na právního nástupce. Schválení narovnání tedy nepřichází v úvahu, pokud poškozený zemřel (ať již v důsledku trestného činu nebo nezávisle na tom), anebo zanikl, pokud do té doby nedal souhlas s narovnáním a neuzavřel s obviněným dohodu o příjemci peněžité částky na obecně prospěšné účely.

U podmínky souhlasu poškozeného však vyvstává několik problémů. Prvním z nich je otázka, zda narovnání přichází v úvahu i v případě, že poškozeným je právnická osoba nebo stát. Odpověď je třeba vyvozovat z ustanovení § 310 odst. 3 tr. řádu, které bylo zakotveno novelou č. 265/2001 Sb. a které

výslovně počítá s tím, že v rámci narovnání může být poškozeným i právnická osoba. Na stejném závěru, tedy že narovnání je přípustné i v případech, kdy je poškozeným právnická osoba, se shoduje i literatura.[70] Souhlas s narovnáním pak dávají příslušné oprávněné osoby. Nicméně existuje námitka, že v takovém případě je narovnání omezeno na pouhou náhradu škody a chybí „očista" obviněného a satisfakce poškozeného.[71] Tato námitka má zvláštní význam zejména v případech, kdy poškozeným je stát, protože v takovém trestním řízení vystupuje ve dvojí roli: jednak jako subjekt, který má dávat souhlas s narovnáním a jednak jako subjekt trestněprocesního (a rovněž trestněprávního) vztahu, který má o tomto narovnání prostřednictvím svých orgánů rozhodovat.

Tento problém lze tedy uzavřít tím, že de lege lata je schválení narovnání možné i v těch případech, kdy poškozeným je právnická osoba (včetně veřejnoprávních korporací, např. obcí či krajů) či stát. Soud či státní zástupce schvalující narovnání by však měli pozorně posuzovat, do jaké míry bude v daném konkrétním případě naplněn jeden z významných cílů tohoto odklonu spočívající v obnově vztahů mezi obviněným a poškozeným narušených spácháním trestného činu.

De lege ferenda se jako řešení tohoto problému nabízí taxativní výčet trestných činů, na které by se narovnání mohlo vztahovat, tj. zejména trestné činy, jež mají povahu konfliktu mezi pachatelem a obětí.[72] Tím by byly vyloučeny některé trestné činy, jež jsou svou povahou pro narovnání nevhodné (např. hospodářské trestné činy).

---

[70] Např. Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999, s. 63; Matula, V.: „Několik poznámek k aplikaci institutu narovnání v trestním řízení." *Trestní právo* 1999, č. 3, s. 18.

[71] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A. „K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 3, s. 9.

[72] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A. „K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 3, s. 9.

Další problém souvisí s tím okruhem trestných činů, u nichž není způsobena ani majetková škoda, ani jiná újma, a tedy neexistuje poškozená strana (např. trestné činy nepřekažení či neoznámení trestného činu podle § 167 odst. 1 resp. 168 odst. 1 tr. zák., maření výkonu úředního rozhodnutí podle 171 tr. zák., nedovolené ozbrojování podle § 185 tr. zák., tzv. drogové delikty podle § 187, § 187a, § 188 a § 188a tr. zák. aj.). Otázka záleží v tom, zda neexistence poškozeného znamená, že v souvislosti s narovnáním podmínka souhlasu poškozeného *nemusí* být splněna a že tedy narovnání i tak *je možné* schválit, anebo zda v důsledku toho tato podmínka *nemůže* být splněna a aplikace narovnání tedy *možná není*.

Již několikrát bylo zmíněno, že narovnáním se má dosahovat odpuštění a morální satisfakce na straně poškozeného, urovnání konfliktu způsobeného trestným činem. Právě tento cíl, deklarovaný souhlasem poškozeného s narovnáním, je vedle podmínky spočívající v zaplacení částky na obecně prospěšné účely hlavním důvodem pro privilegium ve prospěch obviněného v podobě definitivního ukončení trestního stíhání v podobě narovnání.

Navíc u těchto případů, kdy trestným činem nevznikla žádná újma, není možné splnění ani podmínky uvedené v ustanovení § 309 odst. 1 odst. b) tr. řádu vyžadující nahrazení způsobené škody, učinění jiných potřebných kroků k její úhradě, nebo jiné odčinění újmy vzniklé trestným činem.

U tohoto okruhu případů by tedy objektivně nebylo možné splnit hned dvě základní a podstatné podmínky nutné pro schválení narovnání. Proto je třeba se ve výše uvedeném problém přiklonit spíše k druhé možnosti, tedy že narovnání *nelze* schválit tam v těch případech, kdy neexistuje žádná újma

způsobená trestným činem a žádný poškozený ve smyslu § 43 odst. 1 tr. řádu.[73]

Souhlas obviněného i poškozeného se schválením narovnání může být dán kdykoli v průběhu trestního stíhání. Může být vyjádřen v jakékoli podobě, kterou je možné učinit podání, tj. písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky podle zvláštní předpisů, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem (§ 59 odst. 1 tr. řádu).

K otázce zpětvzetí souhlasu s narovnáním ze strany obviněného či poškozeného viz oddíl 3.1.3.

3.2.5. Kritéria pro posuzování narovnání jako dostačujícího způsobu vyřízení věci

Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání i u narovnání trestní řád přikazuje orgánu schvalujícímu narovnání zohlednit individuální okolnosti dané trestní věci s cílem posoudit, zda je v daném konkrétním případě schválení narovnání vhodným a dostatečným rozhodnutím. Na základě ustanovení § 309 odst. 1 tak soud a v přípravném řízení státní zástupce musí dojít k závěru, že schválení narovnání je dostačující způsob vyřízení věci, a to vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Při posuzování závažnosti činu platí to, co bylo řečeno ve vztahu k podmíněnému zastavení trestního stíhání (srov. oddíl 3.1.5.). Pokud jde o posuzování povahy spáchaného činu, na základě tohoto korektivu by aplikace narovnání měla směřovat na ty trestné činy, které mají povahu konfliktu mezi obviněným

---

[73] shodně Jelínek, J. et al.: *Trestní právo procesní*, 3. vydání. Eurolex Bohemia, Praha 2003, s. 549; Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 82.

jako pachatelem a poškozeným, tedy na činy, k jejichž vyřízení je narovnání primárně určeno.

Dalším kritériem pro posouzení dostatečnosti vyřízení věci narovnáním je míra, v jaké byl spáchaným činem dotčen veřejný zájem. Tato míra je zpravidla určena okruhem společenských vztahů a zájmů a intenzitou zásahu do nich, tj. zda trestný čin narušil soukromou sféru poškozeného, aniž by zároveň způsobil větší dopad na širší veřejnost (např. u trestných činů vyjmenovaných v § 163 odst. 1 tr. řádu), anebo naopak (např. většina trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných obsažených v 3. hlavě zvláštní části trestního zákona). Přitom platí, že větší míra zásahu do oblasti veřejných zájmů zeslabuje možnosti pro uplatnění narovnání.[74]

Konečně posledním kritériem významným pro závěr o dostatečnosti narovnání je osoba obviněného a jeho osobní a majetkové poměry. Z hlediska posuzování osoby obviněného je třeba zohledňovat dosavadní život obviněného (byť to ustanovení § 309 odst. 1 tr. řádu výslovně neuvádí, na rozdíl od obdobné podmínky u podmíněného zastavení trestního stíhání - srov. ustanovení § 307 odst. 1 tr. řádu), ale i jeho chování po činu, věk obviněného apod.

Osobní a majetkové poměry obviněného mají význam zejména vzhledem k adresátovi a především k výši částky určené na obecně prospěšné účely (viz výše).

3.2.6. Řízení o schválení narovnání

Schválit narovnání je možné, podobně jako podmíněné zastavení trestního stíhání, již v přípravném řízení, když toto rozhodnutí je svěřeno státnímu zástupci (§ 309 odst. 1 tr. řádu). Toto oprávnění má státní zástupce od 1. 1. 2002, kdy nabyla účinnosti novela trestního řádu provedená zákonem

---

[74] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 97-98.

č. 265/2001 Sb. Do tohoto okamžiku rozhodoval o schválení narovnání i v přípravném řízení soud na základě návrhu státního zástupce. V řízení před soudem schvaluje narovnání soud, který může toto rozhodnutí učinit po přezkoumání obžaloby (§ 314c odst. 1 tr. řádu), v hlavním líčení (§ 223a odst. 1 tr. řádu) nebo mimo hlavní líčení (§ 231 odst. 1 tr. řádu). Schválení narovnání je možné i v rámci předběžného projednání obžaloby [§ 188 odst. 1 písm. f) tr. řádu]. Avšak stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání bude v této fázi toto rozhodnutí omezeno jen na nepříliš časté případy (viz oddíl 3.1.7.). Stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání není možné schválit narovnání v odvolacím řízení.[75]

Soud a v přípravném řízení státní zástupce mají před schválením narovnání vždy povinnost vyslechnout obviněného i poškozeného, a to zejména ke způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zda tato dohoda byla učiněna dobrovolně a zda obě strany souhlasí se schválením narovnání. Obviněný musí být speciálně vyslechnut také k tomu, zda rozumí obsahu obvinění a zda si je vědom důsledků schválení narovnání. Obviněný rovněž při výslechu vždy musí učinit prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán (§ 310 odst. 1 tr. řádu). Před tímto výslechem musí být obviněný i poškozený poučeni o svých právech a o podstatě institutu narovnání (§ 310 odst. 2 tr. řádu). Je-li poškozeným právnická osoba, vyslechne státní zástupce resp. soud jejího statutárního zástupce či jinou osobu oprávněnou jednat jejím jménem, ale lze se též spokojit s jejím písemným prohlášením týkajícím se okolností, jež mají být jinak předmětem výslechu (§ 310 odst. 3 tr. řádu). Účelem této procedury je ověření, zda jsou

[75] Matula, V.: „Několik poznámek k aplikaci institutu narovnání v trestním řízení." *Trestní právo* 1999, č. 3, s. 23.

skutečně splněny všechny podmínky vyžadované trestním řádem pro schválení narovnání, a zda byly splněny dobrovolně.

Rozhodnutí o schválení narovnání soud resp. státní zástupce činí usnesením, přičemž formální požadavky tohoto usnesení stanoví § 311 odst. 1 tr. řádu. Předně je nutné přesně popsat skutek, jehož se narovnání týká, což je pochopitelně důležité pro vymezení dosahu překážky rei iudicatae vytvořené usnesením o schválení narovnání (viz dále). Dále musí usnesení obsahovat právní kvalifikaci tohoto skutku, obsah narovnání včetně výše uhrazené škody, nebo škody, k jejíž náhradě obviněný provedl potřebné úkony, případně jiný způsob odčinění újmy způsobené trestným činem, dále peněžitou částku určenou k obecně prospěšným účelům s uvedením jejího příjemce (určeného dohodou obviněného s poškozeným), včetně částky odevzdané státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti.

Nezbytnou součástí usnesení o schválení narovnání je výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován trestný čin, jehož se narovnání týká. Narovnání je tedy konečným vyřízením trestní věci a vytváří překážku věci rozsouzené [§ 11 odst. 1 písm. g) tr. řádu].

Proti rozhodnutí o schválení narovnání může podat stížnost obviněný, poškozený, a rozhodnul-li o schválení narovnání soud, je k podání stížnosti oprávněn rovněž státní zástupce (§ 309 odst. 2 tr. řádu). V řízení ve věcech mladistvých mohou stížnost podat i další subjekty (viz kapitola 4).

Podobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání i u narovnání soud ani v přípravném řízení státní zástupce nevydává usnesení ani jiné rozhodnutí, pokud nevyhoví žádosti o schválení narovnání, ať již tuto žádost podal obviněný či jiný subjekt. Tento negativní postoj by však měl tento orgán činný v trestním řízení odůvodnit v následném meritorním rozhodnutí.

Jednou z podmínek pro schválení narovnání je složení peněžité částky na obecně prospěšné účely obviněným na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství [§ 309 odst. 1 písm. c) tr. řádu]. Ustanovení § 362 tr. řádu pak upravuje další způsob nakládání s touto částkou.

3.3. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je nejnovějším druhem odklonu, který byl do trestního řádu zaveden s účinností od 1. 7. 2004 novelou provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. Díky této novele došlo k odstranění disproporce mezi standardní a zkrácenou formou přípravného trestního řízení.

Jinou novelou, a to provedenou zák. č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. 1. 2002, byla do trestního řádu zakotvena možnost konat u méně závažných trestných činů tzv. zkrácené přípravné řízení (§ 179a a násl. tr. řádu). Jedním ze zvláštních rysů charakterizujících tento typ přípravného řízení je skutečnost, že v této fázi dosud není vůči určité zahájeno trestní stíhání. Taková osoba proto není stíhána jako obviněný a je stále v pozici *podezřelého*. Tato skutečnost pak měla za důsledek mimo jiné to, že ve zkráceném přípravném řízení nebylo možné schválit podmíněné zastavení trestního stíhání ani narovnání, protože úprava obou těchto odklonů hovoří o *obviněném*. Navíc možnost použít některý z těchto odklonů nevyplývala ani z ustanovení § 179c odst. 2 tr. řádu obsahujícího výčet možných dalších postupů státního zástupce ve věci, v níž probíhá zkrácené přípravné řízení.

Zmiňovaná novela č. 283/2004 Sb. odstranila tento nedostatek dvojím způsobem. Jednak doplnila ustanovení § 179c odst. 2 tr. řádu, které nyní v písm. f) umožňuje státnímu zástupci odložit věc, rozhodl-li o schválení narovnání při obdobném použití ustanovení § 309 a násl. tr. řádu, a jednak

do téhož ustanovení doplnila i možnost věc podmíněně odložit [§ 179c odst. 2 písm. g) tr. řádu], přičemž takový postup navazuje na zavedení nového druhu odklonu, tedy podmíněného odložení podání návrhu na potrestání upraveného ustanovením § 179g a 179h tr. řádu.

Institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je obdobou podmíněného zastavení trestního stíhání, která je přizpůsobena zvláštním rysům zkráceného přípravného řízení. Vzhledem k tomu, že v průběhu zkráceného přípravného řízení ještě neprobíhá trestní stíhání, tudíž je ani není možné podmíněně zastavit. Podmíněnost je proto třeba vztáhnout k jinému momentu, a tím je logicky úkon, jímž se trestní stíhání v těchto případech zahajuje, tedy právě k podání návrhu na potrestání.

Podmínky pro rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání stanoví ustanovení § 179g odst. 1 tr. řádu dvojím způsobem: jednak odkazuje na ustanovení § 307 tr. řádu, upravujícího podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání, a jednak stanoví podmínky určené speciálně pro podmíněné odložení podání návrhu na potrestání. Hned na úvod je třeba poznamenat, že odkaz na podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání uvedené v § 307 tr. řádu je naprosto zbytečný a spíše zavádějící, protože - jak vyplyne z dalšího rozboru - toto ustanovení neobsahuje jedinou podmínku, která by v ustanovení § 179g nebyla upravena speciálně, a tedy § 307 není možné subsidiárně použít ani v jediném ohledu.

Již okruh trestných činů, u nichž přichází v úvahu podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, je užší, než okruh trestných činů určených pro podmíněného zastavení trestního stíhání. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je totiž možné pouze u trestných činů, na které

zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující tři léta, a zároveň je u těchto trestných činů dána věcná příslušnost okresního soudu.

Toto rozpětí vyplývá z ustanovení § 179a odst. 1 tr. řádu, které mj. právě takto vymezuje okruh trestných činů, u nichž lze konat zkrácené přípravné řízení. V důsledku toho, že podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je odklon určený výhradně pro tento zvláštní typ přípravného řízení, přichází v úvahu uplatnění tohoto odklonu právě pouze u této skupiny trestných činů.

Aby mohl státní zástupce podmíněně odložit podání návrhu na potrestání, musí se podezřelý k činu doznat [§ 179 odst. 1 písm. a) tr. řádu]. V tomto směru jde o stejnou podmínku jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, pochopitelně pouze s odlišností týkající se osoby, proti níž se trestní řízení vede, která ve zkráceném přípravném řízení ještě nemá postavení obviněného, ale podezřelého.

Podobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, i pro podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je nutné, aby se podezřelý vyrovnal s poškozeným, pokud jde o škodu způsobenou činem. U podmíněného odložení podání návrhu na potrestání však má podezřelý jedinou možnost, jak to učinit, a to přímo nahradit škodu, pokud ovšem byla činem způsobena. Nepřichází tedy v úvahu ani pouhá dohoda o náhradě škody uzavřená s poškozeným, jako je tomu u podmíněného zastavení trestního stíhání, ale nepostačí ani učinění potřebných kroků směřujících k náhradě škody, jak tomu je u podmíněného zastavení trestního stíhání i narovnání.

Důvody takového zúžení možností pro podezřelého vyrovnat se s poškozeným nejsou příliš jasné. Pokud jde o absenci možnosti uzavřít dohodu o náhradě škody jako jedné z alternativ pro podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, je sice pravda, že trvání zkráceného přípravného řízení je omezeno lhůtou dvou týdnů (§ 179b odst. 4 tr. řádu), která může být

prodloužena pouze o deset dnů [§ 179f odst. 2 písm. a) tr. řádu], což v některých případech nemusí postačovat pro dojednání této dohody. Nicméně v některých případech může být uzavření dohody o náhradě škody naopak velice rychlé a krátká doba pro trvání zkráceného přípravného řízení by nemusela být zásadní překážkou.

Argumentem nemůže být v tomto směru ani omezená délka zkušební doby při podmíněném odložení podání návrhu na potrestání (šest měsíců až jeden rok - viz dále), protože i to je dostatečná doba pro její splnění; ostatně i při podmíněném zastavení trestního stíhání, aplikovaném na základě uzavřené dohody o náhradě škody, nemusí nutně zkušební doba přesahovat jeden rok.

Skutečnost, že k podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání nepostačí ani učinění potřebných kroků směřujících k náhradě škody, rovněž nemá nějaké zásadní opodstatnění. Prokázat, že podezřelý např. nahlásil pojistnou událost pojišťovně či uložil prostředky na náhradu škody ve prospěch poškozeného do úschovy soudu, by nemělo představovat závažné průtahy v rámci zkráceného přípravného řízení.

Tato část právní úpravy podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je tedy vymezena příliš restriktivním způsobem. Omezení možností způsobů náhrady škody je rovněž nelogické vzhledem k okruhu trestných činů určených pro tento typ odklonu - podmíněné zastavení trestního stíhání přichází v úvahu i u závažnějších trestných činů, než podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, přesto podmínky pro náhradu škody jsou přísnější právě u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Nastavení podmínek pro náhradu škody stejným způsobem, jako je tomu u podmíněného zastavení trestního stíhání, by nemělo působit vážnější obtíže při aplikaci podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, naopak by to mohlo přispět k častějšímu využívání, a lze proto tuto úpravu de lege ferenda doporučit.

Zbývající podmínky pro aplikaci podmíněného odložení podání návrhu na potrestání jsou obsahově stejné s podmínkami podmíněného zastavení trestního stíhání. Jednak je nutné, aby s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání podezřelý vyslovil souhlas [§ 179g odst. 1 písm. c) tr. řádu] a jednak musí státní zástupce dospět k závěru, že tento způsob vyřízení věci lze považovat za dostatečný, a to vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a okolnostem případu.

Pokud se státní zástupce rozhodne podmíněně odložit podání návrhu na potrestání a tím i odložit věc podle § 179c odst. 2 písm. g) tr. řádu, zároveň v tomto rozhodnutí stanoví zkušební dobu, a to na šest měsíců až jeden rok, která počíná právní mocí tohoto usnesení (§ 179g odst. 2 tr. řádu).

Horní hranice délky zkušební doby u tohoto odklonu je tedy nižší v porovnání se zkušební dobou stanovovanou v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání. Je to logické jednak vzhledem k okruhu trestných činů určených pro podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, který je užší než u podmíněného zastavení trestního stíhání a týká se typově méně závažných trestných činů, ale zejména vzhledem k požadavku urychlení celého trestního řízení charakterizujícímu zkráceného přípravného řízení.

Zkušební doba od šesti měsíců do jednoho roku tomuto požadavku odpovídá a zároveň poskytuje dostatečný čas pro dosažení jejího účelu, tj. potvrzení předpokladu, že v daném případě není třeba zahajovat trestní stíhání. Pokud by měl státní zástupce v průběhu zkráceného přípravného řízení za to, že doba jednoho roku je příliš krátká ke sledování chování podezřelého, může buď nařídit policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání, anebo podá návrh na potrestání soudu, a věc pak může být vyřízena aplikací podmíněného zastavení trestního stíhání se stanovením delší zkušební doby.

V průběhu zkušební doby je podezřelý povinen vést řádný život (§ 179h odst. 1). Navíc může státní zástupce v rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání uložit podezřelému, aby během zkušební doby dodržoval přiměřená omezení či povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (§ 179g odst. 3 tr. řádu). Tato omezení a povinnosti jsou demonstrativně vyjmenována v § 26 odst. 4 tr. zák. Průběh kontroly chování podezřelého během zkušební doby bude v zásadě stejný, jako u podmíněného zastavení trestního stíhání (blíže viz oddíl 3.1.6.).

Pokud v průběhu zkušební doby podezřelý vedl řádný život a vyhověl uloženým omezením a povinnostem, rozhodne státní zástupce, který rozhodl o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání v prvním stupni, že se podezřelý osvědčil. V opačném případě, a to i kdykoli v průběhu zkušební doby, nařídí policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání a dále postupoval podle ustanovení upravujících standardní přípravné řízení [§ 179h odst. 1, § 179f odst. 2 písm. b) tr. řádu].

Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, ale též jako například u podmíněného odsouzení, zákon upravuje podmínky pro vznik fikce osvědčení se, ovšem s jedním důležitým rozdílem. Fikce, že se podezřelý během zkušební doby osvědčil, nastává totiž již po uplynutí šesti měsíců od uplynutí zkušební doby, a nikoli až po uplynutí jednoho roku, jak je tomu právě u podmíněného zastavení trestního stíhání. Podmínkou pro vznik této fikce je skutečnost, že státní zástupce v této lhůtě nerozhodl o tom, že se podezřelý osvědčil, anebo nepřikázal policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání, aniž by na tom podezřelý měl vinu.

Kratší doba pro vznik fikce osvědčení se podezřelého souvisí opět s charakterem zkráceného přípravného řízení, jehož cílem má být rychlé vyřizování jednodušších věcí. Doba šesti měsíců by měla být pro státního zástupce dostatečnou

lhůtou k přezkoumání chování podezřelého během zkušební doby a zároveň odpovídá zmiňovanému požadavku rychlého vyřizování méně složitých případů.

Skutečnost, že státní zástupce rozhodl o tom, že se podezřelý osvědčil, nebo že nastala fikce osvědčení se podezřelého, způsobuje, že nastávají účinky stanovené v ustanovení § 11a odst. 1 písm. b) tr. řádu, tedy že vzniká překážka rei judicatae (§ 179h odst. 3 tr. řádu).

Rozhodnutí o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání může učinit jediný subjekt, a tím je státní zástupce. To pochopitelně vyplývá z toho, že tento typ odklonu je určen pro aplikaci výhradně v rámci zkráceného řízení. Rozhodnutí má formu usnesení, proti kterému může podezřelý a poškozený podat stížnost, jíž trestní řád přiznává odkladný účinek (§ 179h odst. 4 tr. řádu).

3.4. Rozsah dokazování v řízení směřujícího k uplatnění odklonu

Odklony v trestním řízení jsou specifickou podmnožinou tzv. zvláštních druhů řízení. Zvláštnost přitom spočívá nejenom ve způsobu vyřízení věci, ale i v průběhu řízení, a to včetně rozsahu dokazování.

Rozsah dokazování v souvislosti s řízením směřujícímu k aplikaci některého z odklonů je na jedné straně bezpochyby určován vyhledávací zásadou (§ 2 odst. 5 tr. řádu), tedy orgány činné v trestním řízení musí i v řízení o odklonu objasnit skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí, tj. pro schválení některého z odklonů.

Avšak na druhé straně nelze opomíjet jeden ze základních charakteristických rysů a cílů odklonu, který spočívá ve zkrácení trestního řízení a snaze o rychlé vyřízení věci, tedy

právě o využití jedné z výhod odklonu v trestním řízení. Samozřejmě standardem by měla být situace, kdy úvahy o rozhodnutí o odklonu jsou až výsledkem dosavadního dokazování v potřebném rozsahu, nicméně výjimečné zřejmě nebudou situace, kdy státní zástupce obdrží podnět k uplatnění odklonu již v rané fázi přípravného řízení, tedy v době, kdy rozsah provedeného dokazování nebude příliš velký. V této situaci tedy musí státní zástupce nalézt přijatelný kompromis mezi rychlým vyřízením věci na jedné straně a dostatečným objasněním skutkového stavu nezbytnému ke spolehlivému rozhodnutí o odklonu na straně druhé. V žádném případě by neměla být za každou cenu preferována rychlost před potřebnou důkladností dokazování.

Dokazování předcházející aplikaci odklonu musí především v dostatečné míře potvrdit, že obviněný spáchal skutek, pro nějž je stíhán, a že tento skutek naplňuje znaky některého trestného činu. Z podstaty odklonu jakožto druhu řízení, které nedospěje až k vynesení rozsudku soudem, logicky vyplývá, že míra tohoto objasnění nemusí být takové kvality, jež je vyžadována pro vynesení odsuzujícího rozsudku. V podstatě se lze v tomto směru přidržet formulace ustanovení § 68 zák. o soudnictví ve věcech mládeže, jež podmiňuje aplikaci odklonu v řízení proti mladistvým, a vztáhnout ji k použití odklonů obecně, tedy že na základě provedeného dokazování a objasnění skutkového stavu se podezření ze spáchání trestného činu resp. provinění bude jevit zcela důvodným. Půjde tedy o určitý vyšší stupeň pravděpodobnosti tohoto podezření.

Aplikace všech odklonů s výjimkou odstoupení od trestního stíhání mladistvých (a i tam to lze dovozovat - viz dále v kapitole 4), je podmíněna doznáním obviněného resp. jeho prohlášením o spáchání stíhaného skutku. Je nutné znovu zdůraznit, že toto doznání ani v řízení o uplatnění odklonu nezbavuje orgány činné v trestním řízení přezkoumávat všechny

okolnosti případu. Doznání obviněného či jeho prohlášení o tom, že spáchal stíhaný skutek, nemůže být osamoceným důkazem, s ostatními důkazy, zejména s výpovědí poškozeného, by mělo korespondovat alespoň v základních směrech.[76] Významné bude ověření doznání obviněného dalším dokazováním např. u trestných činů v dopravě, kdy obviněný může učinit doznání nejen ve snaze dosáhnout co nejrychlejšího vyřízení své trestní věci, ale třeba též z pocitu viny, který však nemusí být z objektivního hlediska důvodný.

Dokazování také musí dostatečně odůvodňovat právní kvalifikaci stíhaného trestného činu. Tato skutečnost má význam jednak ve vztahu k použití náležitých sankčních prvků spojených s tím kterým odklonem (např. stanovení zkušební doby nebo akceptace výše částky určené pro obecně prospěšné účely, ale význam to má i pro závěr o splnění podmínek pro aplikaci daného typu odklonu, protože příslušný orgán činný v trestním řízení musí mít pochopitelně jistotu, že skutek, pro nějž je obviněný stíhán, vykazuje znaky takového trestného činu, u kterého je odklon přípustný. Pokud tedy vyvstanou takové rozpory mezi jednotlivými důkazy, které by neumožňovaly dovodit naplnění skutkové podstaty určitého trestného činu a učinit závěr o důvodnosti jeho kvalifikace podle příslušného ustanovení zvláštní části trestního zákona, musí být aplikace odklonu odmítnuta, anebo minimálně odložena do doby, než se podaří tyto rozpory odstranit. Tyto rozpory se mohou typicky týkat např. výše škody způsobené stíhaným činem, která je často významná z hlediska právního posouzení skutku.[77]

Dokázání výše způsobené škody není nezbytné pouze pro správnou právní kvalifikaci stíhaného skutku, ale rovněž pro

---

[76] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 48.

[77] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 5.

správné určení náhrady způsobené škody poškozenému, protože i určitá forma nahrazení škody je obligatorní či fakultativní podmínkou vyžadovanou pro schválení odklonu. Zjištěn musí být rovněž úplný okruh poškozených, jimž má být škoda nahrazena, anebo kteří musí (popř. mohou) vyslovit s odklonem svůj souhlas.

Dalším okruhem skutečností, které je třeba před schválením odklonu náležitě objasnit, jsou okolnosti, z nichž lze usuzovat na to, že schválení toho kterého odklonu je dostačujícím způsobem vyřízení věci. Objasněny tedy musí být všechny okolnosti týkající se vlastního stíhaného činu, jež spoluurčují jeho nebezpečnost pro společnost, jakož i okolnosti vypovídající o osobě obviněného.

Při zjišťování skutkového stavu pro rozhodnutí o některém z odklonů mohou orgány činné v trestním řízení vycházet i z podkladů, které jsou zachyceny způsobem, jež nedovoluje jejich použití v dokazování v hlavním líčení, např. lze takto využít informace vyplývající z úředních záznamů.[78] Orgány činné v trestním řízení mohou rovněž využít spolupráce s Probační a mediační službou, která pro ně může obstarat důležité informace týkající se osoby obviněného a jeho rodinných a sociálních poměrů (viz kapitola 7).

[78] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 48.

4. Odklony uplatňované v řízení ve věcech mladistvých

4.1. Společné podmínky pro aplikaci odklonů v řízení ve věcech mladistvých

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM) přinesl s účinností od 1. 1. 2004 novou právní úpravu trestní odpovědnosti a sankcionování mladistvých, jakožto i specifik řízení proti nim. V rámci snahy o posílení výchovného vlivu řízení na osobu mladistvého a rozšíření alternativních postupů uplatňovaným vůči mladistvým, tento zákon mimo jiné rozšířil princip oportunity a zakotvil do českého trestní práva nový druh odklonu označovaný jako odstoupení od trestního stíhání, který je určen speciálně pro mladistvé obviněné.

Vedle toho zákon stanovil také některé další podmínky pro uplatňování odklonů upravených trestním řádem pro řízení ve věcech mladistvých. Těmto novotám, s jejichž aplikací v praxi nejsou stále příliš velké zkušenosti, je tedy vhodné věnovat potřebnou pozornost a upozornit na některé nedostatky této nové právní úpravy.

Právní úprava zvláštních způsobů řízení proti mladistvým je obsažena v desátém oddílu sedmé hlavy ZSVM. Ustanovení § 69 ZSVM obsahuje výčet těchto zvláštních druhů řízení - podle tohoto ustanovení lze ve věcech mladistvých použít podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 a 308 tr. řádu), narovnání (§ 309 a násl. tr. řádu) a odstoupení od trestního stíhání (§ 70 a 71 ZSVM).

Znění tohoto ustanovení a název uvedeného oddílu naznačují, že tento výčet je taxativní, ovšem není tomu tak. ZSVM na jiných místech zmiňuje i další druhy zvláštních řízení upravených trestním řádem, konkrétně řízení proti uprchlému v

§ 64 odst. 1 ZSVM a řízení před samosoudcem v ustanovení § 62 odst. 1 ZSVM. Rovněž z podstaty věci je třeba připustit i možnost konat řízení pro zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu podle § 314h až 314k tr. řádu.[79] Výčet zvláštních způsobů řízení uvedený v § 69 ZSVM tedy jistě není úplný a týká se pouze odklonů v trestním řízení. Vzhledem k neuzavřenosti výčtu obsaženého v § 69 ZSVM je rovněž možné v řízení proti mladistvému využít i nejnovější druh odklonu, a to podmíněné odložení podání návrhu na potrestání podle § 179g a 179h tr. řádu, který je zvláštní variantou podmíněného zastavení trestního stíhání určenou pro zkrácené přípravné řízení.

Ustanovení § 68 ZSVM obsahuje obecné podmínky pro využití zvláštních způsobů řízení, tj. odklonů, v řízení proti mladistvým:

1. podezření ze spáchání provinění se jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu zcela důvodným;
2. mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků provinění.

Jako fakultativní podmínka je stanovena:

3. možnost, aby na mladistvém bylo požadováno, aby se zavázal k chování omezujícímu možnosti spáchání dalších provinění.

4.1.1. Důvodnost podezření ze spáchání provinění

Tato podmínka je v podstatě zdůrazněním zásady materiální

[79] Srov. Sotolář, A.: „K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 3, s. 65.

pravdy (§ 2 odst. 5 tr. řádu), která pochopitelně platí i v řízení proti mladistvým. K rozhodnutí o uplatnění některého z odklonů v řízení ve věcech mladistvých je z hlediska požadavků na objasnění skutkového stavu jistě nezbytné, aby byla patrná odůvodněnost stíhání mladistvého. To však platí i o uplatňování odklonů v řízení proti dospělým obviněným, kdy rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, narovnání či podmíněném odložení podání návrhu na potrestání jistě nepřichází v úvahu, pokud dosavadní objasnění skutkového stavu neodůvodňuje oprávněnost trestního stíhání. U těchto odklonů, upravených trestním řádem, je navíc podmínkou jejich uplatnění i doznání obviněného (podezřelého) resp. jeho prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Ani tato podmínka nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti, aby pravdivost tohoto doznání (prohlášení) doložily a objasnily skutkový stav v takové kvalitě, jakou vyžaduje rozhodnutí o těchto odklonech (viz oddíl 5.4.).

Důvodnost podezření ze spáchání stíhaného činu tedy fakticky není speciální podmínkou vyžadovanou specificky u uplatňování odklonů v řízení proti mladistvým, a má proto spíše deklaratorní charakter. Větší význam má ve vztahu k odstoupení od trestního stíhání, u něhož není (na rozdíl od odklonů upravených trestním řádem) podmínkou doznání mladistvého a s tím spojená povinnost orgánů činných v trestním řízení toto doznání co do věrohodnosti potvrdit, nicméně případy, kdy bude od trestního stíhání odstoupeno bez doznání mladistvého, budou velmi řídké (viz dále).

4.1.2. Připravenost mladistvého nést odpovědnost za svůj čin a vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků

Na rozdíl od podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání a narovnání v trestním řízení proti dospělým obviněným vyžaduje ZSVM navíc také určitý, z hlediska zájmů

společnosti pozitivní postoj mladistvého k jeho činu a jeho příčinám a následkům. Je zde opět třeba si uvědomit, že tato podmínka se vztahuje nejen na odstoupení od trestního stíhání, kde je její splnění logické vzhledem k tomu, že odstoupení od trestního stíhání je nejmírnějším druhem odklonu (viz dále), ale také u podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Ve vztahu k těmto odklonům upraveným v trestním řádu je tedy tento požadavek zpřísněním a potenciálním omezením pro jejich aplikaci.

Toto zpřísnění je navíc ještě markantnější vzhledem k tomu, že vzhledem k možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání či schválení narovnání musí mladistvý na rozdíl od dospělých obviněných nejen vyvinout trestním řádem specifikovanou aktivitu ve vztahu k náhradě škody způsobené jeho činem, ale měl by být připraven i k odstranění škodlivých následků. Přitom termín škodlivý následek, který se objevuje rovněž v trestním zákoně v ustanovení o účinné lítosti (§ 67 tr. zák.), je třeba vykládat jednotně, tj. zahrnovat do něj i ty následky, které nejsou kryty zaviněním.[80]

Podmínka pro aplikaci odklonů v řízení proti mladistvým spočívající v připravenosti mladistvého nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků jeho provinění má ještě jeden význam, a to specificky ve vztahu k odstoupení od trestního stíhání. Její splnění totiž do určité míry nahrazuje nutnost doznání se mladistvého resp. jeho prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán, tedy podmínku vyžadovanou trestním řádem vždy pro podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání či schválení narovnání - rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání totiž není výslovně podmíněno doznáním mladistvého či jeho

[80] Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo hmotné, obecná část*. Linde, Praha 2004, s. 159.

prohlášením o spáchání stíhaného skutku. Nicméně doznání mladistvého je právě základním projevem připravenosti nést odpovědnost za spáchaný čin a předpokladem vypořádání se s jeho příčinami. Pokud se mladistvý nedozná ke spáchání skutku, pro který je stíhán, nelze mluvit o jeho připravenosti nést odpovědnost za své jednání.[81]

Mladistvý může svou připravenost přičinit se o odstranění škodlivých následků prokazovat různým způsobem, ať už poskytnutím morální satisfakce poškozenému (typicky omluvou), nebo projevením snahy nahradit způsobenou škodu, ať už peněžitou reparací, nebo uvedením v předešlý stav.[82]

4.1.3. Požadavek, aby se mladistvý zavázal k chování omezujícímu možnosti spáchání dalších provinění

Druhá věta ustanovení § 68 ZSVM umožňující v případě potřeby na mladistvém požadovat, aby se zavázal k chování omezujícímu možnost spáchání dalších provinění, je velmi problematická a váže se na ni několik problémů.

Tím základním je otázka, jaký závazek ke splnění tohoto účelů je možné vyžadovat. První možností je, že závazek by mohl mít pouze určitou deklaratorní formu, např. slib mladistvého, že se v budoucnu vyvaruje dalších protiprávních jednání, zejména pak dalších provinění. Smysluplnost vyžadovat takový slib by však zřejmě byla poněkud pochybná, ostatně jednou z *obligatorních* podmínek pro uplatnění odklonů v řízení proti mladistvým je připravenost mladistvého vypořádat se s příčinami svého provinění, tedy pokud by měl příslušný orgán činný v trestním řízení výrazné pochyby o tom, že mladistvý se dalších provinění nedopustí, neměl by odklon aplikovat.

---

[81] Sotolář, A.: „K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 3, s. 68.

[82] Blíže: Sotolář, A.: „Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 6, s. 174.

Uvedené prohlášení mladistvého by tyto pochyby je stěží mohlo zásadnějším způsobem vyvrátit.

Druhou, reálnější možností by byl závazek mladistvého k určitým povinnostem či omezením směřujícím k odstranění možných kriminogenních faktorů v jeho dalším životě. Mladistvý by se tak mohl například zavázat, že se podrobí léčení závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách, které by nebylo ochranným léčením podle trestního zákona, že zaplatí určitou peněžní částku ve prospěch obecně prospěšného zařízení nebo na pomoc obětem trestné činnosti, že provede bezplatně práce ve prospěch obecně prospěšného zařízení apod.[83]

Takový závazek by pak tedy měl povahu výchovného opatření (§ 15 a násl. ZSVM), zejména pak výchovných povinností a výchovných omezení (§ 18 a § 19 ZSVM) - výchovná opatření nahrazují v rámci ZSVM přiměřené povinnosti a omezení [§ 2 písm. e) ZSVM]. Lze tedy usuzovat, že v takovém případě by aplikace odklonu musela být doprovázena uložením některého výchovného opatření. Je tedy třeba se v této souvislosti zaměřit na právní úpravu ukládání výchovných opatření, které je obsažena v ustanovení § 15 ZSVM.

Druhá věta § 15 odst. 1 ZSVM umožňuje použít výchovné opatření, dovoluje-li to jejich povaha, také v souvislosti se zvláštními druhy řízení, tedy i v souvislosti s odklony. V rámci této úpravy je třeba odlišit případy, kdy by výchovná opatření měla být ukládána při schválení narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání, a případy uložení výchovných opatření v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání.

Základním rozdílem je totiž skutečnost, že narovnání a odstoupení od trestního stíhání jsou konečnými způsoby vyřízení věci. Výchovné opatření by v takovém případě

---

[83] Blíže srov. Sotolář, A.: „K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 3, s. 69.

mohl uložit i státní zástupce, pokud by narovnání či odstoupení od trestního stíhání schvaloval již v přípravném řízení, protože ZSVM neobsahuje ustanovení vyžadující, aby po pravomocném skončení věci výchovné opatření ukládal výhradně soud.

Dobu trvání výchovného opatření lze dovozovat z ustanovení § 15 odst. 1, třetí věty ZSVM, podle kterého výchovné opatření lze uložit nejdéle na dobu tří let, je-li ukládáno samostatně. Uložení výchovného opatření v rámci narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání by se dalo považovat za *samostatně* uložené výchovné opatření, tedy maximální doba trvání takové opatření by činila právě tři roky.

Problémem by však byla smysluplnost takového postupu, tedy ukládání výchovných opatření v rámci narovnání či odstoupení od trestního stíhání, a to s ohledem na sankci za případné porušení podmínek výchovného opatření. Jak již bylo zmíněno, narovnání i odstoupení od trestního stíhání jsou konečnými způsoby vyřízení věci, takže porušení podmínek výchovného opatření by pro mladistvého nemohlo mít fakticky vůbec žádné právní důsledky (pokud by pochopitelně takové porušení zároveň neznamenalo spáchání provinění či trestného činu).

V souvislosti s narovnáním a odstoupením od trestního stíhání by tedy ukládání výchovných opatření v rámci požadavku, aby se mladistvý zavázal k chování omezujícímu možnosti spáchání dalších provinění, mělo nastoupit až po důkladné přípravě jejich použití. Na základě zjištěných okolností musí státní zástupce či soud pro mládež získat přesvědčení, že mladistvý dodrží podmínky takového opatření dobrovolně.[84]

Při ukládání výchovného opatření v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání

---

[84] Srov. Sotolář, A.: „K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 3, s. 70.

návrhu na potrestání by bylo třeba postupovat dle ustanovení § 15 odst. 3 ZSVM, protože v těchto případech nelze mluvit o pravomocném skončení trestního řízení. Uložení výchovného opatření by proto bylo podmíněno souhlasem mladistvého. Požadavek, aby se mladistvý zavázal k chování omezujícímu možnost spáchání dalších provinění, by tedy u těchto odklonů bylo možné realizovat tím, že mladistvý bude souhlasil s uložením některého z výchovných opatření. Obviněný musí ostatně souhlasit s podmíněným zastavením trestního stíhání i s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání jako takovým [srov. § 307 odst. 1 tr. řádu, § 179g odst. 1 písm. c)], tudíž v těchto případech by se souhlas mladistvého vztahoval také právě na uložení výchovných opatření.

Jedním z důsledků je pak skutečnost, že mladistvého lze, na rozdíl od dospělých obviněných, podrobit v průběhu zkušební doby dohledu ze strany probačního úředníka. Trestní řád totiž dovoluje dospělému uložit v rámci zkušební doby pouze přiměřená omezení a povinnosti, ale v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je dohled probačního úředníka samostatným typem výchovného opatření (§ 16 ZSVM), tudíž pokud k tomu dá mladistvý souhlas, je možné, aby v průběhu zkušební doby probíhal dohled, což při aplikaci těchto typů odklonů vůči dospělým možné není.

Ukládání výchovných opatření při rozhodnutí o narovnání by nebylo podmíněno souhlasem mladistvého, ale i s narovnáním musí vyslovit obviněný souhlas, tudíž by se tento souhlas opět týkal i uložených výchovných opatření. Odstoupení od trestního stíhání ale souhlasem mladistvého podmíněno není, avšak vzhledem k tomu, že u tohoto druhu odklonu by vždy měla být předpokládána dobrovolnost s jejich dodržováním (viz výše), fakticky by ukládání výchovných opatření při odstoupení od trestního stíhání proti vůli mladistvého nemělo být možné.

Mladistvý by navíc svůj nesouhlas mohl vyjádřit buď v rámci stížnosti proti rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, anebo tím, že bude trvat na projednání věci (srov. § 70 odst. 5 ZSVM - viz dále).

Lze tedy uzavřít, že požadavek, aby se mladistvý zavázal k chování omezujícímu možnost páchání dalších provinění, je realizovatelný prostřednictvím uložení výchovných opatření, přičemž však takový postup má největší smysl u odklonů spojených se stanovením zkušební doby, tj. u podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání. Mladistvý se pak v těchto případech zavazuje poskytnutím souhlasu s uložením těchto výchovných opatření. U narovnání a odstoupení od trestního stíhání by uložené výchovné opatření či jiný závazek převzatý mladistvým bylo účelné jen za existence důvodného předpokladu, že je mladistvý bude dodržovat dobrovolně, neboť v případě jejich porušení by nebylo možné z této skutečnosti vyvodit žádné důsledky.

4.2. Odstoupení od trestního stíhání

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže přinesl do trestního práva procesního nový druh odklonu, a to odstoupení od trestního stíhání. Tento odklon se v některých směrech výrazně liší od odklonů upravených v trestním řádu. Jednak je to samozřejmě již samotná skutečnost, že odstoupení od trestního stíhání lze aplikovat jen v řízení proti mladistvým, ale významný je rozdíl i v důsledcích pro obviněného. Odstoupení od trestního stíhání totiž postrádá určité sankční prvky, které jsou spojeny jak s podmíněným zastavením trestního stíhání resp. podmíněným odložením podání návrhu na potrestání (sledování obviněného resp. podezřelého v průběhu zkušební doby) a s narovnáním (zaplacení peněžité k obecně prospěšným

účelům). Tím se odstoupení od trestního stíhání svou podstatou dostává na hranici mezi odklonem a fakultativním zastavením trestního stíhání.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vyžaduje splnění pěti základních podmínek pro rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání:

1. jde o provinění, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta,
2. není veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého,
3. orgán rozhodující o odstoupení od trestního stíhání přihlíží k nebezpečnosti provinění pro společnost a k osobě mladistvého,
4. trestní stíhání není účelné,
5. potrestání není nutné k odvracení mladistvého od páchání dalších provinění.

Ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM pak uvádí další podmínky, za kterých je *zejména* možné odstoupit od trestního stíhání mladistvého. Jde tedy o podmínky fakultativní, jejichž naplnění může být jedním z faktorů odůvodňujících závěr, že byly splněny výše uvedené obligatorní podmínky pro odstoupení od trestního stíhání zakotvené v § 70 odst. 1 ZSVM. Tak lze odstoupit od trestního stíhání zejména tehdy, když mladistvý úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně či alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné.

4.2.1. Obligatorní podmínky odstoupení od trestního stíhání

Okruh provinění, u nichž je možné aplikovat institut odstoupení od trestního stíhání, je vymezen úžeji než okruh trestných činu, pro které je možné podmíněně zastavit trestní stíhání či schválit narovnání. Taková úprava je logická vzhledem k tomu, že odstoupení od trestního stíhání je v porovnání s odklony upravenými v trestním řádu mírnějším institutem.

Je třeba připomenout, že stejně jako u ostatních druhů odklonu i u odstoupení od trestního stíhání je třeba vycházet z horní hranice trestní sazby tak, jak je uvedena v trestním zákoně, a nepřihlížet k hranicím sníženým na základě ustanovení § 31 odst. 1 ZSVM.

Odstoupit od trestního stíhání lze mj. pouze tehdy, když chybí veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého. Již na tomto místě je třeba poznamenat, že touto podmínkou se odstoupení od trestního stíhání fakticky neliší od dalších druhů odklonu. Odklony jsou totiž charakteristické právě neexistencí veřejného zájmu na dalším pokračování stíhání zakončeného až rozsudkem či jiným meritorním rozhodnutím. Odpovídá to totiž podstatě odklonů jakožto jedné z výjimek ze zásady legality (§ 2 odst. 3 tr. řádu), resp. projevu principu oportunity.[85]

Vymezení pojmu „veřejný zájem" v souvislosti s odstoupením od trestního stíhání je problematické zejména s ohledem na skutečnost, že ustanovení § 70 odst. 1 ZSVM jej používá *vedle* termínu „nebezpečnost činu pro společnost". Kritéria pro určení stupně nebezpečnosti činu pro společnost uvedená v ustanovení § 3 odst. 4 tr. zák. jsou totiž pojata velmi široce, a navíc jsou vypočtena pouze demonstrativně. Z toho

---

[85] Jelínek, J. et al.: *Trestní právo procesní*, 3. vydání. Eurolex Bohemia, Praha 2003, s. 87.

důvodu lze jen ztěží identifikovat okolnost, která by byla kritériem pro určení existence či neexistence veřejného zájmu na stíhání mladistvého a která by zároveň nebyla jedním z kritérií určujících nebezpečnost činu pro společnost.

Úprava odstoupení od trestního stíhání v § 70 odst. 1 ZSVM tak vytváří v rámci tohoto institutu kombinaci procesního korektivu (nutnost sledovat veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého) a hmotněprávního korektivu (posuzování stupně nebezpečnosti provinění pro společnost), což poskytuje orgánu činnému v trestním řízení široký prostor pro uvážení.[86]

Právní úprava odstoupení od trestního stíhání na rozdíl od ostatních druhů odklonu výslovně vyžaduje, aby soud pro mládež resp. státní zástupce přihlíželi při rozhodování o odstoupení od trestního stíhání také k nebezpečnosti činu pro společnost. U ostatních druhů odklonu trestní řád uvádí jednotlivá kritéria, která jsou určující pro závěr o dostatečnosti opatření spočívajícího v tom kterém typu odklonu a která jsou zároveň kritérii pro určení stupně společenské nebezpečnosti (viz kapitola 3), ustanovení § 70 odst. 1 ZSVM však výslovně přikazuje posoudit stupeň nebezpečnosti provinění, tedy se zohledněním všech kritérií rozhodných pro jeho určení (§ 3 odst. 4 tr. zák.).

Z hlediska posuzování stupně společenské nebezpečnosti bude jistě velmi obtížné odlišit případy, kdy stupeň nebezpečnosti bude spíše odpovídat institutu fakultativního zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu, od situací, kdy z hlediska konkrétního stupně nebezpečnosti bude vhodné spíše od trestního stíhání odstoupit.

U podmínky spočívající v neúčelnosti dalšího stíhání mladistvého, která v zákoně není blíže vymezena, je

---

[86] Fenyk, J.: „Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb." *Státní zastupitelství* 2004, č. 2-3, s. 5.

nejzřetelnější podobnost odklonu spočívajícího v odstoupení od trestního stíhání a institutu fakultativního zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu. Základní podmínkou pro toto fakultativní zastavení trestního stíhání je totiž skutečnost, že státní zástupce či soud dospěje k závěru, že na základě kritérií uvedených v ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu bylo již účelu trestního řízení dosaženo. I u tohoto způsobu ukončení trestního stíhání můžeme tedy rovněž hovořit o neúčelnosti dalšího stíhání.[87]

Pojem „neúčelnost" trestního stíhání se objevuje rovněž v ustanovení § 159a odst. 3, kdy je však odložení věci na základě tohoto ustanovení vázáno na neúčelnost stíhání z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 písm. a) a b). Toto vymezení neúčelnosti stíhání však nelze použít i ve vztahu k odstoupení od trestního stíhání, neboť by v důsledku toho byly podmínky pro skončení trestního stíhání u mladistvých přísnější, než u osob dospělých.[88]

Podmínka spočívající v neúčelnosti dalšího stíhání se také do značné míry kryje s další podmínkou pro odstoupení od trestního stíhání, a to s nedostatkem veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého (viz výše), protože pokud v konkrétním případě neexistuje veřejný zájem na dalším stíhání, bylo by takové stíhání neúčelné a naopak.

Jako poslední podmínku pro rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, která musí být splněna zároveň s podmínkou spočívající v neúčelnosti dalšího stíhání, uvádí ustanovení § 70 odst. 1 písm. b) ZSVM okolnost, že potrestání mladistvého

---

[87] Srov. Jelínek, J. et al.: *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Eurolex Bohemia, Praha 2003, s. 87.

[88] Fenyk, J.: „Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb." *Státní zastupitelství* 2004, č. 2-3, s. 5.

není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění.

Tato podmínka je v podstatě jen zopakováním a shrnutím obecných podmínek pro uplatnění odklonů v řízení proti mladistvým, jak je uvádí ustanovení § 68 ZSVM. Toto ustanovení totiž vyžaduje, aby mladistvý byl připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, byl schopen se vypořádat s jeho příčinami atd. (viz výše).

Jde rovněž o podmínku, která je společná v podstatě všem typům odklonů, které zná české trestní právo. Právní úprava odklonů obsažených v trestním řádu totiž vyžaduje, aby příslušný orgán vždy učinil závěr o tom, že podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání či narovnání je dostatečným způsobem vyřízení věci [srov. § 307 odst. 1 písm. b), § 309 odst. 1 a § 179g odst. 1 tr. řádu]. Takový závěr by jistě nemohl být učiněn za situace, kdy by se státní zástupce či soud domnívali, že z hlediska preventivních účinků by bylo potrestání obviněného vhodnějším řešením.

Ustanovení § 70 odst. 1 písm. b) ZSVM navazuje na zásadu subsidiarity trestních opatření, která je zakotvená v § 3 odst. 2 ZSVM - podle tohoto ustanovení lze trestní opatření použít tehdy, pokud by zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. Obava, že by odstoupení od trestního stíhání mladistvého dostatečně neodradilo od páchání dalších provinění, by totiž pochopitelně vedla k závěru, že účelu zákona je možné dosáhnout jen využitím přísnějších opatření.

4.2.2. Fakultativní podmínky odstoupení od trestního stíhání

Jak již bylo několikrát zmíněno, podmínky pro odstoupení od trestního stíhání, které uvádí ustanovení § 70 odst. 1 ZSVM,

jsou formulovány velmi podobným způsobem jako podmínky pro fakultativní zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu. K odlišení obou těchto institutů pak přispívají právě fakultativní podmínky odstoupení od trestního stíhání uvedené v ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM, za jejichž splnění může státní zástupce či soud pro mládež zejména odstoupit od trestního stíhání.

První situace, kterou ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM uvádí jako vhodnou pro aplikaci odstoupení od trestního stíhání, je úspěšné absolvování probačního programu. Probační program je jedním z druhů výchovných opatření (§ 17 ZSVM) a ta lze mladistvému uložit i v průběhu řízení, pokud s tím ovšem mladistvý souhlasí (§ 15 odst. 3 ZSVM). Tato podmínka je sice jistě důvodná, neboť úspěšné absolvování probačního programu může být významným kritériem pro závěr, že jsou splněny podmínky vyžadované ustanovením § 70 odst. 1 ZSVM pro odstoupení od trestního stíhání. Nicméně v praxi může být značným problém skutečnost, že vykonání probačního programu samozřejmě potrvá určitý čas, a proto i kdyby jej mladistvý započal vykonávat teoreticky hned na počátku trestního řízení, v době jeho ukončení již bude řízení proti němu většinou již v pokročilejší fázi. Jde tedy o podmínku, která opět může výrazně omezovat výhodu odklonů v trestním řízení spočívající v rychlém vyřízení věci a která by mohla kolidovat se zásadou rychlosti řízení vyjádřenou v ustanovení § 3 odst. 6 ZSVM.

Další indicií naznačující vhodnost uplatnění institutu odstoupení trestního stíhání je okolnost, že poškozenému byla zcela nebo alespoň zčásti nahrazena způsobená škoda a poškozený s takovým odškodněním souhlasí. Tato podmínka je zajímavá především tím, že z této formulace nevyplývá nutnost, aby škodu nahradil sám mladistvý. Je to výrazný rozdíl oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání, podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání a narovnání, u nichž trestní řád svou formulací vyžaduje, aby obviněný škodu nahradil (popř.

učinil kroky směřující k náhradě škody resp. uzavřel dohodu o náhradě škody) osobně.

Tuto formulaci lze považovat za vhodnou právě vzhledem ke skutečnosti, že odstoupení od trestního stíhání je institut určený pouze pro řízení proti mladistvým. Mladistvý často nebude disponovat vlastními peněžními prostředky k nahrazení škody a byl by tedy v tomto směru handicapován oproti dospělým obviněným. U typově méně závažných provinění, u nichž je odstoupení od trestního stíhání možné, by totiž nemuselo být nutně překážkou k dosažení účelu stíhání, pokud by škodu za mladistvého nahradil jiný subjekt, typicky např. rodiče. Také u jiných druhů odklonu mohou za mladistvého *fakticky* nést takové subjekty povinnost nahradit škodu, a proto u odklonu určeném speciálně pro mladistvé je správné, že zákon s touto možností počítá.

Je věcí státního zástupce resp. soudu pro mládež, aby v takové situaci zvážil, zda opravdu takový způsob nahrazení škody je dostatečným podkladem pro závěr, že jsou splněny podmínky uvedené v § 70 odst. 1 ZSVM. Zároveň ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM vyžaduje, aby poškozený se způsobem odškodnění souhlasil, tedy nejen s formou náhrady, ale v podstatě i právě s okolností, že za mladistvého nahrazuje škodu jiný subjekt. Souhlas poškozeného se způsobem odškodnění je však bohužel jedinou formou jeho participace na odstoupení od trestního stíhání (viz dále).

Konečně třetí alternativou, při které lze podle § 70 odst. 3 ZSVM zejména odstoupit od trestního stíhání, je situace, kdy již bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné.

Napomenutí s výstrahou je jeden z typů výchovných opatření (§ 20 ZSVM) a spočívá v tom, že soud pro mládež anebo v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu podle zákona hrozí

v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost (§ 20 odst. 1 ZSVM). Je-li to účelné a vhodné, může soud pro mládež resp. v přípravném řízení státní zástupce za podmínek § 20 odst. 2 ZSVM současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, v níž je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije.

Není příliš jasné, proč zákonodárce klade jako fakultativní podmínku pro odstoupení od trestního stíhání uložení právě tohoto typu výchovného opatření.[89] Problém spočívá mj. v tom, že před pravomocným skončením řízení proti mladistvému lze výchovná opatření ukládat mladistvému pouze se souhlasem mladistvého (15 odst. 3 ZSVM). To by tudíž vedlo k poněkud absurdní situaci, kdy mladistvý dá souhlas k tomu, aby jej soud pro mládež či státní zástupce napomenul. Určitý smysl by tak mohly mít zřejmě pouze právě ty případy, kdy v rámci napomenutí s výstrahou bylo přenecháno postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole či výchovnému zařízení a na základě vyrozumění takového subjektu o výsledku takového postižení (§ 20 odst. 2 věta druhá ZSVM) státní zástupce či soud pro mládež dospěje k závěru, že takové řešení je z hlediska účelu řízení dostatečné a následně rozhodne o odstoupení od trestního stíhání mladistvého.

4.2.3. Postavení poškozeného v řízení o odstoupení od trestního stíhání

Jedním ze základních principů zákona o soudnictví ve věcech mládeže je zásada uspokojení zájmů poškozeného obsažená v ustanovení § 3 odst. 7 ZSVM Její podstatou je pokyn, aby řízení podle ZSVM směřovalo k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo aby se mu

---

[89] Fenyk, J.: „Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb." *Státní zastupitelství* 2004, č. 2-3, s. 5.

dostalo přiměřeného zadostiučinění.[90] Je třeba však bohužel konstatovat, že v souvislosti s institutem odstoupení od trestního stíhání sám zákon o soudnictví ve věcech mládeže tuto zásadu příliš nerespektuje a postavení poškozeného v řízení o tomto druhu odklonu je velmi slabé.

Pokud jde o nárok poškozeného na náhradu škody způsobené proviněním, rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání, na rozdíl od odklonů upravených trestním řádem, není nutně podmíněno nahrazením škody poškozenému, učiněním jiných potřebných opatření k její náhradě, uzavřením dohody o náhradě škody nebo jiným způsobem odčinění újmy způsobené proviněním. Jak bylo výše zmíněno, úplná či alespoň částečná náhrada způsobené škody je pouze jednou z možností, se kterou ZSVM spojuje zejména možnost odstoupení od trestního stíhání.

Povinnost nahradit škodu může být mladistvému uložena také jako výchovná povinnost, která může být mladistvému stanovena v rámci rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání na základě § 68 ZSVM, v návaznosti na ustanovení § 18 odst. 1 písm. e) ZSVM, popř. může být mladistvému uložena výchovná povinnost, aby usiloval o vyrovnání s poškozeným podle § 18 odst. 1 písm. d) ZSVM. Takový postup však rovněž není obligatorní, a navíc je třeba pamatovat na výše zmíněnou skutečnost, totiž že nesplnění výchovného opatření uloženého v rámci odstoupení od trestního stíhání není možné reálně sankcionovat, tudíž nenahrazení škody mladistvým (resp. porušení povinnosti usilovat o vyrovnání s poškozeným), by po odstoupení od trestního stíhání nemohlo mít pro mladistvého žádné trestněprávní následky.

Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání ani k odstoupení od trestního stíhání se nevyžaduje souhlas poškozeného s takovým vyřízením věci. Odstoupení od trestního

---

[90] Blíže viz Jelínek, J. et al.: *Trestní právo procesní*, 3. vydání, Eurolex Bohemia, Praha 2003, s. 122.

stíhání je, v porovnání s odklony upravenými trestním řádem, nadto charakteristické neslabším postavením poškozeného co do možnosti podávat stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání.

Poškozený totiž může na základě ustanovení § 62 odst. 3 ZSVM podat stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání, pokud bylo učiněno po předběžném projednání obžaloby (resp. po přezkoumání obžaloby samosoudcem), v hlavním líčení (§ 65 odst. 3 ZSVM) nebo mimo hlavní líčení (§ 66 odst. 2 ZSVM), ovšem nemá tuto možnost, bylo-li od trestního stíhání odstoupeno již v přípravném řízení. Ustanovení § 70 odst. 4 ZSVM totiž nerozšiřuje okruh osob oprávněných k podání stížnosti proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání i na poškozeného a poškozený není uveden ani mezi osobami oprávněnými podat stížnost, které uvádí ustanovení § 72 ZSVM. Naopak právě ustanovení § 70 odst. 4 uvádí, že poškozený se o odstoupení od trestního stíhání pouze vyrozumí.[91]

Absence oprávnění poškozeného podat stížnost proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání v přípravném řízení je závažným nedostatkem právní úpravy obsažené v ZSVM, která výrazně oslabuje pozici poškozeného v porovnání s jinými druhy odklonu a která je v rozporu s výše zmíněnou zásadou uspokojení zájmů poškozeného obsažené v § 3 odst. 7 ZSVM.

4.2.4. Řízení o odstoupení od trestního stíhání

Na rozdíl např. od právní úpravy narovnání (srov. § 310 tr. řádu), ZSVM neobsahuje žádná ustanovení obsahující zvláštní požadavky na řízení před rozhodnutím o odstoupení od trestního stíhání. Orgány činné v trestním řízení tedy postupují podle obecných ustanovení ZSVM a trestního řádu a vedle dalších skutečností mohou objasňovat také splnění podmínek pro

---

[91] Srov. Jelínek, J. - Melicharová, D.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, s poznámkami a judikaturou*. Linde, Praha 2004, s. 111; Fenyk, J.: „Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb." *Státní zastupitelství* 2004, č. 2-3, s. 6.

odstoupení od trestního stíhání uvedených v ustanoveních § 68, § 70 odst. 1 a popř. § 70 odst. 3 ZSVM. Proběhnout může rovněž mediační proces, ovšem ten v těchto případech nebude mít principielně takový význam jako u jiných odklonů v trestním řízení, vzhledem k absenci nutnosti souhlasu poškozeného s odstoupením od trestního stíhání a vzhledem k tomu, že nahrazení škody je pouze fakultativní podmínkou pro tento způsob vyřízení věci.

Usnesení o odstoupení od trestního stíhání může být učiněno již v průběhu přípravného řízení, dále pak při předběžném projednání obžaloby resp. po přezkoumání obžaloby samosoudcem, v hlavním líčení a rovněž mimo hlavní líčení. Podobně a ze stejných důvodů jako u podmíněného zastavění trestního stíhání a narovnání nepřichází v úvahu odstoupení od trestního stíhání v rámci odvolacího řízení (viz kapitola 3).

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže výslovně připouští učinit rozhodnutí odstoupení od trestního stíhání v rámci předběžného projednání obžaloby (§ 62 odst. 1 ZSVM). Fakticky však bude rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání v rámci předběžného projednání obžaloby naprosto ojedinělé, protože o proviněních, u nichž je odstoupení od trestního stíhání možné – tedy u provinění, u nichž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující tři léta - koná řízení senát jen u několika trestných činů, kdy je v prvním stupni věcně příslušný k projednání a rozhodnutí věci krajský soud na základě ustanovení § 17 odst. 1 písm. a) a c) tr. řádu.

Jak již bylo zmíněno, odstoupení od trestního stíhání není na rozdíl od odklonů upravených trestním řádem podmíněno souhlasem obviněného. Neznamená to však, že by bylo možné tento typ odklonu uplatňovat i proti vůli mladistvého, protože pokud mladistvý oznámí do tří dnů ode dne, kdy mu bylo usnesení o odstoupení trestního stíhání oznámeno, že trvá na projednání věci, v trestním stíhání se pokračuje; o tom je

třeba mladistvého poučit (§ 70 odst. 5 ZSVM). V případech, kdy mladistvý bude přesvědčen o své nevině, bude tedy pro něj tento postup většinou příznivější, než napadnutí usnesení o odstoupení od trestního stíhání stížností, protože orgány činné v trestním řízení budou muset v dalším stíhání pokračovat automaticky, z úřední povinnosti.

V takové situaci tedy trestní stíhání mladistvého probíhá dále standardním způsobem, a to až do okamžiku vynesení rozsudku. Pokud totiž soud pro mládež nezprostí mladistvého obžaloby, vysloví sice vinu, avšak neuloží trest (§ 70 odst. 6 ZSVM). Jde o analogii oprávnění obviněného, jehož trestní stíhání bylo zastaveno na základě ustanovení § 11 odst. 1 písm. a), b) nebo i) tr. řádu, které je zakotveno v § 11 odst. 3 tr. řádu (a na něj navazujících ustanoveních § 172 odst. 4 a § 227 r. řádu) - také v těchto případech totiž může obviněný do tří dnů od oznámení usnesení o zastavení trestního stíhání podle výše uvedených ustanovení prohlásit, že na projednání věci trvá.[92]

Ustanovení § 70 odst. 6 hovoří o tom, že v případě vyslovení viny soud pro mládež neuloží trest. Zákonodárce nesprávně doslova přejal terminologii již zmiňovaného ustanovení § 227 tr. řádu, protože v souvislosti s mladistvými by měl být termín „trest" nahrazen pojmem „trestní opatření".

Ve výše uvedených situacích upravených trestním řádem, tzn. v případech, kdy bylo trestní stíhání zastaveno z důvodů uvedených v ustanovení § 11 odst. 1 písm. a), b) nebo i), avšak obviněný na projednání věci trval, soud nemůže uložit trest (§ 227 tr. řádu), avšak může obžalovanému uložit ochranné opatření, povinnost k náhradě škody a povinnost k náhradě nákladů řízení.[93] V případném odsuzujícím rozsudku

---

[92] Jelínek, J. - Melicharová, D.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, s poznámkami a judikaturou*. Linde, Praha 2004, s. 111.

[93] Srov. Jelínek, J. a kol: *Trestní zákon a trestní řád*, 22. vydání. Linde, Praha 2005, s. 615.

jako výsledku stíhání mladistvého konaného po předchozím odstoupení od trestního stíhání na základě ustanovení § 70 odst. 5 ZSVM tedy soud pro mládež nemůže mladistvému uložit trestní opatření, ale může uložit právě ochranná opatření, povinnost nahradit způsobenou škodu a povinnost k náhradě nákladů řízení a rovněž pak může uložit i výchovné opatření.

Usnesení o odstoupení od trestního stíhání musí obsahovat mj. výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřováno provinění, jehož se odstoupení od trestního stíhání týká (§ 70 odst. 2 ZSVM). Jde tedy o konečné rozhodnutí, jež vytváří překážku dalšího stíhání v téže věci [§ 11 odst. 1 písm. f) tr. řádu]. Na mladistvého se tedy stále vztahuje presumpce neviny, odstoupení od trestního stíhání totiž neřeší otázku viny. Mladistvému proto v rámci dalšího trestního stíhání nelze přičítat, že spáchal provinění, jehož se odstoupení od trestního stíhání týkalo, z hlediska možné recidivy jako přitěžující okolnosti ve smyslu § 34 písm. k) tr. zák. nebo jako znaku skutkové podstaty určitého provinění, např. krádeže podle § 247 odst. 1 písm. e) tr. zák.[94]

Proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání může podat stížnost mladistvý, a pokud toto rozhodnutí bylo učiněno v řízení před soudem, může podat stížnost také státní zástupce (§ 70 odst. 2, § 62 odst. 3, § 65 odst. 3 a § 66 odst. 2 ZSVM), ve prospěch mladistvého může stížností usnesení napadnout také orgán sociálně právní ochrany dětí (§ 72 odst. 1 ZSVM), příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel a druh (§ 72 odst. 2 ZSVM). Dále mohou stížnost podat osoby, kterých se usnesení o odstoupení od

[94] Sotolář, A.: „Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 6, s. 181.

trestního stíhání přímo dotýká, např. tedy škola či výchovné zařízení, jimž bylo postupem podle § 20 odst. 2 ZSVM přenecháno postižení mladistvého při napomenutí s výstrahou vyslovené při odstoupení od trestního stíhání[95] a oprávnění podat stížnost proti tomuto usnesení má rovněž poškozený, ovšem s výjimkou případů, kdy bylo od trestního stíhání odstoupeno již v přípravném řízení (viz výše). Stížnost má vždy odkladný účinek.

Pravomocné usnesení o odstoupení od trestního stíhání nelze napadnout dovoláním (§ 265a a 265b tr. řádu a contrario) a podle dosavadní praxe Nejvyššího státního zastupitelství ve věcech, kde došlo k podmíněnému zastavení trestního stíhání či narovnání, nebude zřejmě pravomocné odstoupení od trestního stíhání (a současné zastavení trestního stíhání) podléhat kontrolnímu a zrušovacímu oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a tr. řádu.[96]

4.3. Postavení zákonného zástupce při uplatňování odklonů v řízení ve věcech mladistvých

Při uplatňování odklonů v řízení proti mladistvým, stejně jako v tomto řízení jako celku, hraje důležitou roli zákonný zástupce mladistvého, a proto je třeba jeho postavení a činnostem věnovat zvláštní pozornost. Některá práva zákonného zástupce upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže výslovně, jiná je třeba dovodit výkladem.

Ustanovení § 43 odst. 1 ZSVM umožňuje zákonnému zástupci

---

[95] Sotolář, A.: „Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 6, s. 180.

[96] Fenyk, J.: „Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb." *Státní zastupitelství* 2004, č. 2-3, s. 6.

mladistvého (resp. jeho opatrovníkovi - srov. § 43 odst. 2 ZSVM) mladistvého zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za něj návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky a rovněž mu dává právo zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může účastnit mladistvý. Stejné znění obsahuje i ustanovení § 34 odst. 1 tr. řádu, avšak toto ustanovení dále dodává, že ve prospěch obviněného může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti vůli obviněného. Tato část ustanovení § 34 odst. 1 tr. řádu má v souvislosti s uplatňováním odklonů důležitý význam zejména ve vztahu k poskytnutí souhlasu s aplikací odklonu.

Souhlas obviněného je nezbytnou podmínkou pro aplikaci odklonu, ať je již vyjádřena výslovně u podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307 odst. 1 tr. řádu), u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání [§ 179g odst. 1 písm. c) tr. řádu] a narovnání (§ 309 odst. 1 tr. řádu) nebo dovoditelná u odstoupení od trestního stíhání (viz výše).

Literatura ve vztahu k narovnání uvádí, že k jeho schválení je nutné získat i souhlas zákonných zástupců mladistvého obviněného.[97] Domnívám se však, že tento názor je poněkud nepřesný. Trestní řád ani zákon o soudnictví ve věcech mládeže souhlas zákonného zástupce ke schválení některého z odklonů v žádném ustanovení výslovně nevyžaduje. Výklad, který by ke schválení odklonu souhlas zákonného zástupce nezbytně vyžadoval, by tedy nepřípustným způsobem rozšiřoval podmínky pro aplikaci odklonu.

Zákonný zástupce však může mladistvého zastupovat, a to i proti jeho vůli, je-li to ve prospěch mladistvého (§ 43 odst. 1 ZSVM, § 34 odst. 1 tr. řádu). Toto oprávnění by tedy mělo zahrnovat i možnost, aby zákonný zástupce mladistvého vyjádřil svůj nesouhlas s odklonem a tím jeho schválení zablokoval. Zákonný zástupce by se tímto postupem mohl domáhat pro mladistvého dosažení řádného soudního procesu, a proto by jeho

---

[97] Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. *Výzkum institutu narovnání*. Praha, IKSP 1999, s. 72.

nesouhlas s odklonem měl být zásadně považován za úkon činěný ve prospěch mladistvého. Nesouhlas s odklonem by zákonný zástupce mohl vyjádřit až do okamžiku, kdy se orgán druhého stupně odebere k závěrečné poradě (při analogické aplikaci ustanovení § 163 odst. 2 tr. řádu), tedy např. také v rámci stížnosti podané proti usnesení, jímž byl ten který odklon schválen.

Lze teda shrnout, že k aplikaci odklonu v řízení ve věcech mladistvých není nezbytně nutné získat také souhlas zákonného zástupce mladistvého, a rozhodnutí o odklonu je proto možné učinit např. i v tom případě, že se zákonný zástupce mladistvého k možnosti odklonu vůbec nevyjádří. Zároveň však zákonný zástupce může výslovně vyjádřit svůj nesouhlas se schválením odklonu a tím vytvořit překážku pro jeho aplikaci.

Zákonný zástupce může v určitých směrech přispět ke splnění podmínek vyžadovaných ke schválení odklonu. Tím prvním směrem je náhrada škody poškozenému. Právní úprava podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a narovnání vyžaduje, aby škodu nahradil obviněný. Zároveň však nepředepisuje, aby tato náhrada pocházela z vlastních prostředků obviněného, takže zákonní zástupci mohou obviněnému mladistvému poskytnout potřebné prostředky, z nichž mladistvý škodu nahradí; jak vyplývá ze Zvláštní zprávy Nejvyššího státního zastupitelství, např. v případech aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání skutečně hradí za nesolventního mladistvého způsobenou škodu takřka vždy jeho zákonní zástupci.[98] U odstoupení od trestního stíhání pak s touto možností právní úprava v podstatě počítá, protože ve fakultativní podmínce pro aplikaci tohoto odklonu

[98] Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, s. 15.

požaduje, aby škoda byla úplně nebo částečně nahrazena (§ 70 odst. 3 ZSVM), tedy tento úkon nevztahuje čistě k sobě obviněného (viz výše).

Zákonná úprava dále nijak nebrání tomu, aby za mladistvého obviněného složil v souvislosti s narovnáním částku na obecně prospěšné účely jeho zákonný zástupce; soud nebo státní zástupce nezkoumá původ finančních prostředků určených na tyto účely.[99]

Zde však na rozdíl od poskytnutí prostředků k nahrazení škody vzniká otázka, zda by v případě takového postupu mohlo být narovnání považováno za dostatečný způsob vyřízení věci. V určitých případech by totiž převzetí tohoto sankčního prvku narovnání zákonným zástupcem mohlo být příslušným orgánem činným v trestním řízení považováno za nežádoucí, zejména z hlediska výchovného působení tohoto způsobu vyřízení trestní věci na mladistvého. Navíc i škoda způsobená proviněním mladistvého by v takovém případě byla téměř jistě nahrazována z prostředků jeho zákonných zástupců, tudíž by mladistvý osobně důsledky narovnání v určitém ohledu nepociťoval a příslušný orgán činný v trestním řízení by proto narovnání nechtěl schválit.

Z hlediska posouzení dostatečnosti vyřízení věci spočívající v narovnání by proto často bylo vhodnější, kdyby mladistvý převzal odpovědnost skutečně více osobně. Avšak v této souvislosti jistě nelze opomíjet případy, kdy mladistvý jednoduše nebude disponovat dostatečnými peněžními prostředky, jež by mohl použít ke složení částky na obecně prospěšnější účely. Proto zejména ve vztahu k narovnání v řízení ve věcech mladistvých by bylo účelné, kdyby obviněný mohl místo složení

---

[99] Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1997, č. 2, s. 12; shodně Císařová, D., Čížková, J.: „Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského." *Trestní právo* 1998, č. 6, s. 12.

částky na obecně prospěšné účely např. odpracovat určitý počet hodin obecně prospěšných prací.

V této souvislosti je třeba připomenout, že i současná právní úprava dovoluje mladistvému již v průběhu řízení uložit mladistvému povinnost odpracovat určitý počet obecně prospěšných prací. Dovoluje to institut výchovné povinnosti spočívající ve vykonání obecně prospěšné činnosti určitého druhu [§ 18 odst. 1 písm. c) ZSVM]. Tento postup přichází v úvahu pouze se souhlasem mladistvého (srov. § 15 odst. 3 ZSVM), avšak i schválení odklonů jako takových je možné pouze s tímto souhlasem. Ke splnění této výchovné povinnosti pak státní zástupce resp. soud pro mládež může vzít zřetel při schvalování narovnání (včetně výše uváděných případů, kdy náhradu škody a případně i částku na obecně prospěšné účely nesou fakticky zákonní zástupci mladistvého) či jiného druhu odklonu.

Problémem je však skutečnost, že při současné právní úpravě nemá mladistvý při takovém postupu žádnou záruku, že státní zástupce či soud pro mládež odklon skutečně schválí. Navíc by v současnosti při tomto postupu nebyla dostatečně využita jedna z hlavních výhod odklonu spočívající ve zkrácení celého řízení, protože i po dobu vykonávání obecně prospěšné činnosti by orgány činné v řízení ve věcech mladistvých musely nadále pokračovat v trestním stíhání, a odklon by tak mohl být schválen až v pozdější fázi tohoto řízení.

Považuji proto za vhodné inspirovat se de lege ferenda rakouskou úpravou institutu odstoupení od trestního stíhání po odpracování obecně prospěšných prací (viz kapitola 5) a v rámci české právní úpravy *přímo* spojit splnění zmíněné výchovné povinnosti spočívající ve vykonání obecně prospěšné činnosti určitého druhu se schválením některého druhu odklonů, a to buď jako alternativu k zaplacení částky určené k obecně prospěšných účelům v rámci narovnání, anebo jako jednu z variant, kdy lze od trestního stíhání mladistvého odstoupit.

Takový odklon by byl spojen s předběžným (podmíněným) zastavením stíhání, přičemž k definitivnímu zastavení by pochopitelně došlo až po řádném vykonání dané společensky prospěšné činnosti. Takový druh odklonu by našel uplatnění i v řízení proti dospělým obviněným, avšak v řízení proti mladistvým by byly jeho výhody ještě výraznější, a to zejména vzhledem ke zmiňované skutečnosti, že při současné právní úpravě narovnání může sankční prvky tohoto odklonu spíše než sám mladistvý nést jeho zákonný zástupce.

V souvislosti s postavením a činností zákonných zástupců v rámci řízení o odklonech rovněž nelze opominout jejich oprávnění podávat opravné prostředky, a tedy i stížnosti proti usnesením, jimiž byl schválen některý z odklonů. Toto práva vyplývá jednak z ustanovení § 43 odst. 1 ZSVM a jednak v podstatě též z ustanovení § 72 odst. 2 ZSVM, podle kterého mohou podávat opravné prostředky ve prospěch mladistvého mj. též příbuzní v pokolení přímém a osvojitel, tedy osoby, které jsou nejčastěji zároveň právě v postavení zákonného zástupce mladistvého.

4.4. Závěrem k právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení ve věcech mladistvých

Jak již bylo zmíněno, zákon o soudnictví ve věcech mládeže se snaží maximálním způsobem posílit výchovný vliv na mladistvé osoby. V rámci toho zákonodárce usiloval i širší využití odklonů v řízení ve věcech mladistvých, jakožto zvláštního způsobu vyřízení věci. K uskutečnění tohoto cíle byl vytvořen prostor např. stanovením povinnosti policejních orgánů informovat Probační a mediační službu ČR o každém zahájení trestního stíhání mladistvého (§ 60 ZSVM), které následně může mediační činnosti připravit podmínky pro využití některého z odklonů; rovněž je např. státnímu zástupci

v přípravném řízení výslovně uloženo, aby svou činnost organizoval tak, aby ve vhodných případech bylo možné využít některý ze zvláštních způsobů řízení (§ 59 ZSVM). Nicméně právní úprava zvláštních způsobu řízení ve věcech mladistvých v některých směrech není dokonalá a zčásti naopak spíše omezuje využití odklonů.

Předně ustanovení § 68 ZSVM podmiňuje aplikaci odklonů řízení ve věcech mladistvých splněním dalších předpokladů vedle těch, které stanoví trestní řád. V důsledku toho je postup spočívající v podmíněném zastavení trestního stíhání, podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a schválení narovnání paradoxně složitější, než tomu je v trestním řízení vedeném proti dospělým obviněným. Bylo by proto vhodnější, kdyby se podmínky uvedené v ustanovení § 68 ZSVM vztahovaly pouze k tomu typu odklonu, který je určen specificky pro mladistvé, tedy k odstoupení od trestního stíhání. Právní úpravu odklonů upravených trestním řádem lze považovat za dostatečnou i ve vztahu k mladistvým obviněným.

Pokud jde o právní úpravu nového druhu odklonu určeného specificky pro mladistvé obviněné, tedy odstoupení od trestního stíhání, problém spočívá v tom, že tento odklon se svou podstatou příliš přibližuje charakteru fakultativního zastavení trestního stíhání dle § 172 odst. 2 tr. řádu. Výraznějším odlišením jsou pouze fakultativní podmínky pro odstoupení od trestního stíhání uvedené v § 70 odst. 3 ZSVM - ale ani tyto fakultativní podmínky nejsou bezproblémové (viz výše).

Jedním z možných řešení by bylo zavedení podmínek uvedených v § 70 odst. 3 ZSVM jako podmínek obligatorních, alternativně uvedených. Lepším východiskem by však mohlo být zanechání snahy o vytvoření zcela zvláštního odklonu určeného pouze pro mladistvé a vytvoření specifických podmínek pro aplikaci odklonů upravených trestním řádem pro řízení ve věcech mladistvých. Pokud by přitom měl být zachován cíl umožnit

v širším měřítku uplatnění odklonů přímo spojených se zastavením trestního stíhání, mohly by být pro mladistvé specificky upravené podmínky pro schválení narovnání.

Současná právní úprava odstoupení od trestního stíhání by přitom mohla zůstat v některých směrech inspirací - tak by např. mohlo být narovnání schváleno i za podmínek, že by způsobenou škodu nahradil za mladistvého jiný subjekt, pokud by s tím poškozený souhlasil. Nahrazení škody či jiné odčinění újmy by se přitom vyžadovalo pouze v těch případech, kdy k takové škodě či újmě došlo. Narovnání by tak v řízení proti mladistvým nemělo tak výrazný bilaterální charakter určovaný snahou o urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným a bylo by možné je aplikovat v relativně širším okruhu případů.

Stejně tak by alternativou k podmínce spočívající v zaplacení přiměřené částky na obecně prospěšné účely [srov. § 309 odst. 1 písm. c) tr. řádu] mohlo být úspěšné absolvování probačního programu, vyslovení napomenutí s výstrahou, a zejména vykonání určité společensky prospěšné činnosti (viz výše). Pro ty nejméně závažné případy pak státnímu zástupci či soudu zůstává možnost zastavit trestní stíhání podle § 172 odst. 2 tr. řádu.

5. Rakouská právní úprava odklonů v trestním řízení

Rakouské právo včetně práva trestního vychází ze stejných kořenů jako právo české, a je proto tradičně vhodné pro komparaci. Platí to i ve vztahu k rakouské právní úpravě odklonů v trestním řízení, která má s českou úpravou těchto institutů některé prvky společné a jiné výrazně odlišné a která tak představuje materii v mnoha směrech inspirativní pro české trestní právo procesní.

Rakouská právní úprava odklonů je stejně jako u nás obsažena v kodifikaci trestního práva procesního, tedy v trestním řádu z roku 1975 (zák. č. 631/1975 Strafprozessordnung - dále jen StPO). Odklonům je věnována celá hlava IXa, která byla do StPO zakotvena novelou provedenou spolkovým zákonem č. 55 BGBI z roku 1999, který nabyl účinnosti k 1. 1. 2000. Tento zákon také novelizoval zákon č. 599/1988, o soudnictví nad mládeží (Jugendgerichtsgesetz), kde v oddílu třetím jsou upraveny specifické podmínky pro uplatňování odklonů v trestním řízení proti mladistvým.

Na rozdíl od české právní úpravy, rakouský StPO zná pouze jeden základní typ odklonu, který je označován jako odstoupení od trestního stíhání (Rücktritt von der Verfolgung), a tento odklon má potom několik variant: odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky, odstoupení od trestního stíhání po provedení obecně prospěšných prací, odstoupení od trestního stíhání po zkušební době a odstoupení od trestního stíhání po mimosoudním narovnání.

Ustanovení § 90a a 90b StPO vymezují obecné podmínky, za jejichž splnění je možný postup podle hlavy IXa StPO, tedy odstoupení od trestního stíhání, a to ve všech jeho podobách. Podle § 90a odst. 1 státní zástupce může postupovat podle této

hlavy a odstoupit od stíhání trestného činu, pokud z dostatečně zjištěného skutkového stavu vyplývá, že nepřichází v úvahu odložení věci podle § 90 StPO, ale nezbytné není ani potrestání, a to s ohledem na: zaplacení peněžité částky (§ 90c), provedení obecně prospěšných prací (§ 90d), určení zkušební doby eventuelně ve spojení s dohledem probační služby a plněním povinností (§ 90f), nebo mimosoudní narovnání (§ 90g).

Odstoupit od trestního stíhání přitom může státní zástupce nejen v průběhu trestního stíhání (tedy vůči obviněnému), ale také před jeho zahájením, tj. ve vztahu k *podezřelému* (der Verdächtige). Důsledkem aplikace tohoto odklonu proto je buď zastavení trestního stíhání, anebo upuštění od jeho zahájení. V dalším textu bude výraz „podezřelý" používán nejen k označení osoby, proti níž trestní stíhání dosud nebylo zahájeno, ale i k označení osoby, vůči níž již trestní stíhání zahájeno bylo.

Ustanovení § 90a odst. 2 pak obsahuje další omezení postupu podle hlavy IXa StPO pouze na případy, kdy: trestný čin nespadá do příslušnosti soudu s přísedícím či porotního soudu (Schöffengericht nebo Geschworenengericht), vina podezřelého by nebyla nepovažována za těžkou a čin neměl za následek způsobení smrti jiného.

Ustanovení § 90b umožňuje postupovat podle hlavy IXa StPO také soudu, který takto může zastavit trestní stíhání daného trestného činu, a to po zahájení předběžného projednání nebo podání obžaloby až do ukončení hlavního líčení. Rakouská právní úprava tedy stejně jako české umožňuje využít odklony v trestním řízení jak státnímu zástupci, tak v soudním stadiu řízení soudu. Pokud tedy v dalším rozboru rakouské právní úpravy bude řeč o oprávněních a postupu státní zástupce v souvislosti s odstoupením od trestního stíhání, bude se tím

zároveň rozumět i odpovídající oprávnění soudu za stejných podmínek zastavit trestní stíhání.

5.1. Odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky

Podmínky pro odstoupení od trestního stíhání na základě zaplacení peněžité částky upravuje ustanovení § 90c StPO. Pokud jsou splněny obecné podmínky uvedené v ustanovení § 90a StPO, může státní zástupce od trestního stíhání odstoupit, pokud podezřelý zaplatí peněžitou částku ve prospěch státu.

Postupuje přitom na základě § 90c odst. 4 StPO tak, že nejprve podezřelému oznámí, že jej hodlá stíhat pro určitý trestný čin, avšak že tomu podezřelý může zabránit tím, že zaplatí peněžitou částku ve stanovené výši. Navíc, pokud je to možné a účelné, může státní zástupce tento postup podmínit i tím, že podezřelý nahradí škodu způsobenou trestným činem, a to během stanovené lhůty, která nesmí být delší než šest měsíců (§ 90c odst. 3 StPO); pokud státní zástupce podmíní odstoupení od trestního stíhání i tímto požadavkem, pochopitelně i to oznámí podezřelému. Součástí oznámení je rovněž poučení podezřelého ve smyslu § 90j StPO.

Ustanovení § 90c odst. 2 StPO vymezuje výši peněžité částky a lhůtu pro její zaplacení. Pokud jde o výši, peněžitá částka nesmí překročit obnos, který odpovídá peněžitému trestu ve výši 180 denních sazeb navýšenou v případě odsouzení o částku odpovídající náhradě nákladů trestního řízení. Tuto částku musí podezřelý zaplatit do 14 dnů od doručení výše zmíněného oznámení státního zástupce, avšak pokud by tato lhůta byla pro podezřelého nepřiměřeně tvrdá, může mu být poskytnut odklad pro zaplacení, a to nejdéle na šest měsíců, a rovněž může být uloženo placení peněžité částky během této lhůty ve splátkách.

Státní zástupce resp. soud může výši peněžité částky změnit, a to v případě, že podezřelý nezaplatí peněžitou

částku úplně, protože kvůli významným změnám by ho výše peněžité částky zasáhla nepřiměřeně tvrdě (§ 90h odst. 4 StPO).

Po obdržení zmíněného oznámení učiněného podle ustanovení § 90c odst. 4 StPO je fakticky na podezřelém, jestli na možnost odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky bude reflektovat. Pokud tak učiní a zaplatí peněžitou částku ve stanoveném rozsahu a, bylo-li mu to uloženo, nahradí způsobenou škodu, trestní stíhání nebude zahájeno resp. definitivně skončí tím, že státní zástupce odstoupí od trestního stíhání. Pokud peněžitou částku podezřelý do stanovené doby nezaplatí popř. nenahradí-li poškozenému škodu, trestní stíhání bude proti němu, až na výjimečné případy (§ 90h odst. 3 StPO - viz dále) zahájeno resp. se v něm bude pokračovat (§ 90h odst. 2 bod 1 StPO); stejný důsledek nastane i při splnění podmínek uvedených v ustanovení § 90h odst. 2 bod 3 StPO (viz dále).

Zaplacení peněžité částky v rámci rakouského institutu odstoupení od trestního stíhání má pak podobný efekt, jako uhrazení peněžitého trestu, avšak není s ním spojen tak difamující účinek. S tím souvisí i okruh případů na něž je tento institut především zaměřen, protože hlavní skupinou trestných činů, kde by měl být tento postup využíván, jsou drobné krádeže a především krádeže v obchodech, jak uvádí důvodová zpráva k novele zavádějící institut odstoupení od trestního stíhání do rakouského trestního řádu.[100] Skutečnost, že částku určuje orgán, který má odklon uplatnit (na rozdíl např. od složení částky k obecně prospěšným účelům v rámci narovnání podle české právní úpravy), se zvyšuje šance na jeho skutečnou aplikaci, pokud k ní bude i podezřelý ochoten.

---

[100] Sotolář, A., Doubravová, D.: „K nové rakouské právní úpravě odklonů od standardního trestního řízení a k rakouskému modelu uplatnění mediace v trestních věcech." *Právní rozhledy* 2000, č. 3, s. 94.

5.2. Odstoupení od trestního stíhání po provedení obecně prospěšných prací

Rakouská právní úprava odstoupení od trestního stíhání využívá v podstatě všech typických sankčních prvků - vedle určitého peněžního postihu v podobě nutnosti zaplatit peněžitou částku a vedle sledování podezřelého v průběhu zkušební doby (viz dále) počítá rakouský StPO, na rozdíl od českého trestního práva procesního, i s možností postihnout podezřelého uložením povinnosti odpracovat obecně prospěšné práce ve stanovené výměře.

Státní zástupce může totiž podle § 90d odst. 1 StPO, za splnění podmínek uvedených v ustanovení § 90a, předběžně (podmíněně) odstoupit od trestního stíhání, jestliže je podezřelý evidentně připraven provést obecně prospěšné práce, a to v průběhu lhůty, která nesmí být delší než 6 měsíců.

Postup je přitom obdobný jako u odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky: státní zástupce resp. soud podezřelému oznámí, že jej hodlá stíhat pro určitý trestný čin a že podezřelý tomu může zabránit tím, že během stanovené lhůty vykoná obecně prospěšné práce v uloženém rozsahu. Tento postup může, pokud je to možné a účelné, státní zástupce resp. soud podmínit dále tím, že podezřelý během lhůty, která opět nesmí přesáhnout šest měsíců, nahradí škodu nebo jinak odstraní následky činu; i o této podmínce je podezřelý informován.

Státní zástupce resp. soud dále podezřelého poučí podle § 90j StPO a rovněž může požádat osobu se zkušenostmi v oblasti sociální práce, aby toto oznámení a poučení zařídila, a tato osoba rovněž obecně prospěšné práce zprostředkuje na základě zákona č. 146/1969, o probační službě.

Obecně prospěšné práce nesmí být stanoveny v rozsahu větším než 8 hodin denně, 40 hodin týdně a 240 hodin celkem (§ 90e odst. 1 StPO). Jsou vykonávány ve volném čase podezřelého, a

to u vhodného zařízení, s nímž je provádění prací sjednáno (§ 90d odst. 2 StPO). V žádném případě však nejsou přípustné takové práce, které by nepřijatelně zasahovaly do osobnostních práv nebo způsobu života podezřelého (§ 90e odst. 1 věta druhá StPO). Vedoucí státního zastupitelství musí vždy vést a případně doplňovat seznam zařízení, která jsou vhodná pro provádění obecně prospěšných prací (§ 90e odst. 2 StPO).

Pokud se podezřelý rozhodne využít možnosti tímto způsobem dosáhnout odstoupení od trestního stíhání resp. zastavení trestního stíhání a odpracuje ve stanoveném rozsahu a lhůtě obecně prospěšné práce a případně, bylo-li mu to rovněž uloženo, odčiní následky svého činu, státní zástupce resp. soud hned poté rozhodne o definitivním odstoupení od trestního stíhání (§ 90d odst. 5 StPO). Pokud podezřelý obecně prospěšné práce řádně a včas neodpracuje nebo neodčiní následky trestného činu, trestní stíhání musí být, kromě výjimečných případů (§ 90h odst. 3 StPO - viz dále) zahájeno resp. bude se v něm pokračovat (§ 90h odst. 2 bod 1 StPO); takto se bude postupovat opět také v případech předpokládaných ustanovením § 90h odst. 2 bod 3 StPO.

5.3. Odstoupení od trestního stíhání po zkušební době

Rakouská úprava, stejně jako ta česká, neopomíjí využití odklonu, který je charakteristický svou mezitimní, podmíněnou povahou a sledováním podezřelého v průběhu zkušební doby. V rámci rakouského StPO je tento odklon označen jako odstoupení od trestního stíhání po zkušební době a je upraven ustanovením § 90f StPO.

Základním a zároveň jediným nezbytným předpokladem pro tento typ odklonu je opět splnění obecných podmínek uvedených v ustanovení § 90a StPO (§ 90f odst. 1). Vedle toho může být v možných a vhodných případech tento druh odstoupení od trestního stíhání podmíněn tím, že podezřelý prokáže svou

připravenost dodržet během stanovené zkušební doby povinnosti uložené v podobě tzv. pokynů (Weisungen) na základě § 51 rakouského trestního zákona a podrobit se dohledu probačního úředníka prováděného na základě ustanovení § 52 rakouského trestního zákona. V rámci této fakultativní podmínky přichází v úvahu zejména povinnost podle svých sil způsobenou škodu nebo jinak dosáhnout odstranění následků trestného činu (§ 90f odst. 2 StPO).

Postup při aplikaci odstoupení od trestního stíhání je takový, že státní zástupce (resp. soud) podezřelému nejprve oznámí, že trestní stíhání proti němu se na stanovenou zkušební dobu předběžně (podmíněně) nebude konat, a poučí ho ve smyslu § 90j. Případně mu rovněž oznámí, že toto předběžné odstoupení od trestního stíhání je podmíněno tím, že podezřelý nepochybně prokáže svou připravenost vyhovět uloženým povinnostem a podrobit se dohledu a péči probačního úředníka (viz výše). V takovém případě také může státní zástupce požádat o oznámení a poučení osobu se zkušenostmi v oblasti sociální práce, která na podezřelého dohlíží a pečuje o něj při plnění takových povinností na základě § 29b zákona o probační službě (§ 90f odst. 3 StPO).

Po tomto oznámení státní zástupce od trestního stíhání předběžně (podmíněně) odstoupí a zároveň stanoví zkušební dobu v délce od jednoho roku do dvou let. Tato zkušební doba začíná běžet doručením vyrozumění o předběžném (podmíněném) odložení trestního stíhání (§ 90f odst. 1 StPO). V jejím průběhu může státní zástupce resp. soud měnit obsah povinností podezřelého, a to v případech, kdy kvůli významným změnám by způsob či rozsah původně stanovených povinností podezřelého zasáhl nepřiměřeně tvrdě (§ 90h odst. 4 StPO).

Po uplynutí zkušební doby a splnění případných povinností státní zástupce podle ustanovení § 90f odst. 4 StPO buď od trestního stíhání definitivně odstoupí, anebo zahájí trestní stíhání (resp. v něm bude pokračovat), pokud podezřelý neplní

převzaté povinnosti nebo se trvale vyhýbá působení probačního úředníka (§ 90h odst. 2 bod 2 StPO); to neplatí ve výjimečných případech uvedených v ustanovení § 90h odst. 3 StPO (viz dále). K zahájení nebo pokračování trestního stíhání dojde rovněž za situace předpokládané ustanovením § 90h odst. 2 bod 3 (viz dále).

5.4. Odstoupení od trestního stíhání po mimosoudním narovnání

Podobně jako český trestní řád i rakouský StPO zohledňuje skutečnost, že podezřelému a poškozenému se podařilo dosáhnout narovnání, a proto poslední typ odklonu upraveného rakouským StPO spočívá právě v odstoupení od trestního stíhání po mimosoudním narovnání (Rücktritt von der Verfolgung nach außergerichtlichem Tatausgleich), který je upraven v ustanovení § 90g StPO.

Při splnění podmínek uvedených v ustanovení § 90a může státní zástupce odstoupit od trestního stíhání (resp. soud stíhání zastavit), pokud je podezřelý připraven nést odpovědnost za svůj čin a vypořádat se s jeho příčinami. Dále je nezbytné, aby podezřelý vzhledem k okolnostem vhodným způsobem odčinil (ausgleicht) eventuální následky trestného činu, a to zejména tím, že nahradil škodu způsobenou trestným činem nebo jinak přispěl k odstranění následků činu. Další podmínkou může být přijetí případných povinností, které osvědčují jeho připravenost, že se v budoucnu vyvaruje chování, které vedlo ke spáchání činu.

Podobně jako v rámci českého institutu narovnání tak i při odstoupení od trestního stíhání po mimosoudním narovnání je v porovnání s jinými druhy odklonů posíleno postavení poškozeného. Ustanovení § 90g odst. 2 StPO jednak předpokládá zapojení poškozeného do snahy dosáhnout mimosoudního narovnání, ale především vyžaduje pro provedení tohoto

narovnání, až na výjimečné případy, souhlas poškozeného. V každém případě pak je třeba v rámci snahy o dosažení narovnání zohledňovat oprávněné zájmy poškozeného.

Rakouský trestní řád v rámci mimosoudního narovnání výslovně počítá s účastí mediátora (Konfliktregler), kterého může státní zástupce resp. soud požádat, aby poškozenému i podezřelému poskytl potřebné poučení a aby je instruoval a podporoval v jejich snaze o dosažení narovnání (§ 90g odst. 3 StPO). Mediátor poté státního zástupce resp. soud informuje o sjednávání narovnání a kontroluje jeho plnění. Nakonec mediátor podává státnímu zástupci či soudu konečnou zprávu, a to v buď v situaci, když už podezřelý splnil své povinnosti alespoň do té míry, že s ohledem na ostatní okolnosti může být jeho chování považováno za přijatelné a že lze očekávat dodržení dalších podmínek, anebo ve chvíli, kdy již není možné očekávat, že se narovnání uskuteční.

5.5. Společná ustanovení k odstoupení od trestního stíhání

Výše popsané typy odstoupení od trestního stíhání lze rozdělit do dvou základních skupin: definitivní odstoupení od trestního stíhání (jde zejména o případ odstoupení od trestního stíhání po mimosoudním narovnání) a mezitimní (podmíněné) odstoupení od trestního stíhání (odstoupení od trestního stíhání po vykonání obecně prospěšných prací, odstoupení od trestního stíhání po zkušební době). Určitým mezním institutem je pak odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky, protože mezi okamžikem, kdy státní zástupce či soud podezřelého informuje o možnosti odstoupení od trestního stíhání na základě zaplacení peněžité částky, a momentem, kdy k definitivnímu odstoupení od trestního stíhání skutečně dojde, může uplynout doba od 14 dnů do šesti měsíců (zvolí-li státní zástupce resp. soud postup podle § 90c odst. 3 StPO, tj. kdy tento odklon podmíní nahrazením škody

poškozenému či případně povolí odklad pro zaplacení peněžité částky - srov. § 90c odst. 3 a 5 StPO).

Při definitivním odstoupení od trestního stíhání nastávají ihned účinky ukončení resp. nezahájení trestního stíhání a zahájení nebo pokračování trestního stíhání je možné jen na základě obnovy řízení (§ 90h odst. 1 StPO). Velmi důležitým předpokladem pro takové odstoupení od trestního stíhání je však okolnost, že podezřelý nebude požadovat, aby trestní stíhání započalo resp. aby se v něm pokračovalo (§ 90h odst. 1 StPO). Pokud podezřelý projeví takto svou vůli, odstoupení od trestního stíhání není možné a stíhání musí být zahájeno nebo se v něm pokračuje.

Při předběžném (podmíněném) odstoupení od trestního stíhání resp. při odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky může dojít k zahájení nebo pokračování trestního stíhání v zásadě ve třech případech:

1. Podezřelý nesplnil všechny podmínky spojené s daným druhem odstoupení od trestního stíhání, tj. nezaplatil zcela a řádně peněžitou částku včetně případné náhrady škody nebo nevykonal řádně a včas obecně prospěšné práce včetně případného odstranění následků trestného činu (§ 90h odst. 2 bod 1 StPO). Z tohoto pravidla však platí výjimka, podle které může být od zahájení resp. pokračování trestního stíhání upuštěno, jestliže k takovému porušení podmínek došlo ze zvláště omluvitelných důvodů (§ 90h odst. 3 StPO).

2. Podezřelý dostatečně nesplnil v průběhu zkušební doby převzaté povinnosti či se trvale vyhýbal působení probačního úředníka (§ 90h odst. 2 bod 2 StPO). Opět zde platí výjimka, podle které k zahájení či pokračování trestního stíhání nemá dojít tehdy, kdy k porušení uvedených povinností došlo za okolností, které nevyžadují, aby bylo třeba podezřelého odrazovat od páchání další trestné činnosti (§ 90h odst. 3 StPO).

3. Před zaplacením peněžité částky včetně případné náhrady škody, před provedením obecně prospěšných prací včetně případného odstranění následků trestného činu nebo před uplynutím zkušební doby bylo proti podezřelému zahájeno trestní stíhání pro jiný trestný čin. V tomto případě je dodatečné zahájení nebo pokračování trestního stíhání přípustné, jakmile byla podána proti podezřelému obžaloba pro nový trestný čin nebo pro čin, který vyšel nově najevo, a také ještě během jednoho měsíce po podání této obžaloby. Tento postup je možný dokonce i tehdy, když mezitím již byla zaplacena peněžitá částka, provedeny obecně prospěšné práce nebo uplynula zkušební doba. Pokud však trestní stíhání bylo takto dodatečné zahájeno nebo se v něm pokračovalo, musí být za splnění dalších předpokladů zastaveno, jestliže nové trestní stíhání skončí jinak než vyslovením viny (§ 90h odst. 2 bod 3 StPO). I pro tuto skupinu platí výjimka, že trestní stíhání se nezahájí či se v něm nepokračuje, pokud okolnosti nasvědčují tomu, že podezřelého není třeba odrazovat od páchání další trestné činnosti (§ 90h odst. 3 StPO).

Rakouský trestní řád dále upravuje postavení poškozeného v souvislosti s odstoupením od trestního stíhání, a to v § 90i. Podle tohoto ustanovení se má v při postupu směřujícímu k některému typu odstoupení od trestního stíhání neustále dbát na oprávněné zájmy poškozeného, a to v co největší míře, v jaké to vyžadují. Poškozený má právo přizvat si důvěrníka a vždy, kdy je to možné, musí být náležitě poučen o svých právech a informován o vhodném zařízení zabývajícího se ochranou obětí trestné činnosti. Před odstoupením od trestního stíhání je poškozený vyslechnut, pokud se to jeví potřebné z hlediska jeho zájmů (§ 90i odst. 1 StPO).

Pokud jde o náhradu škody (resp. o odčinění následků trestného činu), může být tato povinnost podezřelému uložena v rámci daného typu odstoupení od trestního stíhání. Při

posuzování, zda je náhrada škoda nebo jiné odčinění následků trestného činu možným a účelným požadavkem, může státní zástupce v případě potřeby nařídit potřebné vyšetření (§ 90i odst. 1 StPO). Na rozdíl od českých odklonů v trestním řízení (s výjimkou českého odstoupení od trestního stíhání v řízení proti mladistvým) však rakouský trestní řád tuto podmínku nikde neuvádí jako obligatorní.

Již bylo řečeno, že využít postupu podle hlavy IXa StPO může jak státní zástupce, tak soud. Státní zástupce může takto odstoupit od trestního stíhání až do okamžiku, kdy podá obžalobu, a poté už může pouze soudu navrhnout zastavení trestního stíhání (§ 90l odst. 1 StPO).

Usnesením dále může zastavit trestního stíhání na základě některého z institutů obsažených v hlavě IXa StPO během předběžného vyšetřování vyšetřující soudce, anebo v hlavním líčení příslušný soud. Toto rozhodnutí může soud učinit i bez výše zmíněného návrhu státního zástupce a také proti jeho vůli, avšak vždy předtím, než soud podezřelému zašle oznámení o zamýšleném využití některého druhu odklonu upraveného v hlavě IXa StPO (srov. § 90c odst. 4, § 90d odst. 4, § 90f odst. 3 StPO) nebo než vynese usnesení o zastavení trestního stíhání, musí nechat státního zástupce, aby se k tomu vyjádřil. Navíc usnesení o zastavení trestního stíhání se podezřelému doručí až poté, co nabylo právní moci vůči zástupci (§ 90l odst. 2 StPO).

Státní zástupce i soud jsou povinni zabývat se v každé trestní věci možností využít některého z odklonů v trestním řízení, samozřejmě pokud jsou splněny podmínky pro takovou aplikaci. To se projevuje také v rámci úpravy řízení o opravných prostředcích před soudem druhé instance a nejvyšším soudním dvorem (§ 211 a 288 StPO), protože když některý z těchto soudů dospěje k závěru, že předpoklady pro aplikaci odklonu postupem podle hlavy IXa StPO jsou splněny, vrátí věc

příslušnému soudu nebo obžalobu vyšetřujícímu soudci. V tomto směru se rakouská právní úpravy liší od české, neboť český trestní řád i zákon o soudnictví ve věcech mládeže pojímají odklony jako ryzí alternativní způsoby řešení trestních věcí, na jejichž využití není právní nárok.[101]

Proti usnesení soudu o zastavení trestního stíhání učiněném postupem podle hlavy IXa StPO může navíc státní zástupce podat stížnost, a proti zamítnutí návrhu na zastavení trestního stíhání může podat stížnost kromě státního zástupce také podezřelý. Stížnost je třeba podat do čtrnácti dnů od doručení usnesení, a dokud o této stížnosti nadřízený soud nerozhodne, nelze konat hlavní líčení (§ 90l odst. 3 StPO). Stížnost s odkladným účinkem může státní zástupce a podezřelý podat také proti usnesení o zahájení či pokračování trestního stíhání učiněnému podle § 90h StPO (viz výše); lhůta k podání stížnosti je opět čtrnáct dnů od doručení usnesení (§ 90l odst. 4).

V porovnání s českou právní úpravou jsou patrné zejména dva rozdíly týkající se práva napadnout stížností rozhodnutí týkající se uplatnění odklonu spočívající v odstoupení od trestního stíhání (resp. zastavení trestního stíhání). První odlišností je možnost státního zástupce a podezřelého bránit se takto i proti *zamítnutí* návrhu na takové zastavení trestního stíhání, což česká právní úprava nepřipouští. Druhý rozdíl pak spočívá v tom, že právo podat stížnost proti těmto usnesením nepřísluší poškozenému, což odpovídá jeho obecně slabšímu postavení v souvislosti s odstoupením od trestního stíhání, než jaké poskytují poškozenému v rámci odklonu české procesní předpisy.

---

[101] Sotolář, A., Doubravová, D.: „K nové rakouské právní úpravě odklonů od standardního trestního řízení a k rakouskému modelu uplatnění mediace v trestních věcech." *Právní rozhledy* 2000, č. 3, s. 97.

5.6. Rakouská úprava odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým

Stejně jako v českém trestním právu procesním i v Rakousku je řízení proti mladistvým upraveno zvláštním zákonem, a to zákonem č. 599/1988, o soudnictví nad mládeží (Jugendgerichtsgesetz, dále jen JGG). Tento zákon zakotvuje ve svém třetím oddílu také speciální podmínky pro aplikaci odklonů v tomto zvláštním druhu řízení.

Nejmírnějším postupem vůči mladistvému a odkloněním od standardního postupu trestního řízení je upuštění od stíhání trestného činu podle § 6 JGG. Státní zástupce totiž může upustit od stíhání mladistvého, jestliže se trestní řízení vede pro trestný čin, za nějž je možné uložit pouze peněžitý trest nebo trest odnětí svobody na maximálně pět let. Tento postup je podmíněn tím, že jiné opatření, zejména odklon v podobě odstoupení od trestního stíhání upravený v hlavě IXa StPO, není potřebné k tomu, aby byl mladistvý odrazen od páchání další trestné činnosti. Toto upuštění od trestního stíhání však není možné, jestliže stíhaným činem byla způsobena smrt (§ 6 odst. 1 JGG). Za stejných podmínek soud trestní stíhání zastaví buď po zahájení předběžného prošetřování, anebo v době od podání obžaloby do ukončení hlavního líčení (§ 6 odst. 3 JGG).

Tento institut má rysy tzv. prostého odklonu (viz kapitola 2), neboť ukončení stíhání proti mladistvému není spojeno s žádnými sankčními a výchovnými prvky. Jeho protějškem v rámci českého trestního práva procesního může být institut fakultativního zastavení trestního stíhání [§ 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu] a do určité také institut odstoupení od trestního stíhání podle § 70 ZSVM.

Vedle upuštění od trestního stíhání pak může státní zástupce i soud využít některou z variant odstoupení od

trestního stíhání podle hlavy IXa StPO. Podmínky pro takový postup jsou přitom stanoveny poněkud rozdílně pro odstoupení od trestního stíhání na základě rozhodnutí státního zástupce a pro zastavení trestního stíhání soudem.

Státní zástupce může odstoupit od trestního stíhání mladistvého pouze u trestných činů, za něž je možné uložit pouze peněžitý trest nebo trest odnětí svobody do pěti let. Dále musí státní zástupce dospět k přesvědčení, že ze zvláštních důvodů není nezbytné provedení trestního řízení nebo uložení trestu, není třeba působit proti páchání dalších trestných činů a jsou splněny ostatní podmínky stanovené v StPO (§ 7 odst. 1 JGG). Je tedy zřejmé, že obecné podmínky pro odstoupení od trestního stíhání mladistvého státním zástupcem jsou v řízení proti mladistvým náročnější, než pro stejný postup vůči dospělým obviněným.

Zastavení trestního stíhání soudem na základě některého z institutů upravených v hlavě IXa StPO (§ 90b StPO) je však méně obtížné, protože soud může takto postupovat nejen u výše uvedené kategorie trestných činů mladistvých, ale i u jiných trestných činů (§ 7 odst. 1 druhá věta JGG).

Další ustanovení JGG pak stanoví zvláštní podmínky pro aplikaci jednotlivých druhů odstoupení od trestního stíhání.

Ustanovení § 7 odst. 2 JGG omezuje využití odstoupení od trestního stíhání po zaplacení peněžité částky jen na případy, kdy je prokazatelné, že tato částka bude zaplacena z prostředků, s nimiž může mladistvý samostatně disponovat, a to bez újmy pro uspokojování svých životních potřeb.

V rámci odstoupení od trestního stíhání po vykonání obecně prospěšných prací JGG omezuje oproti StPO rozsah prací, které má mladistvý vykonat. Na mladistvém tak mohou být vyžadovány pouze obecně prospěšné práce v rozsahu, jež denně nepřevyšuje šest hodin, týdně 20 hodin a celkově 120 hodin (§ 7 odst. 3 JGG).

JGG dále rozšiřuje pro trestní řízení proti mladistvým možnost aplikace odstoupení od trestního stíhání po provedení mimosoudního narovnání, protože v tomto řízení se k takovému postupu nevyžaduje nutně souhlas poškozeného (§ 7 odst. 4 JGG).

A konečně JGG ukládá státnímu zástupci i soudu při uplatňování některé z variant odstoupení od trestního stíhání zvláštní povinnost, pokud tyto orgány tento postup podmiňují nahrazením škody či jiným odstraněním následků trestného činu, neboť v takovém případě je vždy třeba přiměřeně zohlednit způsobilost mladistvého ke splnění této podmínky, aby tím nebylo nespravedlivě ztíženo uspokojování životních potřeb mladistvého (§ 7 odst. 5 JGG).

5.7. Celkové srovnání s českou právní úpravou odklonů

Rakouský trestní řád zná celkem čtyři varianty institutu odstoupení od trestního stíhání, tedy na první pohled kvantitativně není rozdíl mezi touto úpravou a českou právní úpravou odklonů. Nicméně české trestní právo procesní zná pouze dva druhy odklonů použitelných v jakémkoli druhu trestního řízení vedeného pro méně závažné trestné činy (podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání), třetí druh odklonu je určen výhradně pro řízení proti mladistvým (odstoupení od trestního stíhání) a čtvrtý je variantou podmíněného zastavení trestního stíhání pro zkrácené přípravné řízení (podmíněné odložení podání návrhu na potrestání).

Rakouská úprava oproti tomu všechny druhy odklonu připouští až na výjimky prakticky v jakémkoli trestním řízení a především vyčerpává všechny základní sankční prvky (nespojené s odnětím svobody). Výsledkem je, že státní zástupce či soud mají při úvaze o uplatnění odklonu podobný výběr, jako při alternativním trestání v hmotněprávní rovině, tedy jestli podezřelého v rámci odklonu postihnou majetkově (odstoupení od

trestního stíhání po zaplacení peněžité částky), na volném čase (odstoupení po provedení obecně prospěšných prací), formou kontroly během zkušební doby (odstoupení po zkušební době), anebo zda mírnější postup v podobě odklonu podloží dosaženým narovnáním mezi podezřelým a poškozeným (odstoupení po mimosoudním narovnání).

Český trestní řád v rámci institutu narovnání kumuluje dva z těchto prvků, když tento odklon podmiňuje, vedle dalšího, jak dosažením narovnání mezi obviněným a poškozeným, tak složením peněžité částky. Tuto kumulaci je možné obhájit tím, že důsledek schváleného narovnání, tj. definitivní zastavení trestního stíhání, je nutné podmínit důrazněji.

Podobné odůvodnění lze však jen těžko nalézt ve vztahu ke skutečnosti, že české trestní právo zcela opomíjí možnost odklonu v trestním řízení na základě provedení obecně prospěšných prací, a přitom právě tento sankční prvek by v řadě případů byl ve vztahu ke konkrétnímu obviněnému vhodnější variantou, než postižení ve finanční rovině. V tomto směru je tedy možné se rakouským trestním řádem inspirovat a zavedení odklonu založeného na provedení obecně prospěšných prací obviněným do českého trestního práva procesního lze de lege ferenda doporučit.

Další určitá výhoda rakouské právní úpravy odklonů oproti té české spočívá v tom, že k odstoupení od trestního stíhání může v Rakousku státní zástupce přistoupit již *před* zahájením trestního stíhání, tedy na základě aplikace odklonu vůbec trestní stíhání nemusí započít. V českém trestním právu tato možnost neexistuje, ponecháme-li stranou možnost odložit věc postupem podle § 159a odst. 1 tr. řádu z důvodu nenaplnění materiálního znaku trestného činu, protože v takovém případě se trestní stíhání nezahajuje *obligatorně*; před zahájením trestního stíhání nemůže státní zástupce nebo policejní orgán využít ani tzv. prostý odklon v podobě institutu fakultativního zastavení trestního stíhání na základě důvodů

uvedených v ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu (§ 159a odst. 3 tr. řádu a contrario.).

Určitou výjimkou, kdy aplikace odklonu může předcházet zahájení trestního stíhání, je institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci na základě schváleného narovnání, kdy však tato skutečnost vyplývá ze zvláštní povahy zkráceného přípravného řízení, během něhož ještě trestní stíhání neprobíhá. Přitom i v českém trestním řízení může dojít k situaci (byť zřejmě nepříliš časté), že všechny podmínky pro uplatnění odklonu budou splněny již před zahájením trestního stíhání podle § 160 tr. řádu, tudíž takové zahajování trestního stíhání by bylo v podstatě zbytečné. De lege ferenda lze proto v rámci české právní úpravy uvažovat např. o podmíněném odložení trestního stíhání jako o variantě podmíněného zastavení trestního stíhání určené pro fázi před zahájením trestního stíhání.

Ze srovnání rakouské a české právní úpravě odklonů však v jiných směrech česká úprava vychází lépe. To platí zejména vzhledem ke skutečnosti, že česká úprava poskytuje poškozenému výrazně lepší postavení v rámci uplatňování odklonů. Zatímco u tří ze čtyř českých odklonů zákon na obviněném obligatorně vyžaduje určitou formu nahrazení škody poškozenému, rakouská právní úprava nechává na úvaze státního zástupce či soudu, zda aplikaci některého z druhů odstoupení od trestního stíhání podmíní také právě nahrazením škody či odstraněním následků trestného činu. Výrazným oslabením práv poškozeného v souvislosti s uplatňování odklonů je v rámci rakouské úpravy nemožnost podat stížnost proti aplikaci odklonu; česká právní úprava toto právo poškozenému dává a ve větší míře ho tak zahrnuje do samotného způsobu řešení trestní věci.

6. Německá právní úprava odklonů v trestním řízení se zaměřením na úpravu institutu narovnání

6.1. Německá právní úprava odklonů v trestním řízení

Koncepce německé právní úpravy odklonů v trestním řízení je relativně podobná koncepci české, ale zejména rakouské právní úpravy. Německý trestní řád z roku 1987 (Strafprozessordnung) upravuje podmínky, při nichž může státní zástupce upustit od trestního stíhání.

První forma takového postupu je projevem principu oportunity jakožto výjimky z principu legality, který je založen na dohodě státního zástupce a soudu.[102] Má charakter tzv. prostého odklonu, kdy státní zástupce upustí od trestního stíhání bez využití určitých sankčních a výchovných prvků; státní zástupce pouze musí dospět k závěru, že vina pachatele je nepatrná a neexistuje veřejný zájem na dalším stíhání. Až na výjimečné případy je toto rozhodnutí státního zástupce podmíněno souhlasem soudu příslušného ke konání hlavního líčení (srov. § 153 odst. 1 německého tr. řádu), avšak nevyžaduje se souhlas obviněného, který nemusí být ani vyslechnut, pokud to není potřeba k posouzení otázky viny.[103]

Takto postupovat může po podání obžaloby také soud, který tímto způsobem může zastavit trestní stíhání, ovšem pouze se souhlasem státního zástupce a až na výjimečné případy se vyžaduje rovněž souhlas obžalovaného (§ 153 odst. 2 německého tr. řádu). Požadavek souhlasu státního zástupce s tímto postupem soudu vychází z teze, že tomuto orgánu nelze odebrat

---

102 Meyer-Goßner, L.: *Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*. 46. Auflage. C. H. Beck, München 2003, s. 587.

103 Tamtéž, s. 589.

účast při posuzování, zda existuje veřejný zájem na stíhání trestného činu.[104]

Druhá formou je upuštění od podání obžaloby, které má charakter odklonu v užším smyslu, tj. je spojeno s určitou povinností obviněného. Tato povinnost může mít podobu zejména nahrazení škody, zaplacení peněžité částky ve prospěch obecně prospěšného zařízení nebo státu, provedení obecně prospěšných prací, splnění vyživovací povinnost ve stanovené výši, vážného usilování o uskutečnění narovnání s poškozeným včetně úplného či alespoň z převážné části provedeného nahrazení škody anebo zúčastnění se výukového semináře (Aufbauseminar) podle zákona o silniční dopravě. K takovému rozhodnutí státní zástupce potřebuje souhlas soudu příslušného ke konání hlavního líčení a rovněž souhlas obviněného (blíže srov. § 153a odst. 1 německého tr. řádu). Tento postup opět může využít po podání obžaloby do konce hlavního líčení také soud, přičemž státní zástupce i obžalovaný musí k tomu dát souhlas (§ 153a odst. 2 německého tr. řádu).

Účelem postupu podle § 153a je urychlení trestního řízení a odlehčení práce orgánů trestní justice v případech drobné a střední kriminality. Z hlediska trestní politiky jde o obdobu podmíněného odsouzení, která má z právnětechnického hlediska pochopitelně odlišnou povahu. Tento postup je možný mj. také v případech, kdy nelze postupovat podle § 153, protože zde existuje veřejný zájem na trestním stíhání.[105]

Speciální podmínky pro uplatnění obou zmíněných postupů v řízení proti mladistvým upravuje zákon z roku 1974 o soudnictví nad mladistvými (Jugendgerichtsgesetz). Odlišnost oproti úpravě obsažené v německém trestním řádu spočívá např. v tom, že státní zástupce nepotřebuje souhlas příslušného

---

104 Meyer-Goßner, L.: *Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*. 46. Auflage. C. H. Beck, München 2003, s. 589.

105 Tamtéž, s. 596.

soudu k postupu podle § 153 německého tr. řádu, tj. k upuštění od trestního stíhání ve formě prostého odklonu (§ 45 odst. 1 zák. o soudnictví nad mladistvými). Dále může státní zástupce upustit od trestního stíhání mladistvého na základě již provedeného nebo probíhajícího výchovného opatření nebo na základě snahy mladistvého dosáhnout narovnání s poškozeným (§ 45 odst. 2 zák. o soudnictví nad mladistvými).

Soud pro mladistvé pak může zastavit trestní stíhání např. tehdy, když jsou splněny podmínky stanovené v § 153 německého tr. řádu, v důsledku provedených nebo probíhajících výchovných opatření a také tehdy, jestliže mladistvý není v důsledku nedostatku vyzrálosti trestně odpovědný (blíže srov. § 47 zák. o soudnictví nad mladistvými).

6.2. Německá právní úprava institutu narovnání

Jak bylo výše zmíněno, celková koncepce německé úpravy odklonů v trestním řízení má relativně podobný charakter jako úprava česká a rakouská. Jeden z institutů se však tomuto hodnocení vymyká, a to institut narovnání (Täter-Opfer-Ausgleich, dále jen TOA). Ten je velmi zajímavou materií pro srovnání s českou úpravou, zejména vzhledem ke skutečnosti, že v německém trestním právu je narovnání upraveno především v trestním zákoně (Strafgesetzbuch - dále jen SGB), tedy v kodifikaci trestního práva *hmotného* a má vliv na rozhodování o sankcionování pachatele trestného činu.

Z tohoto důvodu tedy vyvstává otázka, zda lze v německém pojetí vůbec považovat narovnání za odklon v trestním řízení. Závěr je takový, že v určitém ohledu lze o odklonu hovořit, neboť narovnání mezi pachatelem a poškozeným se odráží i v procesní úpravě, tedy v německém trestním řádu, a to velmi výrazně, protože důsledkem takového narovnání může být i zastavení trestního stíhání (viz dále), a tedy i odklon od standardního průběhu trestního řízení.

Obecně lze říci, že takto pojatá právní úprava narovnání je jen dokladem toho, co bylo uvedeno již v kapitole 2, tj. že odklony jako takový nejsou čistě procesní záležitostí, ale že vzhledem ke svým depenalizačním prvkům zasahují i do oblasti trestního práva hmotného.

TOA přitom není omezeno na určitý okruh trestných činů, avšak svou podstatou je vhodné jen pro ublížení na zdraví, delikty proti cti, popř. delikty proti svobodě, loupež či vydírání.[106]

Právní úprava narovnání je primárně obsažena v ustanovení § 46a SGB. Základním požadavkem je, aby pachatel ve snaze dosáhnout vyrovnání s poškozeným svůj čin zcela nebo z převážné části odčinil nebo se o jeho odčinění vážně pokoušel. Taková aktivita pachatele se vztahuje především na odstranění *nemateriálních* následků trestného činu. Toto ustanovení zdůrazňuje, že privilegium, jež z něho vyplývají, nemají dosahovat jen bohatší pachatelé, kteří si tak bez dalšího mohou „vykoupit svobodu".[107]

Pokud by náhrada škody vyžadovala od pachatele výrazné osobní úsilí nebo osobní ztrátu, postačí, když pachatel oběť zcela nebo z převážné části odškodní. Tento postup se naopak vztahuje na odškodnění materiální.[108]

Pokud pachatel těmto podmínkám vyhoví, může soud podle § 49 odst. 1 SGB snížit trest, a v případech, kdy nepřichází v úvahu vyšší trest než odnětí svobody do 1 roku nebo peněžitý trest do 360 denních dávek, dokonce upustit od potrestání.

Důsledky uskutečněného narovnání (TOA) se však mohou projevit již v průběhu trestního řízení, a díky těmto

---

106 Meyer-Goßner, L.: *Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*. 46. Auflage. C. H. Beck, München 2003, s. 630.

107 Tröndle, H.: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 48. Auflage. C. H. Beck, München 1997, s. 324-325.

108 Tamtéž, s. 325.

důsledkům lze i v rámci německé právní úpravy hovořit o narovnání jako o odklonu v trestním řízení.

Ustanovení § 153b odst. 1 německého trestního řádu (Strafprozessordnung) totiž státnímu zástupci umožňuje, aby při existenci předpokladů, za nichž soud může upustit od potrestání, se souhlasem soudu příslušného ke konání hlavního líčení upustil od podání veřejné obžaloby. To zahrnuje i případy, kdy soud může upustit od potrestání na základě splnění podmínek stanovených v § 46a SGB, tedy situace, kdy obviněný dosáhnul narovnání (TOA) a zároveň jde o případ, kdy nepřichází v úvahu vyšší trest než odnětí svobody do 1 roku nebo peněžitý trest do 360 denních dávek.

Možnost takového odklonu od trestního řízení lze uplatnit částečně i v řízení před soudem, protože ustanovení § 153b odst. 2 umožňuje soudu ve stejném okruhu případů nejpozději do začátku hlavního líčení se souhlasem státního zástupce a obviněného zastavit trestní stíhání. Skutečnost, že na tento postup má soud vymezen poměrně krátký časový interval, souvisí s tím, že poté může soud zohlednit uskutečněné narovnání v rámci odsuzujícího rozsudku na základě trestního zákona, čili v rovině hmotněprávních důsledků.

Upuštění od podání obžaloby resp. zastavení trestního stíhání na základě vážně míněné snahy dosáhnout narovnání (včetně úplného či alespoň z převážné části provedeného nahrazení škody) je možné i u jiných trestných činů, než pouze u těch, kde zákon dovoluje soudu upustit od potrestání, tj. také trestných činů, u nichž přichází v úvahu vyšší trest než odnětí svobody do 1 roku nebo peněžitý trest do 360 denních dávek. Tento postup je přípustný při splnění podmínek stanovených v § 153a odst. 1 německého tr. řádu. Předpokladem je závěr o tom, že již neexistuje veřejný zájem na dalším stíhání obviněného a že tomuto postupu neodporuje míra zavinění. Státní zástupce může takto upustit od podání

obžaloby se souhlasem soudu příslušného ke konání hlavního líčení a se souhlasem obviněného, soud pak na základě snahy o provedení narovnání může trestní stíhání zastavit se souhlasem státního zástupce a obžalovaného. Za obdobných podmínek je možné upustit od podání obžaloby (rozhodnutím státního zástupce) resp. zastavit trestního stíhání (rozhodnutím soudu pro mladistvé) také v řízení proti mladistvým (§ 45 odst. 2 a § 47 zák. o soudnictví nad mladistvými).

Institutu narovnání se týkají také některá další ustanovení německého trestního řádu. Jedním z nich je ustanovení § 136 odst. 1 německého tr. řádu, které ukládá povinnost poučit již při prvním výslechu obviněného o možnosti narovnání. Dále podle ustanovení § 155a tr. řádu mají státní zástupce i soud v každém stadiu řízení zkoumat možnosti dosažení narovnání mezi obviněným a poškozeným a ve vhodných případech o ně usilovat. Vhodnost případu k provedení narovnání ovšem nesmí být předpokládána proti výslovné vůli poškozeného. Státní zástupce a soud si také mohou za účelem narovnání nebo náhrady škody od příslušných úřadů vyžádat potřebné informace vztahující se k osobám (§ 155b tr. řádu).

6.3. Zhodnocení německé právní úpravy institutu narovnání a srovnání s českou úpravou narovnání

Pokud jdu o samotnou podstatu institutu narovnání (TOA), ten má v Německu, jak již bylo zmíněno, primárně povahu hmotněprávního institutu upraveného zejména trestním zákonem. To přímo souvisí s tím, že účelem jeho zavedení bylo dosažení dekriminalizačních a depenalizačních cílů. Uplatnění institutu narovnání má totiž v Německu za důsledek snížení trestu či upuštění od potrestání a někdy nedojde ani k trestnímu stíhání. Na rozdíl od českého pojetí nepatří mezi podstatné cíle narovnání určité urovnání konfliktu mezi pachatelem

trestného činu a poškozeným (viz dále). Tento fakt není zásadně ovlivněn ani skutečností, že narovnání, jak bylo uvedeno v německém odborném tisku, je vyloučeno v případech, kdy neexistuje žádná oběť, protože se narovnání má vytvářet mezi pachatelem a obětí. Podle rozšířeného pojetí je pak narovnání vyloučeno, jestliže sice existuje poškozený, ale žádná individuální oběť, tedy zejména v případech, kdy poškozeným je právnická osoba či stát.[109] V tomto ohledu je tedy německé pojetí narovnání shodné s narovnáním uplatňovaném v českém trestním právu.

Německá literatura uvádí, že TOA je postup, při kterém se uspokojení zájmů oběti trestného činu dosahuje nejen potrestáním pachatele, ale také jeho odškodněním nebo jinou satisfakcí (např. tím, že pachatel požádá o odpuštění, odvolá urážku, poskytne pomoc oběti či pozůstalým) a který zároveň pachateli umožňuje učinit kroky k obnovení pokojného stavu.[110] Nicméně je třeba konstatovat, že ve srovnání s českou právní úpravou institutu narovnání je úprava německá charakteristická slabším postavení poškozeného. Poškozenému jednak nemusí být v rámci narovnání nutně nahrazena škoda způsobená trestným činem a jednak německá právní úprava ani nevyžaduje nutně souhlas poškozeného s narovnáním a někdy dokonce poškozený nemusí o narovnání navrhovaném pachatelem vůbec vědět. Poškozený může narovnání třeba i odmítat a nechce se narovnání účastnit, a přesto snaha pachatele je dostatečným důvodem pro aplikaci narovnání podle § 46a.[111] Nesouhlas poškozeného

---

[109] Matula, V.: „Několik poznámek k aplikaci institutu narovnání v trestním řízení." *Trestní právo* 1999, č. 3, s. 18 - převzato z Böttcher, R.: *Täter-Opfer-Ausgleich, eine kritische Zwischenbilanz bisheriger Praxiserfahrungen und Forschungsergebnisse, Bewährungshilfe, Fachzeitschrift für Bewährungs-, Gerichts- und Straffälligenhilfe,* Jahrgang 41, Nr 1, 1994, s. 54.

[110] Brießmann, E.: *Strafrecht und Strafprozeß von A-Z.* 7. Auflage. C. H. Beck, München 1996, s. 274.

[111] Císařová, D. - Čížková, J.: „Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského." *Trestní právo* 1998, č. 6, s. 10.

s narovnáním má pouze ten význam, že státní zástupce či soud nemohou o provedení narovnání usilovat (§ 155a německého tr. řádu), avšak to nevylučuje narovnání provedené čistě z iniciativy obviněného včetně důsledků v podobě upuštění od podání obžaloby resp. zastavení trestního stíhání.

Další rozdíl oproti české právní úpravě narovnání spočívá v tom, že německá úprava nevyžaduje zaplacení peněžité částky ani jiný způsob, jímž by obviněný reparoval zájem porušený či ohrožený jeho trestným činem. V tomto ohledu tedy německá právní úprava narovnání na pachatele-obviněného klade menší nároky.

Pokud jde o důsledky provedeného narovnání mezi obviněným a poškozeným v rámci trestního řízení, tedy o uplatnění narovnání jakožto odklonu v trestním řízení, nepochybně stojí za pozornost nutnost shody ohledně uplatnění takového odklonu státního zástupce i soudu. V předsoudním stadiu trestního řízení může státní zástupce upustit od podání obžaloby na základě provedeného narovnání (ať už u trestných činů, u nichž je možné upuštění od potrestání, anebo u ostatních trestných činů postupem podle § 153a německého tr. řádu) pouze se souhlasem soudu, a naopak po podání obžaloby soud může zastavit trestní stíhání pouze se souhlasem státního zástupce a obviněného. V případech zastavení trestního stíhání na základě uskutečněného narovnání po podání obžaloby má tedy státní zástupce v Německu silnější postavení, než státní zástupce podle české úpravy, protože český trestní řád umožňuje soudu schválit narovnání i proti vůli státního zástupce, který se proti takovému rozhodnutí může bránit pouze podáním stížnosti.

Je tedy patrné, že priorita cílů narovnání v německém pojetí je poměrně odlišná od účelu narovnání podle české právní úpravy, protože české narovnání je primárně zaměřeno na urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným a až

následně se řeší otázka postižení obviněného ze strany státní moci.[112]

Nicméně německá právní úprava narovnání (TOA) může být pro české trestní právo inspirativní minimálně v jednom ohledu. Tím jsou důsledky provedeného narovnání mezi obviněným-pachatelem a poškozeným v rámci trestního práva hmotného, konkrétně v oblasti sankcionování pachatele. Německé trestní právo motivuje obviněného k narovnání s poškozeným nejen možností dosáhnout zastavení trestního stíhání ještě před vynesením rozsudku, ale i v rovině hmotněprávní možností dosáhnout uložení nižšího trestu či dokonce upuštění od potrestání.

Současná česká právní úprava pojímá narovnání i ostatní druhy odklonů jako čistě procesní instituty, které nacházejí uplatnění pouze v průběhu trestního řízení. V důsledku to pak znamená, že když státní zástupce ani soud neschválí narovnání proto, že takový způsob věci nepovažuje vzhledem k okolnostem za dostačující, snaha obviněného má pouze malý zákonem předpokládaný efekt. Náhrada škody či jiné odstranění újmy způsobené trestným činem je polehčující okolností podle § 33 písm. h) tr. zák. a složení peněžité částky určené na obecně prospěšné účely může být jeden z projevů upřímné lítosti obviněného a tedy polehčující okolností podle § 33 písm. ch) tr. zák.

Ovšem naprosto žádný zákonem předpokládaný efekt nemá jeden z nejdůležitějších rysů narovnání, spočívající v urovnání konfliktu založeného trestným činem mezi pachatelem a poškozeným, který je v rámci narovnání deklarován nejenom nahrazením škody či odčiněním újmy způsobené trestným činem, ale rovněž dosažením souhlasu poškozeného s narovnáním a případného odpuštění činu poškozeným, tedy morální satisfakcí,

---

[112] Císařová, D. - Čížková, J.: „Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského." *Trestní právo* 1998, č. 6, s. 11.

jež je často výsledkem mediačního procesu. Přitom urovnání konfliktu vyvolaného trestným činem, jakožto základní prvek koncepce restorativní justice, je nesporně velmi důležitým cílem trestního řízení - zvláště u některých trestných činů, a jeho dosažení by mělo být významným ukazatelem možností nápravy odsouzeného.

Současná česká právní úprava dovoluje přihlédnout k urovnání konfliktního stavu formou narovnání mezi obviněným a poškozeným právě v rámci hodnocení možností nápravy pachatele jakožto jednoho z kritérií určujících stanovení druhu a výměry trestu (srov. § 31 odst. 1 tr. zák.) a rovněž v rámci úvah o upuštění od potrestání, neboť narovnání může být považováno za projev lítosti pachatele a jeho účinnou snahu po nápravě (srov. § 24 odst. 1 tr. zák.). To je však třeba dovozovat výkladem a *výslovná* právní úprava zohlednění uskutečněného narovnání, inspirovaná německým trestním zákonem, by mohla přispět k častějším snahám obviněných o mediaci či jinou formu komunikace s poškozeným s cílem dosáhnout narovnání.

7. Mediační činnost Probační a mediační služby

7.1. Činnost Probační a mediační služby prováděná v souvislosti s uplatňováním odklonů v trestním řízení

Probační služba představuje v současnosti již nedílnou součást moderní trestní justice. Její činnost souvisí nejen s uplatňováním alternativních trestů, ale nachází uplatnění i v dalších oblastech, mezi něž patří také aktivita vyvíjená v rámci odklonů v trestním řízení.

Zákonem upravená a organizovaná Probační a mediační služba České republiky se stala součástí české trestní justice od 1. 1. 2001, kdy nabyl účinnosti zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě (dále jen zákon o PMS). V jejím rámci působí na střediscích Probační a mediační služby probační úředníci a asistenti (srov. § 3 odst. 2, § 6 a násl. zák. o PMS). Jejich činnost se v nemalé míře týká i připravování podmínek pro možnost schválení odklonů v trestním řízení a také zabezpečení jejich výkonu, a proto je nezbytné se alespoň do určité míry věnovat právní úpravě a metodám této činnosti.

Činnost probačních úředníků související s uplatňování odklonů v trestním řízení se dá rozdělit do tří základních skupin:

1. mediační činnost a jiné vytváření podmínek pro rozhodnutí o odklonu (viz dále),
2. obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí [tzv. soudní pomoc, nebo též vypracování tzv. zprávy před rozhodnutím - § 4 ost. 2 písm. a) zák. o PMS],
3. sledování a kontrola obviněných v průběhu zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného

odložení podání návrhu na potrestání [§ 4 odst. 2 písm. d) zák. o PMS].

Z těchto činností je třeba zaměřit bližší pozornost alespoň na činnost mediační, která je v moderních systémech trestní justice přímo spojena s uplatňováním odklonů v trestním řízení.

7.2. Mediace

7.2.1. Podstata a význam mediace

Již několikrát bylo zmíněno, že jednou z podstatných funkcí odklonu je urovnání konfliktního stavu mezi obviněným-pachatelem a poškozeným, který nastal v důsledku spáchání trestného činu. V rámci českého trestního práva procesního sleduje tento cíl zejména narovnání, což se projevuje zejména tím, že ke schválení tohoto odklonu trestní řád výslovně vyžaduje souhlas poškozeného. Avšak i u ostatních druhů odklonu je dosažení jistého usmíření obviněného-pachatele a poškozeného žádoucí (samozřejmě pokud v konkrétním případě nějaký poškozený vůbec existuje) a mj. také naznačuje, že veřejný zájem na dalším stíhání obviněného a jeho případném potrestání již není tak výrazný.

Urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným však pochopitelně není cílem snadno dosažitelným, protože konflikt tohoto druhu patří jistě mezi ty nejzávažnější sociální konflikty a zejména pro poškozeného je často obtížné obviněnému jeho čin odpustit. Právě proto je třeba většinou urovnání konfliktu mezi oběma subjekty zprostředkovat třetí osobou, tzv. mediátorem, v procesu označovaném jako mediace.

Ve své nejčistší formě je cílem mediace nalezení způsobu, jak řešit spor bez zásahu soudu a ponechat tak oběma stranám sporu kontrolu nad takovým řešením, a to pod dohledem profesionálního či dobrovolného mediátora. Mediátor však v tomto procesu nečiní žádné rozhodnutí a jakýkoli výsledek

prováděné mediace je čistě výsledkem vzájemné dohody obou stran. Jako alternativa k soudnímu rozhodnutí přichází mediace v úvahu zejména u méně závažných trestných činů.[113]

Mediace je metodou, při níž může pachatel může aktivně vnímat všechny okolnosti jednání, kterého se dopustil, a nejen hrozící trest, úspěšná mediace mu může pomoci vyhnout se pobytu ve vězení, pachatel ani jeho rodina nejsou vystaveni nepříznivým vlivům trestního řízení a nemají tak důvod mít obvyklou zášť vůči soudnímu trestnímu systému.[114] Obviněný i poškozený se při mediaci stávají aktivními účastníky procesu řešení svých případů. Obviněný má možnost převzít odpovědnost za své jednání, neboť při mediaci by nemělo jít pouze o prostou náhradu škody způsobené poškozenému trestným činem; poškozený se pak může podílet na své satisfakci, a to opět nejen materiální, ale i morální.

Pro mediaci je prakticky nezbytné, aby v jejím rámci působili kvalifikované osoby, tzv. mediátoři. Jejich účast v procesu mediace je důležitá především z toho důvodu, že ke spontánnímu kontaktu obviněného s poškozeným, motivovanému snahou o urovnání konfliktu, dochází jen sporadicky a větší iniciativa ze strany soudce nebo státního zástupce směřující k mimosoudnímu urovnání konfliktu není žádoucí, protože vlastní zprostředkování alternativního řešení sporu se neslučuje s jejich činností.[115]

Proto roli mediátorů v systémech trestních justicí plní většinou pracovníci probační služby, kteří mají k vykonávání této činnosti potřebnou kvalifikaci. V některých zemích jsou mediátoři (probační úředníci) dobrovolnými pracovníky

---

[113] Zednar, L.: „Victims." In: *The Oxford Handbook of Criminology*. Second edition. Ed. Mike Maguire, Robert Morgan, Rod Reiner. Oxford University Press, Oxford 1997, s. 602-603.

[114] Fenyk, J., Sotolář, A., Sovák, Z. „Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti." *Trestní právo* 1997, č. 7-8, s. 20.

[115] Tamtéž, č. 10, s. 12.

nestátních institucí, v jiných zemích zajišťuje tuto činnost státní orgán, což platí i pro Českou republiku, kde mediační činnost provádí úředníci Probační a mediační služby na základě zákona o PMS.

7.2.2. Právní úprava mediace

Zákon o PMS definuje v § 2 odst. 2 mediaci jako mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávanou v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Jde o zcela přirozený požadavek, protože snaha o zprostředkování, směřující k urovnání konfliktního stavu, vyvíjená proti vůli některé ze stran sporu by postrádala smysl.[116]

Ustanovení § 4 odst. 1 zák. o PMS pověřuje Probační a mediační službu mj. tím, aby vytvářela předpoklady k vyřízení vhodných případů v některém ze zvláštních druhů trestního řízení (tj. odklonů), a tento úkol je dále rozveden v § 4 odst. 2 písm. b) zák. o PMS, podle kterého činnost Probační a mediační služby spočívá také ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, popř. vytváření podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody. Je pochopitelné, že tato mediační činnost může směřovat i k dalším druhům odklonu, které v době přijetí zákona o PMS nebyly součástí trestního práva procesního, tj. k odstoupení od trestního stíhání a podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání.

---

[116] Srov. Hrušková, O., Ouředníčková, L., Štern, P. „K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby." *Trestní právo* 1997, č. 7-8, s. 16.

Mediace přitom nemusí souviset výhradně s aplikací některého z odklonů, využívána může být i při řešení otázky náhrady škody v adhezním řízení a mediace není vyloučena v žádném trestním řízení, protože usmíření pachatele trestného činu s obětí může být jednak za určitých podmínek polehčující okolností [srov. § 33 písm. h) a ch) tr. zák.], a navíc především pro poškozeného může být mediace psychologickým přínosem v podstatě u jakéhokoli trestného činu, tj. i takového, kdy odklon nepřichází v úvahu a nebyla ani způsobena materiální škoda. Mediační činnost úředníků PMS by mohla v budoucnu využívána rovněž v rámci občanskoprávních sporů.[117]

Dalším důležitým ustanovení zákona o PMS vztahujícím se k mediaci je § 4 odst. 7 cit. zák., podle kterého Probační a mediační služba provádí v rámci své působnosti úkony na pokyn orgánů činných v trestním řízení. Avšak právě pro oblast mediace platí z tohoto pravidla výjimka, protože ve vhodných případech v oblasti mediace může Probační a mediační služba provádět činnost i bez takového pokynu, např. z podnětu obviněného či poškozeného. V takovém případě o tom musí být příslušný orgán činný v trestním řízení neprodleně informován a může rozhodnout, že se věc k mediaci nepředává a mediace se dále provádět nebude.

Zákon zde vychází z toho, že k prospěšnějšímu využívání mediace je potřebné, aby úředník PMS mohl do případu vstoupit co možná nejdříve a nemusel čekat na pokyn některého z orgánů činných v trestním řízení. Tento přístup je dále podpořen ustanovením § 4 odst. 9 cit. zák., podle kterého má policejní orgán a státní zástupce vyrozumívat středisko Probační a mediační služby o věcech vhodných k mediaci, a to zejména v trestních věcech mladistvých. K tomuto je třeba podotknout, že před účinností zákona o PMS byla nemožnost spolupráce

---

[117] Srov. Knoblochová, V. „Alternativní způsob řešení sporů: porovnání soudního smíru a mediace." *Právník* 2000, č. 9, s. 864-873.

státních zástupců s probačními úředníky terčem kritiky.[118] Na druhé straně v poslední době byla ze strany státních zástupců úroveň spolupráce s Probační a mediační službou hodnocena velice pozitivně.[119]

7.2.3. Metody mediační činnosti

Při mediaci se mediátor především snaží stranám konfliktu nabídnout jinou možnost řešení, než je klasická soudní cesta, a umožňuje to, že oběť a pachatel spolu hovoří o tom, co se stalo a jak věc vyřešit. Musí při provádění mediace důsledně dodržovat zejména princip naprosté dobrovolnosti stran, tzn. že není přípustné, aby si jakýmkoli způsobem vynucoval jejich spolupráci.

V konkrétní podobě pak prvním krokem mediátora musí být analýza dostupných informací týkajících se případu, tzn. prostudování spisu, popř. opatření doplňujících informací. Následně by probační úředník měl kontaktovat obě strany, tj. obviněného a poškozeného, a zjistit, zda mají zájem na tom, aby byl jejich konflikt řešen mediací, a zda mají zájem o společné setkání, tedy setkání tváří v tvář. K urovnání vzájemných vztahů mezi obviněným a poškozeným bude zpravidla důležité, aby se osobně setkali, avšak někdy to nemusí být vhodné nebo to poškozený odmítne, a v takovém případě bude jednání probíhat se souhlasem obou stran prostřednictvím mediátora, popř. může dojít k setkání pouze právních zástupců stran.[120] Ovšem např. ze zkušeností mediátorů z Rakouska vyplývá, že i když poškozený zpočátku prožívá strach a

---

[118] Srov. Kroftová, A. „První zkušenosti probačních úředníků." *České vězeňství* 1996, č. 4, s. 8; Ouředníčková, L., Vacek, E. „Probace a parole - perspektivy na jaře 1997." *České vězeňství* 1997, č. 1, s. 40.

[119] Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, s. 49.

[120] Šámal, P. „Probační a mediační služba." *Sociální politika* 2001, č. 5, s. 7.

nejistotu, po prezentaci těchto pocitů při prvním, odděleném setkání s mediátorem se zvyšuje jeho ochota a potřeba setkat se s obviněným a aktivně přistoupit k urovnání konfliktu.[121]

Během jednání má mediátor za úkol shromažďovat informace a snažit se nastolit atmosféru vzájemné důvěry. Pokud jde o jednání tváří v tvář (mediace v užším slova smyslu), má je mediátor usměrňovat tak, aby bylo co nejkonstruktivnější. Má v tomto rozhovoru jejich vzájemnou komunikaci usnadňovat a současně poskytuje účastníkům právní informaci, aby se dokázali orientovat a mohli se rozhodovat o svém dalším postupu na základě dostatku znalostí; je rovněž garantem toho, že postavení poškozeného a obviněného bude v procesu mediace vyvážené.[122] Při jednání by měl poškozený popsat, jak jej trestná činnost postihla, obviněný by se pak měl snažit poškozenému vysvětlit, proč se této trestné činnosti dopustil.

Po takovém vylíčení zkušeností a pocitů zúčastněných osob lze přejít k řešení otázky náhrady škody a dalších důsledků trestného činu. Mediaci lze pokládat za ukončenou, když jsou všechny části dohody o urovnání konfliktního stavu realizovány a zainteresované osoby uspokojeny.[123]

Mediátor musí samozřejmě pečlivě dbát na to, aby dohoda mezi obviněným a poškozeným splňovala všechny zákonné požadavky. Musí tedy dohlédnout, aby byl v dohodě jasně specifikována výše náhrady, kterou se obviněný zavázal poskytnout, a způsob jejího poskytnutí. U dohody o narovnání by měl probační úředník využít své zkušenosti k tomu, aby mohl

---

121 Sotolář, A., Doubravová, D. „K nové rakouské právní úpravě odklonů od standardního trestního řízení a k rakouskému modelu uplatnění mediace v trestních věcech." *Právní rozhledy* 2000, č. 4, s. 151.

122 Srov. Hrušková, O., Ouředníčková, L., Štern, P.: „K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby." *Trestní právo* 1997, č. 7-8, s. 16-17.

123 Blíže viz Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 106-120.

obviněnému odpovědně poskytnout radu také ohledně výše peněžní částky k obecně prospěšným účelům, neboť taková částka nemůže být zřejmě nepřiměřená závažnosti spáchaného trestného činu [§ 309 odst. 1 písm. c) tr. řádu] a špatný odhad by v tomto směru mohl mít za následek i zmaření celého procesu mediace.

Mediace by však neměla směřovat pouze k jedinému druhu odklonu, např. specificky jen k narovnání nebo podmíněnému zastavení trestnímu stíhání. Mediátor totiž nerozhoduje o výběru vhodného řešení, to musí zůstat záležitostí osob účastnících se mediace, má dbát na vyvážené rozdělení komunikačního prostoru a usměrňuje ho v zájmu dosažení sledovaného cíle.[124] Při mediaci nesmí být zainteresované subjekty ani nepřímo nuceny ke splnění podmínek jednoho určitého odklonu (např. by na poškozeného neměl být vyvíjen žádný nátlak k tomu, aby dal souhlas se schválením narovnání), protože to by do určité míry kolidovalo s principem dobrovolnosti prováděné mediace.

Tomu by měl odpovídat i výstup z provedené mediace, zachycený pochopitelně v písemné formě, který by měl být proveden tak, aby státní zástupce či soud měly při aplikaci odklonů možnost volby takového odklonu, který budou považovat v konkrétní věci za nejvhodnější.

---

[124] Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000, s. 114.

8. Uplatňování odklonů v praxi státních zastupitelství a soudů

Jak již bylo řečeno v úvodu k této práci, při průzkumu toho, v jaké míře státní zástupci a soudy využívají odklony v trestním řízení, jsem vycházel zejména ze statistických údajů o schválených jednotlivých druzích odklonu. Právě tyto statistiky nejlépe umožňují vyvodit určité obecné závěry týkající se podílu a vývoji aplikace odklonů při vyřizování trestních věcí. Dalším cenným zdrojem pro zkoumání využívání odklonů v trestním řízení v praxi včetně zjišťování některých aplikačních problémů v tomto směru byla Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, zpracovaná na základě údajů poskytnutých nižšími státními zastupitelstvími.

Níže použité statistické údaje byly čerpány ze *Statistických ročenek kriminality*, ze *Statistických přehledů soudních agend* (oba prameny dostupné mj. na serveru Ministerstva spravedlnosti - www.justice.cz) a z příloh k výše zmiňované Zvláštní zprávě Nejvyššího státního zastupitelství. Ohledně aplikace narovnání rozhodnutími soudů bylo možné z těchto pramenů zjistit údaje pouze z let 2002 až 2004.

8.1. Aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání na celostátní úrovni

Tabulka č. 1: Rozhodování státních zástupců a soudů o podmíněném zastavení trestního stíhání a schválení narovnání v rámci celé České republiky (v rubrice „Rozhodnutí státních zastupitelství - narovnání" do r. 2001 jde o *podání návrhu* na schválení narovnání):

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné zastavení*	Narovnání	Podmíněné zastavení**	Narovnání
1994	2509 (2,92%)	-	1149 (1,55%)	-
1995	3400 (3,13%)	-	2206 (2,71%)	-
1996	3891 (3,56%)	64	2864 (3,34%)	-
1997	4537 (4,19%)	51	2787 (3,14%)	-
1998	3114 (2,92%)	7	1735 (2,21%)	-
1999	4641 (4,30%)	14	2715 (3,20%)	-
2000	6166 (5,56%)	25	3294 (3,83%)	-
2001	7704 (6,97%)	31	3589 (4,35%)	-
2002	6744 (7,22%)	45	3763 (4,35%)	342
2003	7047 (7,58%)	49	3554 (4,08%)	249
2004	7251 (8,12%)	39	2623 (2,94%)	198

* Údaje uvedené v závorce vyjadřují procento rozhodnutí státních zástupců o podmíněném zastavení trestního stíhání vůči celkové sumě případů, v nichž bylo za příslušné období zahájeno trestní stíhání. Totéž u tabulek 2 až 9.

** Údaje uvedené v závorce vyjadřují procento rozhodnutí soudů o podmíněném zastavení trestního stíhání vůči celkové sumě trestných činů, o nichž soudy za příslušné období pravomocně rozhodly. Totéž u tabulek 2 až 9.

Údaje z tabulky č. 1 týkající se aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání ukazují relativně stabilně stoupající tendenci počtu takto vyřízených věcí. Důležitým údajem je procento případů vyřízených v přípravném řízení státním zástupcem podmíněným zastavením trestního stíhání z celkové sumy případů, kdy bylo zahájeno trestní stíhání. Během jedenácti let od doby, kdy ustanovení o podmíněném zastavení trestního stíhání nabyla účinnosti, podíl podmíněného zastavení trestního stíhání postupně a relativně stabilně stoupal z necelých tří procent na více než osm procent.

Poměrně značný nárůst počtu případů vyřízených rozhodnutím státního zástupce o podmíněném zastavení trestního stíhání i podílu tohoto způsobu vyřízení věci je možné sledovat v letech 2000 a 2001. Významnou příčinu je možné spatřovat v tom, že do pokročilejší fáze dospělo působení probačních úředníků na jednotlivých soudech, které na základě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, vyústilo k 1. 1. 2001 ve vytvoření organizované Probační a mediační služby ČR. Činnost probačních úředníků tak mohla pro státní zástupce vytvářet lepší podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání. Naopak nárůst podílu aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání od roku 2002 nebyl tak vysoký, což přímo souvisí se skutečností, že od tohoto roku byla nemalá část trestních věcí vyřizována prostřednictvím zkráceného přípravného řízení, v jehož rámci je podmíněné zastavení trestního stíhání vyloučeno.

Ze Zvláštní zprávy Nejvyššího státního zastupitelství vyplývá, že hlavní formou trestné činnosti, u níž je využíván institut podmíněného zastavení trestního stíhání, jsou méně závažné majetkové delikty (drobné krádeže, úvěrové podvody, zpronevěry) a následují trestné činy v dopravě. U trestných činů v dopravě je podmíněné zastavení trestního stíhání aplikováno nejčastěji u trestných činů ublížení na zdraví

podle § 223 tr. zák., v menší míře u trestného činu podle § 224 odst. 1, popř. dle § 224 odst. 1, 2 tr. zák. Poměrně jednotně státní zástupci odmítají aplikovat tento odklon např. v případech, kdy ke způsobení dopravní nehody došlo v důsledku požití alkoholu.[125]

Stejně jako u státních zástupců tak i u soudů od roku 1994 relativně stabilně stoupal počet rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání i jeho podíl ze všech trestných činů, o nichž soudy rozhodly. Tento vzestup trval až do roku 2002, kdy byl podíl případů, jež soudy řešily podmíněným zastavením trestního stíhání, stejný jako v roce předchozím a od roku 2003 mírně klesal. Souvislost je třeba hledat právě ve výše zmíněném výraznějším nárůstu rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které v přípravném řízení činili státní zástupci, čímž se přirozeně do soudního stadia trestního řízení dostávalo méně případů vhodných k aplikaci tohoto odklonu.

Stejná příčina je, vedle dalších, zřejmě také důvodem toho, že podíl případů vyřizovaných soudy podmíněným zastavením trestního stíhání byl stabilně nižší, než podíl rozhodnutí o tomto odklonu u státních zástupců. Navíc lze předpokládat, že v průběhu hlavního líčení soudy při vědomí skutečnosti, že podmíněné zastavení trestního stíhání by trestní řízení nezkrátilo tak výrazně, jako kdyby bylo schváleno v ranějším stadiu řízení, často ponechaly hlavní líčení dospět až k odsuzujícímu rozsudku, kterým mohly uložit podmíněný trest odnětí svobody či jiný alternativní trest.

Jestliže u podmíněného zastavení trestního stíhání lze pozorovat uspokojivý nárůst celkového počtu rozhodnutí o tomto

---

125 Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, s. 5-6.

odklonu i jejich podílu na vyřizování trestních věcí, využívání institutu narovnání takto hodnotit nelze.

Největší počet případů vyřizovaných státními zástupci prostřednictvím podání návrhu na schválení narovnání připadá na rok 1996, tedy na první rok účinnosti ustanovení o narovnání. Následoval propad až na pouhých 7 případů návrhů na narovnání v roce 1998 a poté opět postupné znovuzískávání důvěry tohoto institutu u státních zástupců a pozvolných nárůst návrhů na schválení narovnání, resp. od roku 2002 rozhodnutí o schválení narovnání. Konečně je třeba konstatovat, že podstatnou změnu v aplikaci narovnání nepřinesla ani novela č. 265/2001 Sb., která umožnila rozhodovat o narovnání v přípravném řízení přímo státním zástupcům a zjednodušila tak proceduru při uplatňování tohoto odklonu, protože od 1. 1. 2002, kdy tato novela nabyla účinnosti, byl nárůst rozhodnutí o narovnání pouze malý.

Faktem však zůstává, že podíl věcí vyřizovaných státními zástupci prostřednictvím podání návrhu na schválení narovnání resp. rozhodnutí o narovnání je v podstatě nepatrný a ve všech dosavadních letech se pohyboval v řádu pouhých promilí. Vývoj tohoto podílů lze proto jen stěží hodnotit a není ani v tabulce č. 1 zaznamenán.

Údaje o počtu narovnání schvalovaných soudy v letech 2002-2004 vykazují sice klesající tendenci, avšak přesto počet schválených narovnání v každém z těchto let výrazně převyšoval počet stejných rozhodnutí, která činili ve stejném období v přípravném řízení státní zástupci. Důvody tohoto jevu lze spatřovat ve vyšší důvěře soudců v institut narovnání, ale také v okolnosti, že podmínky pro aplikaci narovnání stanovené trestním řádem jsou relativně náročné a k jejich splnění resp. prokázání jejich splnění může často dojít právě až v řízení

před soudem. Skutečností přesto zůstává, že i v rozhodování soudů zůstává narovnání zcela okrajovým způsobem vyřízení věci a jeho podíl nikdy nepřekročil jedno procento ze trestných činů, o nichž soudy rozhodovaly.

Již několikrát zmiňovaná Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství mezi hlavními příčinami více než skromného využívání institutu narovnání ze strany státních zástupců uvádí tyto skutečnosti, jež lze přiměřeně dovodit i vzhledem k míře aplikaci narovnání v soudním stadiu trestního řízení:

- nedostatečná aktivita a zájem ze strany obviněných a jejich obhájců vzhledem k tomu, že v případě splnění podmínek pro narovnání jsou prakticky vždy splněny i podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání, při kterém obviněný nemusí kromě náhrady škody hradit i další částku na obecně prospěšné účely, takže není zájem obviněných o postup podle ustanovení § 309 tr. řádu, který je jimi vzhledem k pro ně výhodnějšímu podmíněnému zastavení trestního stíhání vnímán spíše jako jistý „finanční postih" či druh trestu,
- příliš mnoho formálních podmínek pro rozhodnutí o narovnání a s tím spojená pracnost a administrativní náročnost při provádění dalších úkonů před rozhodnutím přímo státním zástupcem, přičemž navíc podmínky pro postup dle § 309 tr. řádu zjišťuje a dokumentuje před rozhodnutím státní zástupce jako orgán činný v trestním řízení, čímž má tento institut záporný vliv na délku přípravného řízení či řízení před státním zástupcem,
- obvinění nemají dostatek finančních prostředků, aby vedle náhrady škody mohli poskytnout další částku požadovanou institutem narovnání,

- nedostatečné personální obsazení Probační a mediační služby, neboť bez součinnosti s ní není možno připravit podklady pro použití narovnání.[126]

Další faktor ovlivňující řídké využívání institutu narovnání lze uvést dovodit ze skutečnosti, že s narovnáním jsou spojeny účinky definitivního zastavení trestního stíhání. V případě pochybností, zda v konkrétní věci bude odklon v trestním řízení dostatečným způsobem řešení, tak příslušný orgán přirozeně spíše než definitivní ukončení trestního stíhání v podobě narovnání bude volit buď podmíněné zastavení trestního stíhání, které je spojeno se zkušební dobou, a kontrolou během ní alespoň do jisté míry ověřit vhodnost vyřízení dané věci odklonem, anebo případně přímo uložení trestu.

---

126 Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, s. 5-6.

8.2. Aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v jednotlivých krajích

Tabulky 2-9: Rozhodování státních zástupců a soudů o podmíněném zastavení trestního stíhání a schválení narovnání v rámci celé České republiky (v rubrice „Rozhodnutí státních zastupitelství - narovnání" do r. 2001 jde o *podání návrhu* na schválení narovnání)

Tabulka č. 2: Praha

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné Zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	53 (0,59%)	-	184 (2,17%)	-
1995	167 (1,48%)	-	250 (2,90%)	-
1996	178 (1,52%)	-	301 (3,39%)	-
1997	272 (2,11%)	1	459 (4,78%)	-
1998	255 (1,75%)	1	258 (2,73%)	-
1999	450 (3,13%)	0	466 (4,13%)	-
2000	580 (4,05%)	5	607 (5,22%)	-
2001	712 (4,80%)	4	572 (5,09%)	-
2002	533 (4,86%)	2	484 (4,41%)	17
2003	492 (4,36%)	0	449 (3,94%)	24
2004	536 (5,20%)	3	255 (2,28%)	15

Tabulka č. 3: Středočeský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	320 (3,62%)	-	74 (0,97%)	-
1995	410 (3,81%)	-	254 (2,71%)	-
1996	484 (4,77%)	-	244 (2,72%)	-
1997	491 (4,94%)	6	266 (3,16%)	-
1998	410 (4,26%)	2	162 (2,04%)	-
1999	493 (5,12%)	3	222 (2,55%)	-
2000	700 (6,37%)	1	271 (3,07%)	-
2001	689 (6,61%)	9	326 (3,96%)	-
2002	516 (6,35%)	3	323 (3,89%)	17
2003	530 (6,56%)	1	289 (3,38%)	21
2004	552 (7,44%)	1	219 (2,73%)	15

Tabulka č. 4: Jihočeský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné Zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	148 (2,95%)	-	220 (4,24%)	-
1995	203 (2,95%)	-	254 (4,24%)	-
1996	321 (4,61%)	-	389 (7,11%)	-
1997	272 (4,05%)	0	336 (6,18%)	-
1998	229 (3,56%)	0	176 (3,44%)	-
1999	395 (5,88%)	0	305 (5,97%)	-
2000	479 (6,76%)	1	338 (6,71%)	-
2001	610 (8,67%)	0	445 (8,59%)	-
2002	447 (7,05%)	10	458 (8,88%)	104
2003	371 (5,83%)	5	390 (6,83%)	58
2004	468 (7,69%)	0	349 (5,95%)	58

Tabulka č. 5: Západočeský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné Zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	262 (2,79%)	-	214 (2,75%)	-
1995	488 (4,48%)	-	268 (3,13%)	-
1996	560 (5,35%)	-	356 (4,47%)	-
1997	543 (5,26%)	0	331 (4,32%)	-
1998	338 (3,31%)	4	244 (3,44%)	-
1999	512 (5,04%)	9	314 (4,00%)	-
2000	566 (5,41%)	17	408 (5,23%)	-
2001	604 (5,89%)	13	451 (5,52%)	-
2002	464 (5,96%)	12	480 (5,89%)	62
2003	482 (5,92%)	15	434 (5,13%)	53
2004	516 (6,69%)	16	326 (3,71%)	26

Tabulka č. 6: Severočeský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	71 (0,54%)	-	102 (1,06%)	-
1995	161 (0,98%)	-	122 (1,11%)	-
1996	204 (1,30%)	-	139 (1,11%)	-
1997	307 (1,85%)	6	135 (1,02%)	-
1998	184 (1,13%)	0	98 (0,88%)	-
1999	304 (1,80%)	1	190 (1,38%)	-
2000	449 (2,75%)	0	182 (1,34%)	-
2001	707 (4,39%)	2	297 (2,42%)	-
2002	492 (3,42%)	3	473 (3,41%)	51
2003	602 (3,83%)	3	466 (3,32%)	41
2004	612 (3,91%)	1	357 (2,49%)	39

Tabulka č. 7: Východočeský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	190 (2,42%)	-	107 (1,59%)	-
1995	486 (3,99%)	-	220 (2,53%)	-
1996	658 (5,40%)	-	273 (2,89%)	-
1997	836 (7,31%)	33	299 (3,27%)	-
1998	470 (4,45%)	0	205 (2,50%)	-
1999	606 (5,85%)	1	307 (3,67%)	-
2000	759 (7,01%)	0	271 (3,19%)	-
2001	1037 (9,78%)	1	345 (4,18%)	-
2002	965 (10,17%)	4	391 (4,57%)	33
2003	934 (10,68%)	9	345 (4,05%)	10
2004	876 (10,51%)	11	250 (2,88%)	13

Tabulka č. 8: Jihomoravský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	1005 (8,24%)	-	242 (2,26%)	-
1995	1097 (6,60%)	-	383 (3,52%)	-
1996	928 (5,13%)	-	546 (4,14%)	-
1997	1172 (6,77%)	2	402 (2,81%)	-
1998	753 (4,68%)	0	272 (2,31%)	-
1999	1191 (7,15%)	0	417 (3,43%)	-
2000	1445 (8,30%)	1	548 (4,33%)	-
2001	1850 (10,49%)	0	489 (3,97%)	-
2002	2041 (12,82%)	10	391 (3,21%)	17
2003	2287 (14,98%)	16	404 (3,50%)	11
2004	2185 (14,31%)	5	318 (2,57%)	3

Tabulka č. 9: Severomoravský kraj

	Rozhodnutí (podání návrhů) státních zastupitelství		Rozhodnutí soudů	
	Podmíněné zastavení	Narovnání	Podmíněné zastavení	Narovnání
1994	460 (2,23%)	-	356 (1,97%)	-
1995	406 (1,72%)	-	455 (2,48%)	-
1996	558 (2,33%)	-	620 (3,21%)	-
1997	644 (2,80%)	3	559 (2,66%)	-
1998	475 (2,09%)	0	320 (1,80%)	-
1999	690 (2,99%)	0	494 (2,80%)	-
2000	1188 (5,08%)	0	669 (3,73%)	-
2001	1495 (6,36%)	2	664 (3,65%)	-
2002	1286 (6,33%)	1	763 (3,96%)	41
2003	1349 (6,99%)	0	777 (4,10%)	31
2004	1506 (8,16%)	2	549 (2,73%)	29

Údaje z tabulek 2 až 9 ukazují určitou nevyrovnanost v aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v obvodech jednotlivých krajských státních zastupitelství a soudů. Pokud jde o rozhodování státních zástupců o podmíněném zastavení trestního stíhání, v nejmenší míře využívali tento odklon okresní státní zástupci v severních Čechách, v Praze a v západních Čechách. Naopak v porovnání s celostátními údaji nadprůměrný podíl rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání vykazovali státní zástupci ve východních Čechách a zejména na jižní Moravě.

Údaje o aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání rozhodnutími soudů vypovídají o menších rozdílech ve využívání tohoto odklonu. Z tohoto hlediska vybočují z průměru zejména okresní soudy v jižních a západních Čechách, u nichž podíl vyřizování trestních věcí podmíněným zastavením trestního stíhání výrazněji přesáhl celostátní průměr.

Rozdíly v aplikaci narovnání státními zástupci a soudy v jednotlivých krajích nejsou tak patrné vzhledem k nízkému počtu schválených narovnání v celostátním měřítku. Přesto lze ze statistik vysledovat, že v největší míře využívali narovnání státní zástupci i soudy v západních Čechách a relativně vysoký počet schválených narovnání vykazovali v letech 2002 až 2004 soudy v jižních a severních Čechách a na severní Moravě.

Výrazněji se však rozdíly v aplikaci narovnání jeví na okresní úrovni. Např. v posledních dvou statisticky zpracovaných letech, tj. rocích 2003 a 2004, v rámci celé České republiky pouze *pět* soudů schválilo v každém z těchto let více než 10 narovnání (s výjimkou okresního soudu v Děčíně, který tuto hranici překročil pouze v roce 2004). Společně těchto pět soudů aplikovalo 81 narovnání v roce 2003 a 85 narovnání v roce 2004. V přepočtu to pak znamená, že

v roce 2003 se těchto pět soudů podílelo na celkové sumě schválených narovnání z 32,5% a v roce 2004 dokonce ze 43%.[127]

Hlavní příčinu poměrně značných rozdílů ve využívání podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání v rámci rozhodovací praxe státních zastupitelství a soudů v obvodech jednotlivých soudních krajů, patrný zejména u podílu aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání státními zástupci, lze zřejmě spatřovat v odlišné míře důvěry jednotlivých státních zástupců a soudců v tyto odklony v trestním řízení. Tento faktor má tak veliký význam především proto, že odklony v trestním řízení patří v českém trestním řízení stále ještě mezi nové instituty, které si proto stále musí postupně získávat důvěru u představitelů aplikační praxe. Roli proto může v tomto směru hrát např. věková skladba státních zástupců a soudců na jednotlivých státních zastupitelstvích a soudech, protože z obecného hlediska mladší státní zástupci a soudci dávají při svém rozhodování větší prostor novým trestněprávním nástrojům, tedy i odklonům.

Do značné míry může ulehčit orgánům činným v trestním řízení přípravu aplikace odklonu činnost Probační a mediační služby, a to provedením mediace, opatřením informací o osobě obviněného a jeho rodinném a sociálním zázemí a tím i vytipováním případů vhodných k uplatnění odklonu (blíže viz kapitola 7). Jedním ze základních předpokladů pro takové využití Probační a mediační služby je však pokyn k provádění daných úkonů ze strany některého orgánu činného v trestním řízení (s výjimkou mediace, kterou může Probační a mediační služba provádět i bez takového pokynu - srov. § 4 odst. 7 zák. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě), tudíž dalším důležitým faktorem ovlivňujícím míru využívání odklonů může

---

[127] *Statistický přehled soudních agend,*
http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145

být nejen samotná kvalita Probační a mediační služby v daném obvodu, ale také úroveň spolupráce mezi probačními úředníky a orgány činnými v trestním řízení.

9. Závěry - náměty de lege ferenda

Institut odklonu v trestním řízení představuje jeden z významných prvků moderního českého trestního práva. Pozornost, která je mu věnována na legislativní úrovni, ve sféře odborné teorie a částečně i v rámci praxe orgánů tvořících aparát trestní justice, koresponduje s postupným příklonem českého trestního práva k principům restorativní justice.

Tato pozornost je pochopitelná zejména proto, že odklony v trestním řízení jsou spojeny s významnými potenciálními výhodami pro celou trestní justici. Jejich prostřednictvím lze posilovat princip individualizace při postihování trestné činnosti, představují přínos pro práva osob poškozených trestnou činností včetně výraznějšího zapojení těchto osob do řešení trestní věcí, a využívání odklonů rovněž může výrazně přispívat k rychlosti vyřizování trestních věcí a tím k odlehčení činnosti orgánů činných v trestním řízení.

Jak již bylo v této práci zmíněno, právní úprava odklonů v trestním řízení je stále ještě poměrně mladá - nejstarší forma odklonu, tj. podmíněné zastavení trestního stíhání, je součástí českého právního pořádku teprve od roku 1993. Určitou nezralost právní úpravy je možné pozorovat zejména ve vztahu k institutům odstoupení od trestního stíhání a podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že tyto instituty byly do českého trestního práva zakotveny teprve v roce 2003 resp. 2004. U institutu narovnání pak nelze přehlížet skutečnost, že i po deseti letech od jeho zavedení jej státní zástupci i soudy využívají v naprosto minimální míře, což je třeba hodnotit jako negativní jev, protože narovnání představuje institut úzce spojený s požadavkem urovnání konfliktního stavu založeného

spácháním trestného činu, čímž může značně přispívat k dosažení hlavních cílů restorativní justice.

Vzhledem k těmto a dalším důvodům je proto pochopitelné, že i v současné době je stále třeba hledat cesty pro zlepšení a vylaďování právní úpravy odklonů v trestním řízení a tím i cesty pro adekvátní míru využívání odklonů v praxi. Přitom je možné vycházet mj. i z dosavadních poznatků aplikační praxe a v neposlední řadě rovněž z komparace se zahraničními právními úpravami. Tento cíl si kladla i tato práce, přičemž v rámci tohoto shrnutí je třeba poukázat zejména na tyto nejdůležitější návrhy de lege ferenda:

- právní úpravu podmíněného zastavení trestního stíhání doplnit povinností jinak odčinit újmu způsobenou trestným činem pro případy, kdy trestným činem nebyla způsobena škoda, aby i v těchto případech byl obviněný nucen vyvinout určitou aktivitu, osvědčující, že jeho trestní věc může být vyřízena podmíněným zastavením trestního stíhání;

- do výčtu přiměřených omezení a povinností (§ 26 odst. 4 tr. zák.) zakotvit povinnost navštěvovat výcvikový kurz řízení motorových vozidel, aby se tak zvýšily možnosti pro aplikaci tohoto odklonu v řízení o nedbalostních deliktech spáchaných v dopravě;

- zakotvit do trestního řádu obdobu podmíněného zastavení trestního stíhání určenou pro fázi před zahájením trestního stíhání podle § 160 tr. řádu, tedy podmíněné odložení trestního stíhání; inspirací v tomto směru může být například rakouská právní úprava institutu odstoupení od trestního stíhání;

- v rámci právní úpravy podmíněného odložení podání návrhu na potrestání vedle možnosti podezřelého dosáhnout tohoto

odklonu nahrazením způsobené škody doplnit také možnost učinit potřebné kroky směřující k její náhradě, uzavřít dohody o náhradě škody, popř. i o možnost jinak odčinit újmu způsobenou trestným činem;

- po vzoru německé právní úpravy výslovně zohlednit dosažení narovnání mezi obviněným a poškozeným do trestního zákona, např. jako polehčující okolnost či jako možnost pro rozhodnutí o upuštění od potrestání; vhodný by dále byl rovněž taxativní výčet trestných činů, u nichž státní zástupce či soud může schválit narovnání a které mají primárně charakter konfliktu mezi pachatelem a poškozeným;

- zakotvit do procesních předpisů v rámci odklonů v trestním řízení sankční prvek spočívající v provedení obecně prospěšných prací obviněným, a to buď jako samostatný druh odklonu (po vzoru rakouské právní úpravy), anebo v rámci institutu narovnání jako alternativu ke složení částky na obecně prospěšné účely - tato možnost by měla být zavedena minimálně ve vztahu k možnosti schválit narovnání v řízení ve věcech mladistvých, avšak prospěšnější by bylo zakotvení odklonu spojeného s odpracováním obecně prospěšných prací do trestního řádu, tedy i ve vztahu k dospělým obviněným;

- v rámci právní úpravy odklonů obsažené v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže vztáhnout obecné podmínky pro aplikaci odklonů (§ 68 ZSVM) pouze k institutu odstoupení od trestního stíhání - podmínky pro aplikaci ostatních druhů odklonu stanovené trestním řádem jsou dostačující i ve vztahu k mladistvým obviněným; zároveň by bylo vhodné změnit fakultativní podmínky pro odstoupení od trestního stíhání (§ 70 odst. 3 ZSVM) na podmínky obligatorní, alternativně stanovené a výrazněji tak odlišit tento typ odklonu od

institutu fakultativního zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu.

Tyto legislativní úpravy by mohly přispět ke zkvalitnění právní úpravy odklonů v trestním řízení a zároveň i k prohloubení důvěry orgánů činných v trestním řízení v tyto instituty a tím i k jejich častějšímu a efektivnějšímu využívání ze strany těchto orgánů.

Vedle toho však nelze opomíjet ani nutnost vyvíjet potřebnou aktivitu přímo ve vztahu k orgánům působícím v rámci trestní justice. V tomto ohledu je třeba zdůraznit potřebu umožnit lepší fungování Probační a mediační služby v souvislosti s uplatňováním odklonů v trestním řízení, a to jednak posilováním jejích personálních možností a jednak dalším prohlubováním spolupráce Probační a mediační služby s orgány činnými v trestním řízení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Adler, F., Mueller, G. O. W., Laufer, W. S.: *Criminology*. McGraw-Hill, New York 1991.

Císařová, D., Čížková, J.: „Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského." *Trestní právo* 1998, č. 6, s. 9-13.

Bertel, Ch.: Grundriß des österreichischen Strafprozeßrechts. 5. Auflage. Manzsche Verlag, Wien 1997.

Brießmann, E.: *Strafrecht und Strafprozeß von A-Z*. 7. Auflage. C. H. Beck, München 1996.

Coufal, P.: „Realizace institutu podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 trestního řádu v přípravném řízení trestním." *Trestní právo* 1997, č. 10, s. 3-6.

Doporučení Rady Evropy 2/87/18 s odůvodněním. IKSP, Praha 1993.

Draštík, A.: „Odklon českém trestním procesu (de lege lata). *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. 4, s. 187-193.

Fastner, J.: „Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání." *Bulletin advokacie* 1995, č. 1, s. 40-43.

Fenyk, J., Sotolář, A., Sovák, Z.: „Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti." *Trestní právo* 1997, č. 7-8, s. 20-22, č. 10, s. 11-20, *Trestní právo* 1998, č. 1, s. 14-19, č. 2, s. 3-11, č. 7-8, s. 18-32.

Fenyk, J.: „Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb." *Státní zastupitelství* 2004, č. 2-3, s. 2-7.

Harding, Ch., Koffman, L.: *Sentencing and the Penal System. Text and Materials*. Second edition. Sweet & Maxwell, London 1995.

Hasch, K.: „Některé otázky související s podmíněným zastavením trestního stíhání a schválením narovnání jako překážky věci rozhodnuté podle § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř." *Trestní právo* 1996, č. 3, s. 16-19.

Hrušková, O., Ouředníčková, L., Štern, P.: „K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby." *Trestní právo* 1997, č. 7-8, s. 12-19.

Jelínek, J. a kol.: *Trestní právo hmotné, obecná část*. Linde, Praha 2004.

Jelínek, J. et al.: *Trestní právo procesní*, 3. vydání. Eurolex Bohemia, Praha 2003.

Jelínek, J. a kol: *Trestní zákon a trestní řád*, 22. vydání. Linde, Praha 2005.

Jelínek, J., Melicharová, D.: *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, s poznámkami a judikaturou*. Linde, Praha 2004.

Knoblochová, V.: „Alternativní způsob řešení sporů: porovnání soudního smíru a mediace." *Právník* 2000, č. 9, s. 857-874.

Kotulan, P.: *Výzkum institutu podmíněného zastavení trestního stíhání*. IKSP, Praha 1996.

Kroftová, A.: „První zkušenosti probačních úředníků." *České vězeňství* 1996, č. 4, s. 8.

Kuchta, J., Zezulová, J.: "K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu." *Časopis pro právní vědu a praxi* 1997, č. 4, s. 553-567.

Ludwig, W.: *Diversion: Strafe im neuen Gewand*. De Gruyter, Berlin 1989.

Matula, V.: *Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního*. Praha, Univerzita Karlova 1998.

Matula, V.: „Několik poznámek k aplikaci institutu narovnání v trestním řízení." *Trestní právo* 1999, č. 3, s. 17-23.

Meyer-Goßner, L.: *Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen*. 46. Auflage. C. H. Beck, München 2003.

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P.: *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. vydání. C. H. Beck, Praha 1999.

Nett, A.: „K odklonu v trestním řízení." *Časopis pro právní vědu a praxi* 1994, č. 4, s. 171-178.

Nezkusil, J.: „Odklon v trestním řízení." *Karlovarská právní revue* 2005, č. 2, s. 30-59.

Newman, D. J., Anderson, P. R.: *Introduction to Criminal Justice*. Fourth edition. Random House, New York 1989.

Ouředníčková, L., Vacek, E.: „Probace a parole - perspektivy na jaře 1997." *České vězeňství* 1997, č. 1, s. 39-43.

Platzgummer, W.: *Grundzüge des österreichischen Strafverfahrens*. 8. Auflage. Springer, Wien 1997.

Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A.: „K problematice zvláštních druhů trestního řízení." *Trestní právo* 1996, č. 12, s. 2-6, *Trestní právo* 1997, č. 1, s. 4-8, č. 2, s. 6-15, č. 3, s. 7-14.

Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J.: *Výzkum institutu narovnání*. IKSP, Praha 1999.

Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C. H. Beck, Praha 2000.

Sotolář, A.: „K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 3, s. 65-74.

Sotolář, A.: „Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých." *Trestněprávní revue* 2004, č. 6, s. 169-182.

Sotolář, A., Doubravová, D.: „K nové rakouské právní úpravě odklonů od standardního trestního řízení a k rakouskému modelu uplatnění mediace v trestních věcech." *Právní rozhledy* 2000, č. 3, s. 91-99, č. 4, s. 149-152.

Sovák, Z.: „Zvláštní způsoby řízení v aktuálním trestním řádu." *Trestní právo* 1999, č. 1, s. 8-15.

Statistické přehledy soudních agend (www.justice.cz)

Statistické ročenky kriminality 1995 až 2005, Ministerstvo spravedlnosti (též www.justice.cz)

Suchý, O.: „Odklon v trestním řízení." *Právník* 1991, č. 3, s. 248-255.

Šámal, P.: „Probační a mediační služba." *Sociální politika* 2001, č. 5, s. 5-8.

Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: *Trestní řád. Komentář*. 3. vydání. C. H. Beck, Praha 2001.

Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. *Trestní řád. Komentář*. 4. vydání. Praha, C. H. Beck 2002.

Teryngel, J.: „K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání." *Bulletin advokacie* 1995, č. 9, s. 23-30.

The Oxford Handbook of Criminology. Second edition. Ed. Mike Maguire, Robert Morgan, Rod Reiner. Oxford University Press, Oxford 1997.

Tröndle, H.: *Strafgesetzbuch und Nebengesetze.* 48. Auflage. C.H. Beck, München 1997.

Vantuch, P.: *Obhajoba obviněného.* 2. vydání. C. H. Beck, Praha 2002.

Victimology. Ed. Paul Rock. Darthmouth, Aldershot 1994.

White, R., Haines, F.: *Crime and Criminology.* An Introduction. Oxford University Press, Melbourne, 1996.

Zvláštní zpráva Nejvyššího státního zastupitelství obsahující vyhodnocení efektivnosti využívání institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání a součinnosti s Probační a mediační službou v roce 2003 a prvním pololetí roku 2004, Nejvyšší státní zastupitelství